

**СОЦИЈАЛНА, ПОРОДИЧНА И ДЈЕЧИЈА ЗАШТИТА
У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ**

Бања Лука, јуни 2010. године

СОЦИЈАЛНА, ПОРОДИЧНА И ДЈЕЧИЈА ЗАШТИТА У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ

Истраживачки тим:

Mr Лубо Лепир, аутор и водитељ истраживања

Mr Драгана Шћеповић

Анка Шеранић

Драшко Гајић

Стаменка Козомара

Сања Јовановић

Љиљана Васић

Дијана Марина

Издавач:

Министарство здравља и социјалне заштите Републике Српске

Тираж:

500

Лектор:

Мијана Кубурић - Мацура

Штампање је финансирано од стране UNICEF-а

САДРЖАЈ

УВОД .....

ЕЛЕМЕНТИ СИСТЕМА .....

1. Законски оквир .....
2. Организација система .....
- 2.1. Центри за социјални рад
- 2.2. Установе за збрињавање (смјештај) корисника
- 2.3. Јавни фонд за дјечију заштиту
- 2.4. Министарство здравља и социјалне заштите – Сектор за социјалну, породичну и дјечију заштиту
- 2.5. Остали организациони облици
3. Корисници и права .....
4. Финансирање система .....
5. Кадрови .....

АКТУЕЛНО СТАЊЕ .....

1. Активности на изради и усвајању нових законских рјешења и стратешких докумената .....
2. Стање финансирања система социјалне заштите .....
3. Актуелно стање у центрима за социјални рад .....
4. Стање у установама социјалне заштите чији је оснивач Република .....
5. Друге установе социјалне заштите .....
6. Дјеловање невладиног сектора .....
7. Корисници права из Закона о социјалној заштити .....
8. Корисници услуга из области породично-правне заштите и старатељства .....
9. Актуелно стање система дјечије заштите .....
- 9.1. Дјелатност Јавног фонда за дјечију заштиту
- 9.2. Финансирање Фонда
- 9.3. Корисници права из Закона о дјечијој заштити
10. Улагање и инвестиције Министарства здравља и социјалне заштите .....
11. Програмске и пројектне активности Министарства здравља и социјалне заштите .....

ПРОБЛЕМИ, РИЗИЦИ И ПРЕПОРУКЕ .....

СТРАТЕШКИ ПРАВЦИ ДЈЕЛОВАЊА .....

Социјална, породична и дјечија заштита у Републици Српској представља јединствено дјеловање институција система у пружању подршке појединцима, породицама и групама грађана којима је она неопходна како би смањили ризике превладавања животних потешкоћа у којима се налазе.

За велики број грађана у Републици Српској, систем социјалне, породичне и дјечије заштите представља значајан извор материјалне и социјалне помоћи. Материјална примања и пружене услуге у овим областима грађанима омогућавају да лакше достигну задовољавајући ниво социјалне сигурности. Дјеловање ових система значајно утиче на смањење ризика од социјалне искључености и, такође, омогућује грађанима да се оснаже и властитим снагама изађу из стања социјалне зависности и друштвене маргинализације. Интервенције ових система усмјерене су ка побољшању укупног социјалног статуса грађана на личном, породичном и ширем социјалном плану. Уједно, дјеловање система социјалне, породичне и дјечије заштите препознаје се као снага која јача друштвену кохезију и његује независност и способност људи да помогну сами себи. Пружене интервенције постижу ефикасније резултате уколико је дјеловање ових система комплементарно и међусобно подржавајуће.

Закон о социјалној заштити, Породични закон и Закон о дјечијој заштити формално-правно регулишу ове области и они су окосница системског дјеловања према грађанима у овим областима. Организационо, сва три система наслоњена су на јединствено дјеловање центара за социјални рад, што омогућава интегралан приступ у обезбјеђивању услуга социјалне, породичне и дјечије заштите према потребама корисника.

Током рата и у првим послеријатним годинама, преко 70% становништва користило је неки од видова социјалне заштите, међу којима су најважнији хуманитарна помоћ, новчана помоћ, психосоцијална помоћ, институционално збрињавање и сл. Закон о социјалној заштити који је донесен 1993. године могао је адекватно одговорити на већину тадашњих потреба социјално угроженог становништва у Републици Српској. Нажалост, он је данас постао анахрон и није у стању задовољити ни приближно ону количину, врсту и обим актуелних потреба.

Породично-правна заштита била је и остала саставни дио стручног ангажмана центара за социјални рад према проблемима произашлим из неуређености брачних, ванбрачних и породичних односа. Надлежност и одговорност органа старатељства чине основу дјеловања институција система у овој области. Неке нове и до сада занемарене појаве унутар савремене породице, као што је насиље у породици, дефинисане су новим законским рјешењима, гдје се

центри за социјални ради даље препознају као основне институције у обезбјеђивању подршке породици.

Систем дјечије заштите успостављен је у послеријатним годинама, а пуну афирмацију доживио је у задњих десет година. Ефикасно организован, овај систем је постао један од најфункционалнијих јавних система друштвеног дјеловања уопште на простору читаве БиХ. Јединствено дјеловање, остваривање права под истим условима, редовитост у исплатама накнада, основне су карактеристике система дјечије заштите у Републици Српској. Иако овај систем има развојно-пронаталитетну функцију, он је, у својој основи, заснован на социјално-подржавајућем моделу. Због тога његово организационо дјеловање кроз рад центара за социјални рад представља значајну компоненту у остваривању интегралног приступа дјечијој, породичној и социјалној заштити грађана.

Период који је овдје анализиран (2006–2009) на свјетском нивоу окарактерисан је као вријеме покушаја успоставе глобалистичких развојних принципа заснованих на неолибералним вриједносним поставкама, као вријеме достизања врхунца економског развоја и наглог пада инвестиционих улагања те почетка једне од највећих свјетских економских криза, која ће оставити веома негативне посљедице на укупни развој друштва у будућности.

У транзицијским земљама, каква је БиХ и Република Српска, поред утицаја свјетских кретања, у овом периоду дошло је до интензивирања процеса европских интеграција и појачаног утицаја међународних финансијских институција (ММФ и Свјетска банка) на креирање економске и социјалне политике. То је довело до преиспитивања граница властитих могућности друштва, што је иницирало постављање нових развојних приоритета. Области социјалне, породичне и дјечије заштите често остају по страни нових развојних приоритета, што умањује флексибилност укупног друштвеног система да адекватно одговори на новонастале социјалне потребе становништва. Нове околности друштвеног и економског развоја, нови социјални проблеми и потребе од система социјалне, породичне и дјечије заштите траже да одговоре на садашње потребе грађана, да подрже социјално рањиве и маргинализоване појединце и групе којима је неходна организована помоћ заједнице и државе.

Данас систем социјалне заштите у Републици Српској пружа различите услуге и помаже у преживљавању и задовољавању егзистенцијалних потреба за око 5–7% својих становника који спадају у групу најугроженијих грађана. Истраживања о животном стандарду, сиромаштву и незапослености која су проведена посљедњих година упозоравају на то да су потребе знатно веће и да превазилазе постојеће могућности. Како би се изашло у сусрет новим захтјевима и

задовољавању нових потреба, неопходно је редефинисати циљеве и предмет, прије свега социјалне и дјечије заштите, а у складу са тим и кориснике, права, носиоце, садржај и методе рада.

У систему социјалне, породичне и дјечије заштите Републике Српске, посљедњих година дошло је до примјене нових приступа, мјера и услуга којима се унапређује организациона структура, професионални рад и третман корисника. Дошло је до јачања улоге локалне самоуправе и развијају се мјешовити системи услуга. Преношењем искустава добре праксе и покретањем разних пројектних активности од стране ресорног министарства и међународних организација, локалне заједнице су учиниле велике кораке ка остваривању доступније, благовременије и ефикасније корисничке услуге. Креатори политика развоја социјалне, породичне и дјечије заштите добили су задатке за дефинисање нових стратешких праваца развоја ових области, али добили су и захтјеве за тражење одговора на нове проблеме функционисања, организовања и финансирања система. Проблеме произашле из нових околности функционисања самог система и природе самих потреба корисника треба што прије и што ефикасније рјешавати, уважавајући принцип могућег и принцип задовољавања најбољег интереса корисника.

Сврха ове анализе јесте да укаже на правни оквир, стање ресурса система, потреба корисника и актуалне трендове у области социјалне, породичне и дјечије заштите у Републици Српској, како би се лакше предвиђали, планирали и реализовали развојни планови у овој области. Овом анализом се обрађује период од 2006. до краја 2009. године, а намијењена је како креаторима система (владиним институцијама, установама, менаџерима, стручњацима и др.), тако и корисницима, грађанима, студентима, широј јавности и свима онима који имају потребу или желе да нешто више сазнају о овим областима.

1. Законски оквир

Систем социјалне заштите Републике Српске дефинисан је Законом о социјалној заштити („Службени гласник РС“, бр. 5/93, 15/96, 110/03. и 33/08), којим се уређују права из области социјалне заштите, основи организације и финансирање те дјелатности, као и друга питања која су од значаја за остваривање социјалне заштите грађана.

У складу са наведеним законом, социјална заштита је дјелатност од општег интереса за Републику Српску, којом се осигурава помоћ грађанима када дођу у стање социјалне потребе и предузимају потребне мјере ради спречавања настајања и отклањања посљедица таквог стања.

Дјелатност социјалне заштите обухвата мјере и активности на стварању услова за остваривање заштитне функције породице за самосталан живот и рад лица која се налазе у стању социјалне потребе, или за њихово активирање у складу са способностима, обезбјеђивање средстава за живот материјално необезбијеђеним и за рад неспособним грађанима и другим грађанима који су у стању социјалне потребе, као и обезбјеђивање других облика социјалне заштите.

Стањем социјалне потребе сматра се стање у којем је грађанима неопходна помоћ у циљу савладавања социјалних и других тешкоћа и стварања услова за задовољавање основних животних потреба, уколико се те потребе не могу задовољити у другим системима социјалне сигурности.

Поред Закона о социјалној заштити, дјеловање система социјалне заштите Републике Српске регулисано је Законом о дјечијој заштити („Службени гласник РС“, бр. 4/02, 17/08. и 1/09) и Породичним законом („Службени гласник РС“, бр. 54/02. и 41/08).

Законом о дјечијој заштити уређује се систем дјечије заштите који се заснива на праву и дужностима родитеља да се старају о подизању и васпитању своје дјеце, праву дјетета на услове живота који омогућавају његов правилан психо-физички развој и обавези државе да му то омогући.

Породичним законом уређују се породично-правни односи између брачних супружника, родитеља и дјеце, усвојоца и усвојеника, стараоца и штићеника, и односи између сродника у брачној, ванбрачној или усвојеничкој породици, те поступци надлежних органа у вези са породичним односима и старатељством.

Потребе, поремећаји и проблеми појединаца и породице представљају централни дио активности социјалне заштите, чији је циљ стварање услова за развој породице која добро функционише, која је стабилна и има квалитетне односе и везе.

На функционисање система социјалне заштите, такође, утичу и други закони, као што су: Закон о заштити од насиља у породици („Службени гласник РС“, бр. 118/05. и 17/08), Закон о заштити лица са менталним поремећајима („Службени гласник РС“, бр. 46/04), Закон о професионалној рехабилитацији, оспособљавању и запошљавању инвалида („Службени гласник РС“, бр. 54/09, пречишћен текст), Закон о омбудсману за дјецу („Службени гласник РС“, бр.103/08), Закон о заштити и поступању са дјецом и малољетницима у кривичном поступку („Службени гласник РС“, бр. 13/10).

Законом о заштити од насиља у породици уређује се заштита од насиља у породици, појам насиља у породици, круг лица која се сматрају члановима породице у смислу овог закона, начин заштите чланова породице, те врста и сврха прекршајних санкција за починиоце насилних радњи.

Законом о заштити лица са менталним поремећајима прописују се основна начела, начин организовања и спровођења заштите, као и претпоставке за примјену мјера и поступања према лицима са менталним поремећајима.

Законом о професионалној рехабилитацији, оспособљавању и запошљавању инвалида уређују се права, услови и поступак професионалне рехабилитације, оспособљавања и запошљавања лица са инвалидитетом и смањеном радном способношћу, оснивање организација и дјелатност установа, предузећа и других организација које се баве професионалом рехабилитацијом и запошљавањем инвалида под општим и посебним условима.

Законом о омбудсману за дјецу оснива се институција омбудсмана за дјецу као независна институција која штити, прати и промовише права дјетета.

Законом о заштити и поступању са дјецом и малољетницима у кривичном поступку утврђују се посебна правила поступања према дјеци која се налазе у сукобу са законом, млађим пунољетним лицима и дјеци која су жртве или свједоци, по којима су дужни да поступају судови, тужилаштва, укључујући овлашћена службена лица, органе старатељства, породице, школе, институције на свим нивоима друштвене заједнице.

Најзначајнији подзаконски акти који регулишу област социјалне заштите јесу:

- Правилник о условима и критеријумима за финансирање програма у области породице („Службени гласник РС“, бр. 112/06. и 64/07);

- Правилник о начину и поступку остваривања права запосленог родитеља да ради са једном половином пуног радног времена, ради појачане његе и старања о дјетету са психо-физичким сметњама у развоју („Службени гласник РС“, бр. 14/03);
- Правилник о оцјењивању способности лица у поступку остваривања права из социјалне заштите („Службени гласник РС“, бр. 18/04);
- Упутство о спровођењу првостепеног поступка разврставања лица са сметњама у физичком и психичком развоју („Службени гласник РС“, бр. 15/07);
- Правилник о разврставању лица са сметњама у физичком и психичком развоју („Службени гласник РС“, бр. 115/03);
- Упутство о поступку усвојења дјетце („Службени гласник РС“, бр. 27/04);
- Упутство о вођењу евиденције и документације о усвојеној дјечи („Службени гласник РС“, бр. 27/04);
- Правилник о вођењу јединствене матичне евиденције и документације корисника права, облика, мјера и услуга социјалне заштите („Службени гласник РС“, бр. 80/04);
- Правилник о учешћу сродника у издржавању корисника права у социјалној заштити („Службени гласник РС“, бр. 83/02);
- Правилник о критеријумима и мјерилима за утврђивање цијене услуга за смјештај корисника, цијене програма за вршење радног оспособљавања корисника и цијене програма рада центара за социјални рад („Службени гласник РС“, бр. 83/02);
- Правилник о вршењу надзора над стручним радом и пружању стручне помоћи установама социјалне заштите Републике Српске („Службени гласник РС“, бр. 67/02);
- Правилник о остваривању права из дјечије заштите („Службени гласник РС“, бр. 80/05);
- Правилник о ближим условима у погледу простора, опреме, потребних стручних и других радника за оснивање установа социјалне заштите („Службени гласник РС“, бр. 26/03);
- Уредба о примјени васпитних препорука према малољетницима („Службени гласник РС“, бр.10/10).

Закон о социјалној заштити донесен је 1993. године, а мање измјене су вршене 1996, 2003. и 2008. године. У периоду од 1993. до 2009. године промијениле су се многе околности у вези са регулисањем области социјалне заштите и указала се потреба за доношењем новог

закон о социјалној заштити, који би прецизније и квалитетније регулисао ову област. Имајући у виду наведено, Влада Републике Српске именовала је радну групу за израду Нацрта закона о социјалној заштити. Радна група је у складу са својим овлаштењима приступила изради Нацрта закона о социјалној заштити. Након што је припремљен, Нацрт закона о социјалној заштити упућен је у скупштинску процедуру. Крајем 2008. године, Народна скупштина Републике Српске усвојила је Нацрт закона о социјалној заштити, те закључком одредила мјесец дана да предлагач проведе јавне расправе. Радна група за израду закона организовала је јавне расправе по регијама, и то у Требињу, Бањој Луци, Источном Сарајеву, Бијељини, Зворнику и др. Након проведених јавних расправа, радна група је, уважавајући приједлоге и сугестије учесника јавних расправа, урадила Приједлог закона о социјалној заштити и припремила га за скупштинску процедуру. Усвајање новог закона о социјалној заштити треба да донесе нова системска рјешења која ће придонијети унапређењу укупне социјалне заштите грађана Републике Српске. У том правцу се проводе консултације актера система и усаглашавање модела финансирања као једног од главних предуслова реформи у овој области. Нови закон о социјалној заштити ушао је у план рада Народне скупштине Републике Српске за 2010. годину.

Дјеловање система социјалне заштите Републике Српске засновано је на поштовању међународних докумената у овој области које је прихватила БиХ. Међу најзначајнијим документима су Европска социјална повеља, Конвенција о правима особа са инвалидитетом и Конвенција о правима дјетета.

Ентитетске и државне институције усвојиле су неколицину стратешких докумената који одређују правце дјеловања у овој области.

У периоду од 2006. до 2010. године, од стране Владе Републике Српске усвојени су сљедећи документи који директно или индиректно утичу на стратешке правце дјеловања система социјалне заштите: Стање и перспективе развоја система социјалне заштите Републике Српске, Стратегија унапређења социјалне заштите дјете без родитељског старања са планом акције за период 2009–2014, Стратегија развоја менталног здравља у Републици Српској, Стратегија за развој породице, Акциони план за борбу против насиља у породици, протоколи за поступање у случајевима насиља у породици и вршњачког насиља, Стратегија за изједначавање могућности особа са инвалидитетом (у изради), Стратегија за борбу против насиља у породици (у изради) и др.

У истом периоду, Савјет министара БиХ усвојио је сљедеће документе: Политика у области инвалидности БиХ, Стратегија против малољетничког преступништва БиХ, Стратегија борбе против трговине људима и др.

2. Организација система

Уређивање и обезбјеђивање социјалне и дјечије заштите у садашњем друштвено-политичком уређењу БиХ у искључивој је надлежности ентитета.

У складу с тим, Устав Републике Српске у члану 4, став 4. утврђује да Република осигурава помоћ грађанима који су неспособни за рад и немају средстава за издржавање, а чланом б1. да Република гарантује минимум социјалне сигурности грађана и осигурава функционисање јавних служби.

Чланом 102. Устава утврђено је да се општина, преко својих органа, стара о задовољавању потреба у социјалној заштити.

Систем социјалне заштите у Републици Српској организован је на нивоу Републике и на нивоу јединица локалне самоуправе, односно носиоци социјалне заштите су Република и градови/општине. Носиоци социјалне заштите у складу са Законом о социјалној заштити имају обавезу да подстичу развој социјалне заштите, организовано раде на остваривању њених циљева, обезбјеђују остваривање права утврђених наведеним законима, укључујући и финансирање тих права, установљавају и друга права и прописују услове за њихово остваривање, обезбјеђују средства и оснивају установе ради реализације права.

Република уређује систем социјалне заштите, утврђује основна права, критеријуме и кориснике социјалне заштите, доноси политику и развојну стратегију, обезбјеђује средства за реализацију развојних функција социјалне заштите, оснива и усмјерава рад установа социјалне заштите од ширег значаја и омогућава да се у оквиру економске и социјалне политике остварује оптималан развој социјалне заштите.

Јединица локалне самоуправе обезбјеђује средства за реализацију права из области социјалне заштите, обезбјеђује средства за обављање дјелатности социјалне заштите, доноси програме социјалне заштите на основу анализе социјалног стања грађана на свом подручју, оснива и стара се о раду установа социјалне заштите, врши координацију активности социјалне заштите на свом подручју и врши друге послове у остваривању циљева социјалне заштите.

Обављање послова социјалне заштите и реализацију права врше установе социјалне заштите које се могу оснивати у свим облицима својине.

Центри за социјални рад представљају основне установе социјалне заштите са јавним овлаштењима, које оснивају општине.

2.1. Центри за социјални рад

Центри за социјални рад су вишефункционалне стручне установе преко којих се непосредно и посредно задовољава велики дио социјалнозаштитних и других примарних потреба људи.

Иако су први центри за социјални рад на подручју Републике Српске основани у периоду од 1961. до 1980. године у Бијељини, Приједору, Дервенти, Добоју, Бањој Луци, Требињу, Зворнику и Козарској Дубици, ипак је највећи број центара основан тек у периоду од 1990. до 1996. године.

У складу са важећим прописима, у Републици Српској основано је 45 центара за социјални рад, а у 16 општина дјелују службе социјалне заштите. Док су центри за социјални рад стручне установе које обезбјеђују интердисциплинарни приступ у раду са корисницима, дотле су службе административне јединице у којима је запослен најчешће један административни радник који врши чисто администрирање у поступку остваривања права.

Центар за социјални рад у систему социјалне заштите у Републици Српској представља основну установу која обавља јавна овлаштења у остваривању права из Закона о социјалној заштити, Закона о дјечијој заштити и Породичног закона и пружа услуге социјалног рада у поступку рјешавања о правима.

Законом о социјалној заштити предвиђено је да центар:

- врши исплату новчаних права;
- открива, прати и проучава социјалне потребе грађана и проблеме у социјалној заштити, предлаже мјере за њихово задовољење, организује и проводи одговарајуће облике социјалне и дјечије заштите и непосредно пружа услуге социјалног рада;
- пружа дијагностичке услуге, проводи одговарајући третман, пружа савјетодавно-терапијске услуге и стручну помоћ корисницима;
- планира и развија програме којима се примјењују нове методе у раду и унапређују социјалне услуге у заједници;
- иницира активности у заједници којима се помаже организовање грађана, удруживање и рјешавање социјалних проблема, подстиче и организује професионални и добровољни рад у области социјалне заштите;
- координира активности актера у систему социјалне заштите у локалним заједницама у циљу планирања и провођења ефикасних и свеобухватних мјера и програма и пружања социјалних услуга у складу са потребама корисника.

Центри за социјални рад имају незамјењиву улогу и одговорност у области породично-правне заштите, јер пружају помоћ човјеку и породици у циљу оспособљавања појединца да заснива и остварује хумане односе у породици и браку, а посебно у остваривању функције родитељства и правилног става према подизању и васпитању дјеце.

Породично-правна заштита представља широко подручје дјеловања органа старатељства, које се у потпуности остварује пружањем социјалних услуга, које се реализују кроз откривање, процјену стања, утврђивање мјера које треба предузети, реализацију планираних мјера и активности, праћење ефеката пружених услуга у области породичних односа, односа родитеља и дјеце, старатељства, усвојења и издржавања. Ова област највећим дијелом је регулисана Породичним законом.

Орган старатељства (центар за социјални рад) у оквиру породично-правне заштите врши сљедећа овлашћења:

- проводи поступак мирења брачних супружника;
- даје мишљење о повјеравању малољетне дјеце једном од родитеља у случају развода брака;
- одлучује о одржавању личних односа, уколико се родитељи малољетног дјетета не споразумију о начину одржавања личних односа са дјететом;
- пружа савјетодавну помоћ у превазилажењу партнерске дисфункционалности;
- пружа психо-социјалну помоћ у случајевима насиља у породици;
- пружа психо-социјалну помоћ дјечи и родитељима у превазилажењу развојних тешкоћа код дјеце;
- пружа психо-социјалну подршку особама са онеспособљењем;
- даје мишљење о закључењу брака у случају када постоје брачне сметње или забране;
- подноси тужбу за поништење брака који је без дозволе суда закључило лице које није навршило 18 година и лице које није способно за расуђивање, као и тужбу за поништење брака који су закључили крвни сродници;
- одлучује о вршењу родитељског права у случају неслагања родитеља;
- одлучује о повјеравању дјетета трећем лицу у случају неслагања родитеља или немогућности вршења родитељског права;
- предузима потребне мјере ради заштите личних и имовинских права и интереса дјетета;
- предузима мјере ради пружања помоћи родитељима у сређивању њихових социјалних, материјалних и личних прилика и односа или их упућује у одговарајућа савјетовалишта;

- може одредити појачан надзор над вршењем родитељског права;
- може да предложи суду продужење родитељског права и дужности и послије пунољетства дјетета, као и да предложи престанак продуженог родитељског права;
- покреће поступак ради одузимања родитељског права, ако родитељ злоставља дијете, злоупотребљава родитељско право, или је напустио дијете, занемарио бригу о дјетету и занемарио своју родитељску дужност;
- може да покрене поступак за утврђивање очинства, односно материнства;
- проводи поступак усвојења;
- води документацију и евиденцију о усвојеној дјечи;
- одлучује о престанку непотпуног усвојења;
- врши послове старатељства непосредно или преко постављеног староца;
- рјешењем утврђује дужности и обим овлашћења староца;
- обавјештава надлежног матичара и надлежни суд или катастар о стављању лица под старатељство и о престанку старатељства;
- предузима мјере у циљу пописа имовине штићеника, процјене и предаје на управљање староцу;
- даје одобрење за предузимање мјера од стране староца које прелазе оквири редовног пословања и управљања штићениковом имовином, као и за закључење правног посла између староца и штићеника;
- врши надзор над обављањем дужности и овлашћења староца, разматра извјештаје и одређује награду за рад староца, разрјешава староца дужности;
- води евиденцију о лицима стављеним под старатељство, о предузетим мјерама старатељства и имовини штићеника;
- покреће поступак за одузимање пословне способности;
- може у име малољетног дјетета покренути спор о издржавању, као и приједлог за извршење правоснажне пресуде о издржавању;
- води евиденцију о издржавању дјече и родитеља, учествује у поступку пред судом у којем се одлучује о издржавању дјече;
- врши процјену стања и личности малољетних делинквената;
- стара се о примјени васпитних и других мјера изречених од судова и других надлежних органа, ради васпитања и образовања малољетника и других лица.

Центар за социјални рад има надлежности и у провођењу Закона о дјечијој заштити. У поступку остваривања права из овог закона, центар за социјални рад је препознат као првостепени орган који одлучује о свим правима корисника у првом степену. Законом је

предвиђено да центар заприма захтјеве за остваривање права, проводи поступак и издаје рјешења корисницима. Другостепени орган, који рјешава по жалбама и врши исплату, јесте Јавни фонд за дјечију заштиту.

У сврху реализовања ових обавеза, у центрима за социјални рад запослени су радници који искључиво раде ове послове. Они су саставни дио центра за социјални рад и њихово финансирање је на терету буџета центра, док материјалне трошкове (обрасци, поштарина, канцеларијски материјал и сл.) сноси Јавни фонд за дјечију заштиту.

Поред послова који произлазе из ова три закона, надлежности центра за социјални рад (органа старатељства) налазе се и у другим законима, као што је Закон о заштити од насиља у породици, Закон о заштити и поступању са дјецом и малољетницима у кривичном поступку, Закон о предшколском васпитању и образовању, Закон о извршењу кривичних и прекршајних санкција и др.

2.2. Установе за збрињавање (смјештај) корисника

Поред центара, у систему социјалне заштите постоје установе које се баве институционалним смјештајем и збрињавањем корисника (домови за дјецу, особе са инвалидитетом и стара лица), као и установе за дневно збрињавање и социјалне услуге (дневни центри, савјетовалишта, центри за услуге итд.).

Влада Републике Српске основала је девет установа социјалне заштите од ширег значаја: двије установе за збрињавање дјеце без родитељског старања и дјеце чији је развој ометен породичним приликама, три дома за смјештај пензионера и старих лица, двије установе за смјештај дјеце и омладине ометене у развоју (установа за смјештај женске и установа за смјештај мушке дјеце), једну установу за професионалну рехабилитацију и запошљавање инвалидних лица и једну установу за инвалидну дјецу и омладину са очуваним менталним способностима.

2.3. Јавни фонд за дјечију заштиту

У циљу реализације права из Закона о дјечијој заштити Влада Републике Српске је основала Јавни фонд за дјечију заштиту. Јавни фонд дјечије заштите Републике Српске основан је 25. 11. 1996. године у складу са одредбама члана 70. Закона о дјечијој заштити („Службени гласник Републике Српске“, бр. 04/02, 17/08. и 1/09).

Сједиште Јавног фонда дјечије заштите Републике Српске је у Бијељини, са канцеларијама у Бањој Луци, Источном Сарајеву и Требињу.

Функционисање Јавног фонда за дјечију заштиту обезбјеђује се путем мреже центара за социјални рад и општинских служби за социјалну заштиту. Центри за социјални рад су партнери са Јавним фондом дјечије заштите у обављању не само послове који се тичу новчаних давања, него и у свим другим активностима и пројектима које Фонд проводи, па је важно истаћи да се цјелокупно функционисање Јавног фонда за дјечију заштиту реализује посредством центара за социјални рад.

2.4. Министарство здравља и социјалне заштите – Сектор за социјалну, породичну и дјечију заштиту

Управљање системом социјалне, породичне и дјечије заштите врши Министарство здравља и социјалне заштите. У оквиру Министарства здравља и социјалне заштите основана је организациона јединица Сектор за социјалну, породичну и дјечију заштиту, која има законску и стручну надлежност у пословима којима се обезбјеђује функционисање система социјалне, дјечије и породичне заштите. Новом систематизацијом, унутар Сектора дјелују два одјељења (Одјељење за социјалну заштиту и Одјељење за породичну и дјечију заштиту) која би требало да буду попуњена са 16 висококвалификованих стручних радника из ове области.

Сектор за социјалну, породичну и дјечију заштиту у дјелокругу рада, поред осталих послова везаних за специфичне активности намијењене појединим корисничким групацијама, обавља нормативне и управно-правне послове, послове стручног надзора над радом установа социјалне заштите, давање сагласности и мишљења на именовање директора социјалних установа, праћење рада и развоја социјално-хуманитарних и невладиних организација које се баве проблематиком социјалне и дјечије заштите, пружање стручне помоћи у изради политика, стратегија, програма и пројеката који се односе на унапређење социјалне, породичне и дјечије заштите, провођење међународних конвенција и препорука, праћење рада и давање мишљења о раду Јавног фонда за дјечију заштиту, организовање базе података корисника социјалне заштите и др.

Ради боље координације рада и дјеловања унутар система, по први пут су у оквиру Министарства здравља и социјалне заштите оформљене институције националног координатора за унапређење система социјалне заштите и националног координатора за унапређење социјалне заштите лица са инвалидитетом.

Министарство здравља и социјалне заштите, као и установе социјалне заштите на републичком и локалном нивоу, у обављању своје дјелатности остварују сарадњу кроз разне пројектне активности са бројним невладиним и међународним организацијама. Посебно се истиче сарадња са организацијама лица са инвалидитетом, корисничким удружењима,

хуманитарним организацијама, разним организацијама УН, владиним институцијама других земаља, институцијама БиХ, ФБиХ и Дистрикта Брчко.

2.5. Остали организациони облици

Поред наведених организационих облика на којима почива функционисање система социјалне заштите, дјелују и други, као што су: дневни центри, савјетовалишта, прихватна станица, центри за услуге и др. Њихови оснивачи могу бити владине институције, невладине организације и удружења грађана.

Завод за социјалну заштиту јесте установа од посебног значаја за развој система социјалне заштите у Републици Српској. Постојећи закон не препознаје потребу његовог постојања. Новим законом предвиђено је његово оснивање, јасно су дефинисани положај, надлежности и значај његовог дјеловања као установе развојног типа за укупан систем социјалне заштите Републике Српске.

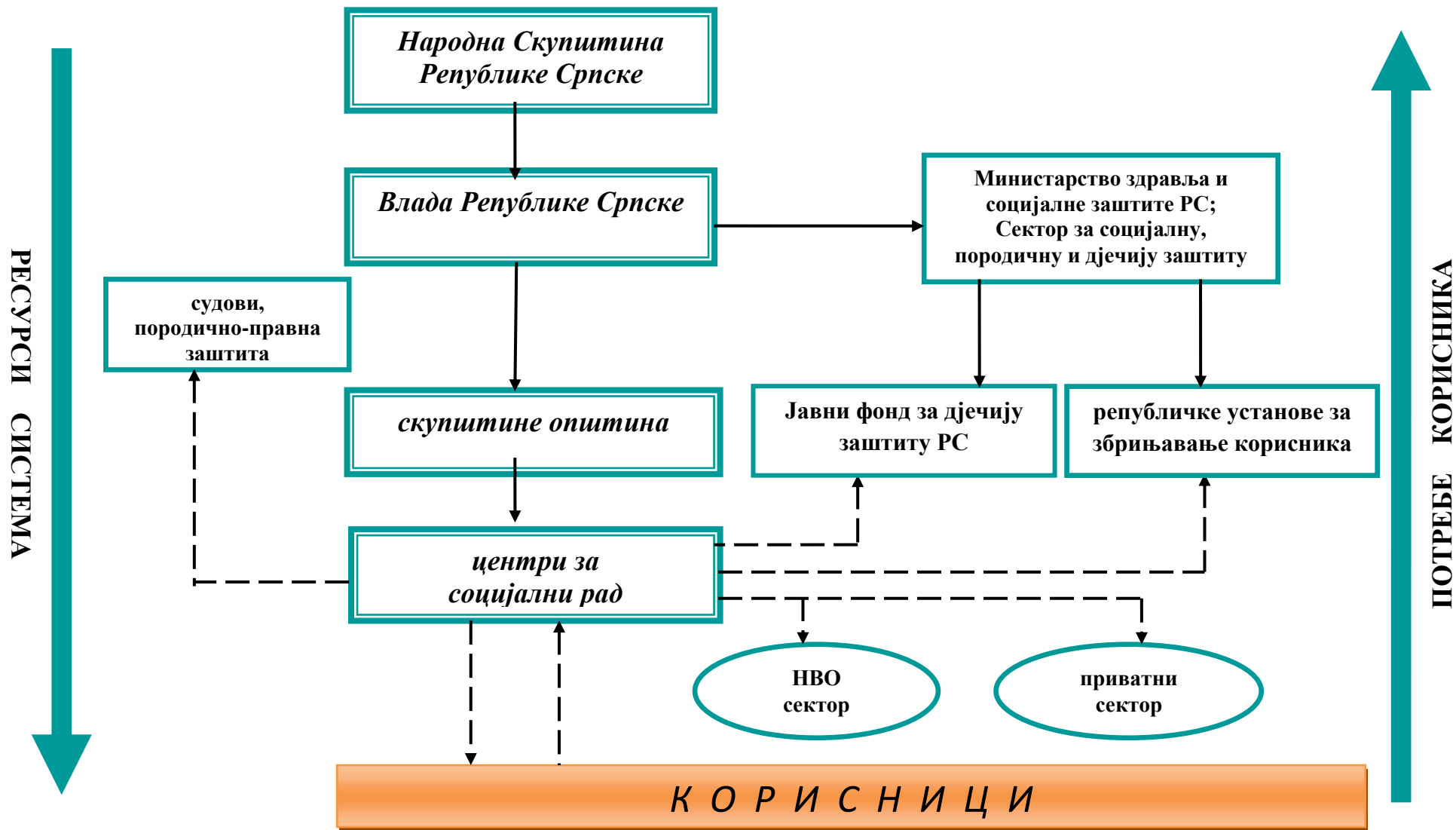
Поједине послове из дјелатности социјалне заштите, осим установа, могу обављати и социјално-хуманитарне организације, удружења грађана и поједини грађани, као и друге установе и предузећа, у складу са Законом.

Мјешовити систем социјалне заштите, за какав се Влада Републике Српске залаже, подразумијева сарадњу и координацију свих носилаца и актера социјалне заштите, повезивање владиног, невладиног и приватног сектора и развој волонтерског рада. Модел организовања у таквом систему социјалне заштите тражи обезбјеђивање плурализма социјалних програма у којима значајне улоге, поред државе, јавних установа и локалних власти имају и грађани и корисници.

Поред организационих облика који чине саставни дио системског функционисања социјалне, породичне и дјечије заштите, у Републици Српској постоје још двије институције чија је задаћа праћење и афирмисање дјечијих права.

Предсједник Републике Српске је 2009. године донио Закон о омбудсману за дјецу, којим је установљена институција омбудсмана, а 2006. године Влада је донијела одлуку о формирању Савјета за дјецу Републике Српске.

Влада РС и Град Бања Лука заједно су саградили Дом за лица са инвалидитетом у Бањој Луци у којем дјелује специјална библиотека за слијепа и слабовидна лица.

Графикон 1: Структура система социјалне, породичне и дјечије заштите у Републици Српској

3. Корисници и права

Корисници социјалне заштите могу бити појединци, чланови породице и породица у цјелини, који се налазе у стању социјалне потребе, немају довољно средстава за подмирење основних животних потреба, који нису у могућности да та средства обезбиједи својим радом, приходима од имовине или кориштењем других извора.

Под појмом „корисници социјалне заштите“ у најширем одређењу подразумевају се сва лица која се налазе у стању социјалне потребе, односно сва лица која своје егзистенцијалне потребе не могу задовољити без помоћи и подршке заједнице, што значи да сва лица која имају одређене потешкоће у остваривању социјалних права и обезбјеђивању социјалне сигурности представљају потенцијалне кориснике права и услуга из система социјалне заштите, који могу да остваре неки од видова материјалне, стручне или друге помоћи.

Тренутно важећи закон о социјалној заштити даје и уже одређење појма „корисник социјалне заштите“, истичући да су, нарочито, корисници социјалне заштите одређене категорије малољетних и пунољетних лица.

Корисници права из Закона о социјалној заштити су:

- малољетници без родитељског старања, малољетници ометени у физичком и психичком развоју, малољетници чији је развој ометен породичним приликама или су васпитно занемарени и запуштени;
- пунољетна лица – материјално необезбијеђена и за рад неспособна лица, инвалидна лица, стара лица без породичног старања, лица са друштвено негативним понашањем и лица којима је због посебних околности потребна социјална заштита.

У Нацрту новог закона о социјалној заштити, под појмом „корисници социјалне заштите“ подразумевају се лица која се налазе у стању социјалне потребе, и то:

- дијете које нема родитеље, које је напуштено од родитеља, чији родитељи нису у могућности да му пруже потпуно старање зато што су ограничени у вршењу родитељског права или су лишени тог права;
- дијете са оштећењима вида, слуха, са сметњама у гласу, говору и језику, са тјелесним оштећењима и хроничним обољењима, са менталном заосталашћу, вишеструким сметњама, или са другим сметњама које доводе до проблема у психо-моторном и чулном развоју;
- дијете чији родитељи због болести, несређених породичних односа, материјалних или других разлога нису у могућности да му обезбиједи услове за правилно васпитање, физички и психички развој;

- дијете коме се наноси физичка, психичка или сексуална патња или емоционална штета, као и пријетња таквим дјелима или пропуштање чињења дужне пажње, небрига и рјешавање основних потреба, што га озбиљно спутава да ужива у својим правима и слободама;

- дијете које је врбовано, превезено, скривено, насилно транспортовано или прихваћено путем пријетње или употребом силе, или је обмањивањем или другим облицима принуде или преваре наведено на пристанак властитог експлоатисања;

- дијете које је под ризиком и чини прекршајна и кривична дјела, које се бави скитњом, просјачењем, или сличним понашањем нарушава општеприхваћена друштвена правила понашања и важеће законске норме;

- дијете које због употребе психоактивних супстанци, негативних социјалних утицаја и емоционалних поремећаја нарушава и угрожава своје здравље и живот;

- дијете које се нађе у стању социјалне потребе због сиромаштва, претрпљене елементарне непогоде, ратног страдања, избјеглиштва, миграције, репатријације, смрти једног или више чланова породице, дуготрајног лијечења, отпуста из установе или других непредвидљивих околности;

- лице које нема неопходна средства за издржавање, неспособно је за рад и не може обезбиједити средства за живот по неком другом основу;

- лице код кога се као посљедица повреде, болести или урођене мане појављује губитак или ограничавање способности вршења активности које су неопходне за свакодневни живот, на начин или у обиму који се сматрају нормалним за лица истих година, пола, културе и образовања;

- лице старости преко 60 година које због трајних промјена у психо-социјалном и здравственом стању не може задовољавати основне животне потребе;

- лице које се одаје беспосличењу, скитњи, просјачењу, проституцији или другом друштвено негативном понашању;

- лице које је дошло у стање социјалне потребе због употребе дрога или алкохола, које дуже вријеме употребљава ова средства, због чега има проблеме у социјалним и породичним односима, здрављу и материјалној егзистенцији;

- лице коме се наноси физичка, психичка и сексуална патња или емоционална штета, као и пријетња таквим дјелима, а које се због тих околности нађе у стању социјалне потребе,

- лице које је врбовано, превезено, скривено, насилно транспортовано или прихваћено путем пријетње или употребом силе, или је обмањивањем или другим облицима принуде или преваре наведено на пристанак властитог експлоатисања, а које се због тих околности нађе у стању социјалне потребе;

- лице које се нађе у стању социјалне потребе због сиромаштва, дуготрајне незапослености, претрпљене елементарне непогоде, ратног страдања, избјеглиштва, миграције, репатријације, смрти једног или више чланова породице, дуготрајног лијечења, издржавања казне, отпуста из установе или других непредвидљивих околности.

У складу са важећим законом о социјалној заштити, права у социјалној заштити су:

- новчана помоћ,
- додатак за помоћ и његу другог лица,
- помоћ за оспособљавање за рад дјецe и омладине,
- помоћ у кући,
- смјештај у установу социјалне заштите или смјештај у другу породицу,
- једнократна новчана помоћ,
- здравствено осигурање корисника,
- услуге социјалног рада,
- проширена права.

Концепт проширених права заснива се на обезбјеђивању законске могућности да носиоци социјалне заштите (општине) успостављају и дефинишу и друга права која није предвидио Закон, те да прописују услове за њихово остваривање, у складу са својим финансијским могућностима. Та права произлазе из специфичних потреба сваке заједнице и представљају директни одговор на њих. Користећи ову законску могућност, 33 општине у РС донијеле су своје одлуке којима су дефинисале нових 50 права за дјецу и одрасле особе које имају социјалне потребе. Са друге стране, треба нагласити да скоро половина од укупног броја општина није остварила ту могућност те није донијела одлуку о успостављању проширених права.

Права из области социјалне заштите реализују се новчаним давањима, пружањем социјалних услуга и другим мјерама које имају за циљ задовољавање социјалних потреба, спречавање и рјешавање социјалних проблема. Права која се реализују пружањем услуга могу се остваривати и у партнерству јавног, невладиног и приватног сектора.

Као корисници права из Породичног закона Републике Српске дефинисани су укупна породица, супружници и дјеца. Према овом закону, Република Српска обезбјеђује посебну заштиту породици, мајци и дјетету у складу са међународно признатим људским правима и основним слободама.

Породичним законом се регулишу права и обавезе чланова породице у брачним и родитељским односима, провођењу старатељства и издржавања, поступку усвајања и регулисању имовинских односа.

Корисници права из Закона о дјечитој заштити су дјеца и породица. Права која препознаје Закон о дјечитој заштити су: накнада плате за вријеме коришћења породичног одсуства,

матерински додатак, помоћ за опремање новорођенчета, додатак на дјецу, задовољавање развојних потреба дјеце, накнада плате за рад са једном половином радног времена ради појачане његе и старања о дјетету са психо-физичким сметњама у развоју и одмор и рекреација дјеце до 15 година старости у дјечијим одмаралиштима.

4. Финансирање система

Финансирање социјалне заштите врши се из јавних прихода који се обезбјеђују у буџету Републике и буџетима јединица локалне самоуправе.

У складу са чланом 79. Закона о социјалној заштити, средства за финансирање права из области социјалне заштите која су утврђена овим законом обезбјеђују се у буџетима општина односно града и у буџету Републике.

Важећи модел финансирања предвиђа да се у буџетима општина односно града, чиме се обезбјеђују скоро сва потребна средства за функционисање система социјалне заштите. Сва права прописана Законом (осим једног), материјални трошкови центара за социјални рад, плате њихових запосленика и трошкови смјештаја корисника финансирају се из буџета локалних заједница, па се с правом може рећи да је финансирање социјалне заштите у Републици Српској у потпуности децентрализовано.

У буџетима општина односно градова обезбјеђују се средства за сљедећа права: новчана помоћ, додатак за помоћ и његу другог лица, помоћ у кући, смјештај у установу социјалне заштите или смјештај у другу породицу, једнократна новчана помоћ, здравствено осигурање корисника и услуге социјалног рада.

Поред средстава која се обезбјеђују у буџетима општина, центри за социјални рад дио прихода остварују и из других извора. То су приходи од учешћа корисника смјештених у установе социјалне заштите, затим приходи од Министарства здравља и социјалне заштите за рефундацију права на помоћ за оспособљавање за рад дјеце и омладине и за финансирање посебних развојних програма и програма подршке социјално угроженим лицима, приходи од Јавног фонда дјечије заштите за финансирање дијела материјалних трошкова у реализовању права из Закона о дјечијој заштити, приходи од наплате пружених услуга које се, у складу са прописима, могу наплатити, камате од банака, приходи од донатора за финансирање пројеката итд.

Општина финансира и листу проширених права. Наиме, општина може, ако за то постоје финансијске претпоставке, доносити одлуке којима ће утврђивати и друга права у области социјалне заштите, већи обим права и повољније услове за њихово остваривање од права и услова утврђених Законом о социјалној заштити.

Корисници или чланови њихових породица, уколико се у поступку остваривања права утврди могућност, а у складу са Законом, имају обавезу суфинансирања услуга збрињавања у установу социјалне заштите. Нове тенденције у финансирању услуга социјалне заштите темеље се управо на кориштењу постојећих ресурса самих корисника. Кориштење финансијских ресурса (пензије, животна осигурања) и некретнина (стан, земљиште) од стране власника треба бити усмјерено на подизање квалитете пружених социјалних услуга. Увођење тржишног концепта у пружању социјалних услуга омогућиће равноправност у приступу између пружаоца и корисника, односно продавца и купца социјалних услуга.

Значајан дио средстава за своје активности установе социјалне заштите, локалне заједнице и невладине организације које се баве дјелатностима социјалне, породичне и дјечије заштите обезбјеђују путем пројектног финансирања од стране различитих донатора. Овај извор финансирања, у задње вријеме, постаје значајан, посебно ако се узму у обзир могућности које се пружају за област унапређења области социјалне заштите у процесу придруживања БиХ Европској унији.

У буџету Републике обезбјеђују се средства за остваривање права на помоћ за оспособљавање за рад дјеце и омладине ометене у физичком и психичком развоју, суфинансирање смјештаја дјеце у установе социјалне заштите чији је оснивач Република, изградњу, адаптацију, санацију и опремање установа социјалне заштите.

Буџет Републике има могућност суфинансирања појединих активности из ове области ако се за тим укаже потреба. На тај начин обезбијеђено је неколико грантова унутар појединих министарстава и владиних институција (грант субвенцирања цијене електричне енергије социјално угроженим категоријама становништва, грант подршке Јавном фонду за дјечију заштиту, грант подршке збрињавању жртава насиља у породици, грант подршке раду Црвеног крста, грант подршке стамбеном збрињавању вишечланих породица, средства остварена од добити игара на срећу намијењена хуманитарним активностима, грантови организацијама и удружењима од посебног друштвеног интереса и др.).

Ради обезбјеђивања социјалне осјетљивости, Законом о социјалној заштити предвиђено је да цијену смјештаја у установама социјалне заштите чији је оснивач Република одређује министар. То су тзв. заштићене цијене које не одговарају пуном износу економске цијене смјештаја. Разлику између те двије цијене Министарство надокнађује својим улагањима.

За разлику од децентрализованог модела финансирања Закона о социјалној заштити, обавезе финансирања које проистичу из Закона о дјечијој заштити централизоване су. Наиме, већина права из овог закона финансира се јединствено, из једног извора и под истим условима за све кориснике на цијелом подручју Републике Српске. Путем уплате доприноса на плате

(који сада износи 1,40% на бруто плате) средства за ову намјену сливају се у буџет Јавног фонда за дјечију заштиту који, у сарадњи са центрима за социјални рад, проводи управни поступак додјеле права.

С обзиром на то да је остваривање права из Закона о дјечијој заштити у знатној мјери условљено имовинским цензусом, као и права из Закона о социјалној заштити, с правом можемо констатовати да средства намијењена систему дјечије заштите значајно доприносе осигурању социјалне потребе породице у Републици Српској.

Финансирање права из Закона о дјечијој заштити редовна су, и овај систем се често код домаћих и међународних институција помиње као примјер успјешног начина остваривања права корисника социјалне и дјечије заштите у БиХ. Друга права из овог закона која се финансирају из буџета локалних заједница нису редовна и често се и не остварују.

Средства намијењена социјално угроженим грађанима обезбјеђују се и у другим системима, као што је систем здравствене заштите (средства за ортопедска помагала, средства намијењена здравственом осигурању дјеце и старијих лица), систем борачко-инвалидске заштите (права из Закона о цивилним жртвама рата, права из области инвалидитета), систем пензионе заштите (бенефиције за кориснике најнижих пензија, пензије по основу радног инвалидитета), систем заштите избјегличке и расељеничке популације (права по основу статуса избјеглог и расељеног лица), систем образовања (право на инклузивно образовање за дјецу са инвалидитетом, персонална асистенција), министарство локалне управе и самоуправе (хуманитарна подршка грађанима у стању социјалне потребе), Министарство породице, омладине и спорта (подршка вишечланим породицама, подршка спортским клубовима лица са инвалидитетом) и др.

Овако расцјепкан, неуједначен и неконзистентан модел финансирања социјалних потреба становништва не омогућава потпуно сагледавање расположивих ресурса и извора финансирања, што често утиче на стварање парцијалне слике о стварној подршци система лицима у стању социјалне потребе.

5. Кадрови

Систем социјалне заштите опслужују различите професије из области друштвено-хуманистичких наука, као што је област социјалног рада, права, психологије, дефектологије (специјалне едукације и рехабилитације), социологије, педагогије.

Поред стручних радника из ових струка, у установама социјалне заштите (посебно у установама за збрињавање) дјелују и стручни сарадници, као што су васпитачи, љекари,

његоватељи, медицинске сестре, рехабилитатори, логопеди, спортски аниматори, радни терапеути и други, без чијег ангажмана услуга социјалне заштите не би била потпуна.

Поред ових струка, у систему социјалне заштите запослене су и друге организационе професије, као што су економисти, различита менаџерска усмјерења, политиколози, вјерски службеници и сл.

Као и сваки систем, тако и систем социјалне заштите не би могао без помоћних служби и њима припадајућих струка: возачи, благајници, рачуновође, радници за одржавање хигијене, оператери, разни мајстори и сл. Већа потреба за помоћним радницима испољава се у социјалним установама за збрињавање корисника као што су домови за стара лица и домови за дјецу.

Посебно треба истаћи ангажовање волонтера у овој области. Дио установа има властите програме за развој волонтеризма и ангажује волонтере на пословима услуга за старе, особе са инвалидитетом и на пословима праћења и откривања социјалних потреба и појава на подручјима која покривају. Рад волонтера је значајан и добродошао, али тај рад се мора одвијати под сталним надзором стручних радника.

Послове и задатке социјалне заштите у складу са принципима социјалне политике, савременим методама социјалног рада и достигнућима науке, у центрима за социјални рад врше стручни радници који по професији могу бити социјални радници, правници, психолози, дефектолози, педагози и социолози.

Центри за социјални рад су професионалне организације чије организационо језгро, које има статус кључног организацијског дијела, чине запослени, односно едуковани професионалци. Професионалци запослени у центрима као основни носиоци посла, који су углавном оспособљени за самосталан професионални рад, појединачно или тимски, у директној комуникацији са клијентом, уз висок степен аутономности у доношењу одлука, обављају већину послова и чине темељ центара за социјални рад, чија је основна организациона сила стручност професионалаца. Стручни радници запослени у центрима за социјални рад обављају послове везане за остваривање права (управни поступци), послове којима се непосредно дјелује на стање социјалне потребе корисника (непосредна помоћ) и развојне послове (анализе, процјене, пројекти).

Установе социјалне заштите за збрињавање (смјештај) корисника имају нешто другачију потребу за стручним радницима. Њихов рад је усмјерен на обезбјеђивање адекватних услова боравка и живота корисника у условима институционалног смјештаја. У сарадњи са другим радницима у установи, они обезбјеђују пружање непосредне подршке корисницима путем сета социјалних услуга које су усмјерене на социјализацију, рехабилитацију, психо-социјалну

подршку, здравствену заштиту и подршку. Сем тога, кадровска структура запослених у овим установама мора бити прилагођена и другом, веома битном циљу, а то је обезбјеђивање функционисања и одрживости њеног рада. Због тога, за разлику од центара за социјални рад, гдје директор мора да буде из реда стручних радника који могу бити чланови стручног тима, директор оваквих установа може бити економиста, особа са менаџерским способностима. У тим случајевима, од велике важности је постојање помоћника директора из реда стручних радника, који је, уједно, и шеф одјељења за рад са корисницима.

Школовање стручних радника за потребе система социјалне заштите обавља се на неком од факултета друштвено-хуманистичких наука. У Републици Српској профил социјалних радника школује се на Факултету политичких наука Универзитета у Бањој Луци (донедавно на Филозофском факултету). Психолози, педагози и социолози едукују се на Филозофском факултету. Уписна политика ових факултета не прати реалне потребе тржишта рада тако да је задњих година примијећен повећан број ових стручњака на заводима за запошљавање. Када се томе дода и појава нових звања, као што је „менаџер у социјалном раду“, чија радна позиција у систему још није јасна, тада се са правом може констатовати потреба за хитном израдом плана људских ресурса у области социјалне заштите.

Сем Бање Луке, у Босни и Херцеговини дјелује студиј социјалног рада у Тузли, Сарајеву и Мостару, са укупним годишњим уписом од двије стотине студената. Сваке године у БиХ студије завршава више десетина дипломираних социјалних радника којима су могућности запослења врло мале.

Социјални радници запослење углавном налазе у установама социјалне заштите, међу којима су, најчешће, запослења у центрима за социјални рад. Новоусвојени закони о предшколском, основношколском и средњешколском образовању у Републици Српској по први пут препознају професију социјалног радника као сарадника у васпитно-образовном процесу. Такође, систем правосуђа исказује потребу запошљавања ових профила у својим установама, посебно у области третирања малољетника.

Поред додипломског студија социјалног рада, у БиХ постоји и постдипломски циклус образовања који се организује у постојећим наставним програмима факултета. Средином 2006. године покренут је постдипломски студиј у области Менаџмента у социјалном раду и Супервизије у социјалном раду у сарадњи са Филозофским факултетом у Бањој Луци, Факултетом политичких наука у Сарајеву и Факултетом социјалног рада у Гетеборгу, у Шведској. Током 2009. године, двадесетак полазника је завршило ове студије и стекло звање магистра у науци о социјалном раду. У међувремену је неколико радника у систему социјалне

заштите из других струка уписало и завршило постдипломске и докторске студије, тако да се образовни ниво кадрова у овој области знатно повећао.

АКТУЕЛНО СТАЊЕ

1. Активности на изради и усвајању нових законских рјешења и стратешких докумената

Министарство здравља и социјалне заштите је, уважавајући потребу реформисања и уређења система социјалне заштите, у периоду од 2006. до 2009. године покренуло израду неколико веома важних законских и стратешких докумената.

Закон о социјалној заштити, који је још увијек на снази, донесен је 1993. године и по својој садржини и обиму не одговара садашњим потребама – ни потребама система ни потребама корисника. Измјене и допуне које су у међувремену вршене на тексту тога закона биле су више козметичког карактера и биле су усмјерене на рјешавање појединачних проблема.

Комисија коју је именовао министар током 2007. и 2008. године провела је широку расправу у стручној јавности о потреби доношења новог закона. Одржано је неколико округлих столова на ту тему, и крајем 2008. године израђен је Нацрт закона о социјалној заштити који је прихваћен на 25. засједању Народне скупштине Републике Српске, 25. децембра 2008. године.

Током фебруара и марта 2009. године проведене су јавне расправе о Нацрту закона, те је припремљен Приједлог који је дат у процедуру усаглашавања код надлежних министарстава, заинтересованих институција и организација. У периоду од маја до краја 2009. године трајала су усаглашавања око рјешења предвиђених у Закону. Иако је Закон добио подршку већине субјеката надлежних за његово провођење, проблеми изазвани свјетском економском кризом изазвали су тешкоће око обезбјеђивања финансијске подршке његовом провођењу. С обзиром на то да рјешења у новом закону предвиђају нову расподјелу одговорности у финансирању права између републичке и локалне власти, Министарство финансија и Савез градова и општина су се додатно ангажовали на тражењу адекватног модела финансирања овог закона. Усвајање овог закона налази се у Плану рада Владе и Народне скупштине за 2010. годину. У међувремену, извршена је измјена и допуна постојећег закона како би се ријешило проблем финансирања установа социјалне заштите које збрињавају дјецу.

Основа за израду новог закона о социјалној заштити била је стратешка информација „Стање и перспективе развоја система социјалне заштите Републике Српске“ која је усвојена на 65. сједници Владе, одржаној 28. фебруара 2008. године. Овај документ анализира стање система социјалне заштите у Републици Српској и усмјерава будуће стратешке правце дјеловања у овој области.

У периоду од 2006. до 2009. године извршене су двије измјене и допуне Закона о дјечијој заштити. Једна интервенција је била усмјерена на усклађивање Закона са рјешењима новог закона о предшколском васпитању и образовању, а друга је услиједила у контексту општих мјера растерећења привреде.

Радна група Министарства током 2008. и 2009. године израдила је „Стратегију унапређења социјалне заштите дјеце без родитељског старања, са планом акција за период 2009–2014.“, у циљу унапређења социјалне заштите ове групе корисника. Стратегију је усвојила Влада на 139. сједници, одржаној 3. септембра 2009. године. У складу са планом активности, одмах се приступило праћењу реализације и ефеката донесене стратегије.

Министарство здравља и социјалне заштите током 2008. и 2009. године било је носилац активности израде „Стратегије изједначавања могућности лица са инвалидитетом“ („Стратегије унапређења друштвеног положаја лица са инвалидитетом“) чије се усвајање очекује у 2010. години.

У складу са својим надлежностима и произашлим обавезама, Министарство здравља и социјалне заштите је израдило низ других докумената који унапређују област социјалне заштите грађана.

Обавеза доношења подзаконских аката произашлих из Закона о заштити од насиља у породици испуњена је већ у 2006. години. У међувремену, услиједила је и прва интервенција у том закону кроз измјене и допуне које су инициране од стране овог министарства.

Израђена је и усвојена Политика и Стратегија у области менталног здравља, гдје је сарадња здравственог и социјалног сектора од посебне важности за унапређење ове области у Републици Српској.

Израђени су протоколи за поступање у случајевима породичног и вршњачког насиља за установе и раднике система социјалне и здравствене заштите.

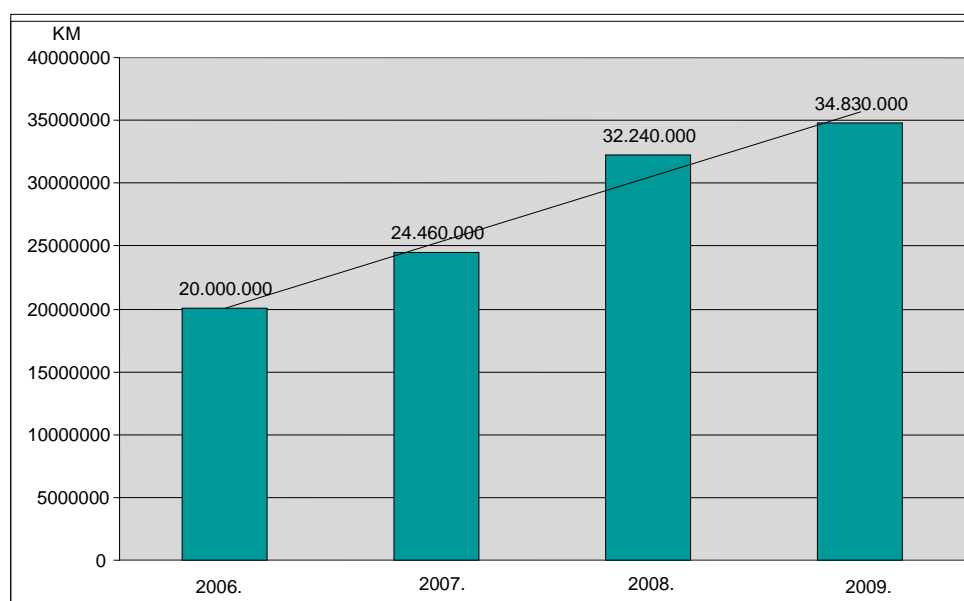
Учествовало се у узради Стратегије борбе против насиља у породици, чији су носиоци били Министарство правде и Gender центар Републике Српске.

У сарадњи са институцијама БиХ, ФБиХ и Дистрикта Брчко, стручни сарадници Министарства учествовали су у изради великог броја оквирних докумената у овој области, као

што су: „Политика у области инвалидности БиХ“, „Стратегија борбе против малољетничког преступништва у БиХ“ и „Стратегија борбе против трговине људима“.

2. Стање финансирања система социјалне заштите

У 2009. години, за финансирање социјалне заштите општински буџети су издвојили 34.830.731,54 КМ, а у 2008. години 32.240.824,00 КМ. Ако узмемо у обзир податке за 2007. и 2006. годину, може се закључити да су, генерално гледајући, општине повећавале издвајања за социјалну заштиту.

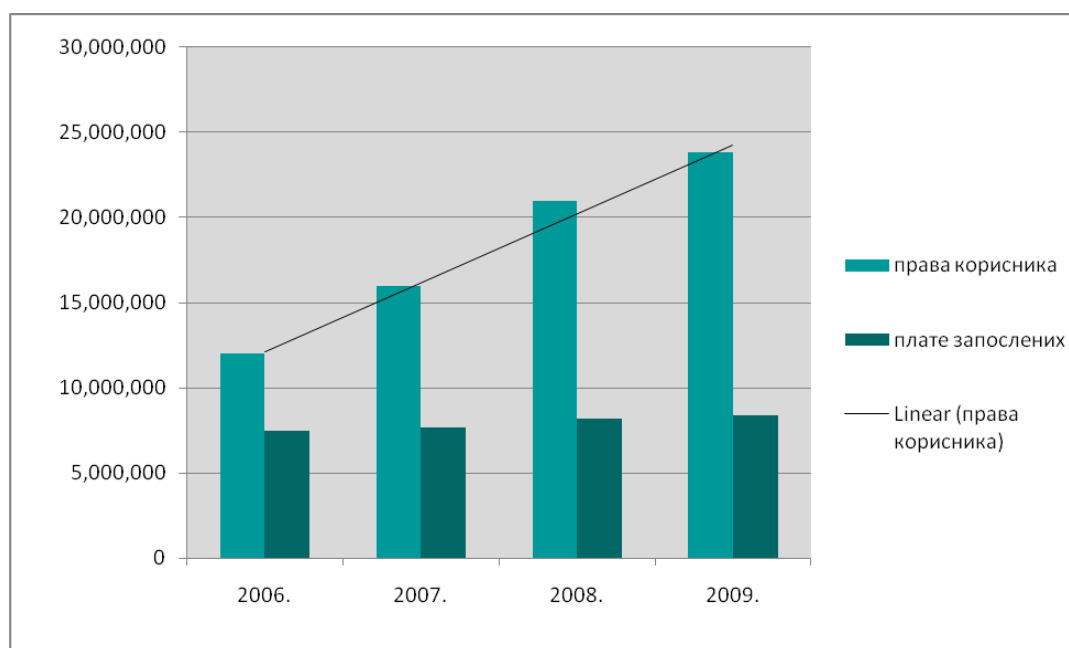

Графикон 2: Улагање општинских буџета у функционисање система социјалне заштите (укупно: права + плате + материјални трошкови центара)

Центри за социјални рад су у току 2009. године остварили остале приходе у износу од 1.571.143,23 КМ, тако да су укупни буџети центара у 2009. години износили 35.379.897,80 КМ, од чега је издвојено 23.772.028,80 КМ за финансирање основних права утврђених Законом, 8.828.376,17 КМ за плате запослених и 1.419.116,93 КМ за материјалне трошкове, односно укупно за финансирање рада центара издвојено је 10.247.493,10 КМ.

Висина укупних осталих прихода за 2008. годину била је 1.621.051,47 КМ, па су буџети центара за ту годину износили 33.861.875,47 КМ, од чега је издвојено 20.974.442,06 КМ за финансирање Законом утврђених права, 8.673.352,05 КМ за плате запослених, и 1.664.856,19 КМ за материјалне трошкове центара, или 10.338.208,00 КМ за финансирање рада центара.

Однос између средстава за остваривање права корисника и средстава намијењених за обављање дјелатности, који је у 2007. години био неповољан – 40% за рад центара и 60% за финансирање права корисника, значајно је побољшан и износи у 2008. години 31% за рад центара и 69% за финансирање права, док се за тај однос у 2009. години може рећи да је примјерен стању у социјалној заштити, и износи 29% за рад центара, а 71% за финансирање права корисника. Укупан износ за плате радника у центрима за социјални рад и службама социјалне заштите повећао се са 8 милиона КМ у 2006. години на 8,8 милиона КМ у 2009. години.

Графикон 3: Однос улагања општина у остваривање права корисника и у плате запослених у центрима за социјални рад за период 2006–2009. године

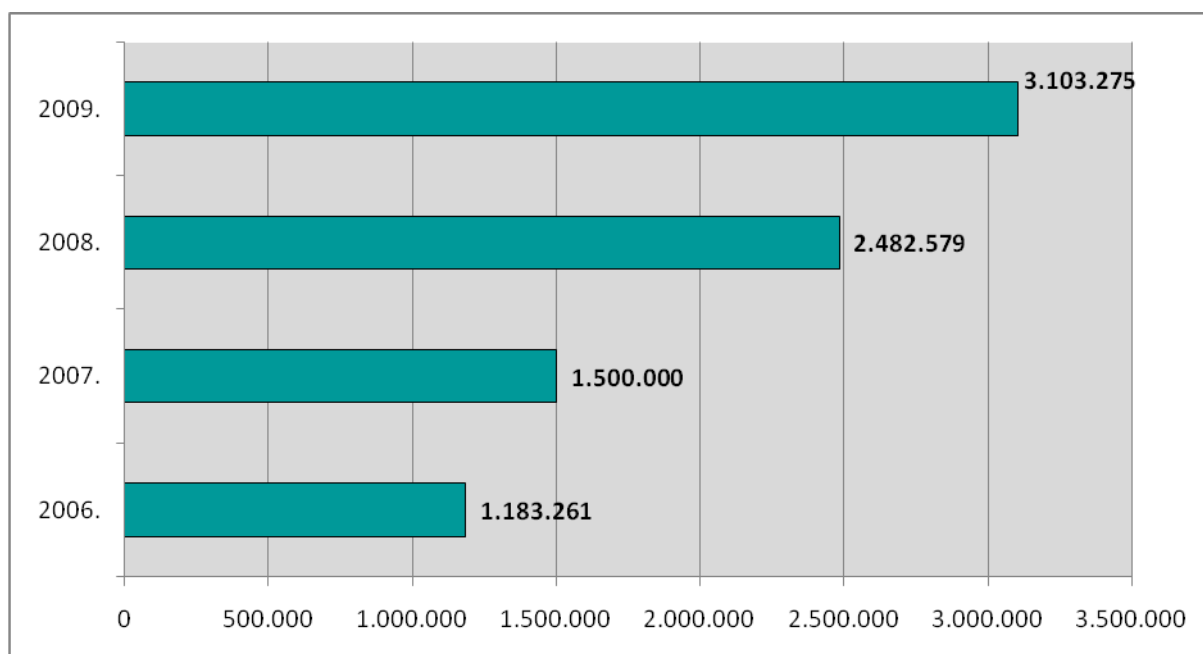
Иако су општине почеле испуњавати своје обавезе према социјалној заштити, посматрање постотака издвајања за социјалну заштиту показује да су износи врло различити по појединим општинама и да се у 2009. години крећу од 1,94% до 13,57% од укупног буџета општине. Такође, евидентно је да су присутне велике разлике у платама и накнадама запослених у појединим општинама, односно да постоји неусаглашеност у примјени Закона и посебних колективних уговора. Оваква кретања и даље указују на неуједначеност система социјалне заштите у Републици Српској.

Иако је дошло до повећаног улагања у систем социјалне заштите, дуговања центара за социјални рад све се више гомилају. Разлоге нередовних издвајања за потребе социјалне заштите, поред смањеног прилива средстава у локалним буџетима, према мишљењима директора центара за социјални рад, треба тражити и у преласку на трезорско финансирање општинских управа. Наиме, трезорско пословање општина онемогућило је менаџере центара

за социјални рад да управљају приходима и расходима центара за социјални рад, а одјељење за финансије локалних општина неријетко потребе социјалне заштите ставља на зачеље листе приоритета за финансирање.

Такође, финансирање материјалних трошкова и плата радника центара за социјални рад често се налазе на другој листи приоритета у односу на остале запослене у општинским управама.

Укупна дуговања центара за социјални рад према корисницима, установама социјалне заштите које збрињавају кориснике са њихових подручја, као и према запосленима у центрима у 2008. години су износила 2.482.579,76 КМ, док су у 2009. години центри дуговали 3.103.275,29 КМ.

Графикон 4: Ниво задужености центара за социјални рад у периоду 2006–2009. године

Министарство здравља и социјалне заштите у посљедње четири године посветило је значајну пажњу унапређењу рада и функционисања центара за социјални рад и за те намјене уложило је у периоду од 2006. до 2009. године око 2 милиона КМ. Највећи дио тих средстава усмјерено је на измирење дуговања општина према корисницима права из Закона о социјалној заштити. Један дио средстава био је усмјерен на техничко опремање центара за социјални рад (канцеларијско опремање, мање поправке, набавка рачунара, подршка увођењу стандарда). Средства су била намијенски додјељена свим општинама. Укупно је уложено:

- у 2006/ 2007. години .....1. 000 000,00 КМ,
- у 2008. години..... 556.000,00 КМ,

- у 2009. години..... 490.000,00 КМ.

Установе социјалне заштите чији је оснивач Република, стичу средства извршењем програма социјалне, здравствене и васпитно-образовне дјелатности, радног оспособљавања, према обиму и квалитету услуга и утврђеним појединачним цијенама и програмом у цјелини. Финансирање установа социјалне заштите највећим дијелом се врши из цијене смјештаја. Цијену смјештаја штићеника у овим установама одређује Министарство здравља и социјалне заштите РС на почетку године и она је у 2008. години износила од 465 до 535 КМ. У 2009. години цијене смјештаја су повећане и износиле су од 595 до 650 КМ. Цијене смјештаја штићеника у установе социјалне заштите у 2010. години остале су на нивоу прошлoгодишњих.

Значајна средства за рад ових установа издваја Министарство здравља и социјалне заштите РС у облику субвенционирања адаптације, санације, изградње и опремања установа. Измјенама и допунама Закона о социјалној заштити од марта 2008. године, регулисано је да дотадашња обавеза финансирања образовног рада у тим установама иде на терет гранта социјалне заштите унутар Министарства здравља и социјалне заштите.

За суфинансирање цијене смјештаја дјецe, адаптацију, санацију и опремање установа социјалне заштите чији је оснивач Република, Министарство здравља и социјалне заштите РС у периоду од 2007. до 2009. године уложило је:

- у 2007. години .....2.993.447,00 КМ,
- у 2008. години.....2.884.914,00 КМ,
- у 2009. години .....2.895.701,00 КМ.

Министарство здравља и социјалне заштите рефундира центрима за социјални рад цијену смјештаја корисника који остварује право на помоћ за оспособљавање за рад у сљедећим износима:

- у 2007. години ..... 374.308,00 КМ,
- у 2008. години..... 442.429,00 КМ,
- у 2009. години ..... 510. 130,00 КМ.

У надлежности рада овог министарства, у периоду од 2006. до 2008. године, била је расподјела дијела средстава остварених од игара на срећу удружењима и невладиним организацијама које окупљају лица са инвалидитетом. Крајем 2008. године донесен је нови закон о играма на срећу, по којем је расподјела требало да се врши из Министарства финансија. По овој основи, укупан износ расположивих средстава био је:

- у 2007. години ..... 640.400,00 КМ,
- у 2008. години..... 660.000,00 КМ.

У 2009. години, због усвајања новог закона о играма на срећу, расподјеле није било.

Влада је у 2006. години донијела Одлуку о ублажавању посљедица увођења ПДВ, те је, на основу тога, из буџета Владе издвојено око 6 милиона КМ. Путем центара за социјални рад средства су додјеливана корисницима права из Закона о социјалној заштити и Закона о дјечијој заштити.

Током 2008. и 2009. године су, на основу одлуке, из буџета Владе годишње издвајана средства за суфинансирање цијене електричне енергије. На годишњем нивоу издвојено је:

- у 2008. години..... 5.560.495,00 КМ,
- у 2009. години ..... 7.701.727,28 КМ.

Закључком Владе Републике Српске број: 04/1-012-678/08 од 13. марта 2008. године, Министарству здравља и социјалне заштите додијелена је обавеза суфинансирања збрињавања жртава насиља у породици. Средства су додјеливана центрима за социјални рад из општина у којима дјелују невладине организације које се баве овим активностима, а то су Бања Лука, Приједор и Модрича. На годишњем нивоу, за ове намјене издвојено је:

- у 2008. години..... 300.000,00 КМ,
- у 2009. години ..... 400.000,00 КМ.

3. Актуелно стање у центрима за социјални рад

Процес транзиције довео је до потребе реafirмисања система социјалне заштите у коме ће се мјесто и улога центара за социјални рад битно промијенити. Јавила се потреба за мијењањем вишегодишње праксе, што захтијева увођење нових приступа и метода у раду, а самим тим захтијева нове профиле стручњака који су спремни да одговоре на нове захтјеве произашле из нових корисничких потреба.

Промјене у социјалном сектору највише се огледају у стављању нагласка на рад у заједници, на мултисекторални приступ у социјалном раду, увођење мјешовитог система социјалне заштите и партнерства, као и на задовољавање услуга које су прилагођене потребама корисника.

Центри за социјални рад у Републици Српској не сучавају се више само са социјалним проблемима који су и раније били присутни, већ и са социјалним проблемима који су, с обзиром на ново друштвено окружење, добили нову форму и динамику, односно који су се јавили као резултат измијењеног друштвеног и економског контекста. Појава нових форми

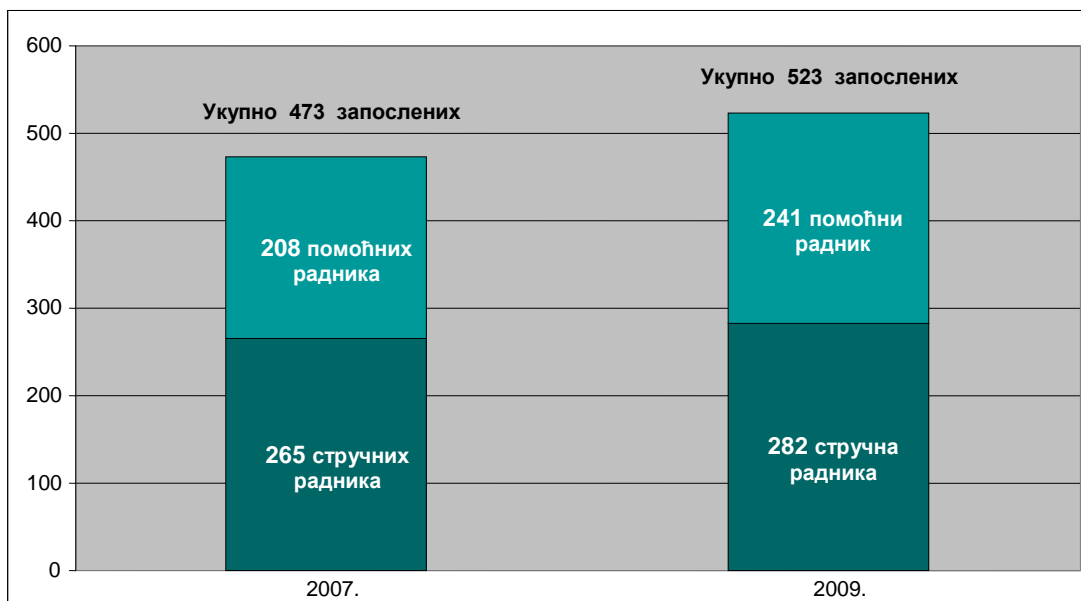
социјалних проблема доводи до потребе организовања стручног рада око посебних програма, што захтијева хитан, ефикасан, интензиван и високостручан ангажман. Паралелно са тим изазовима, окружење у којем функционишу центри за социјални рад карактерише плурализам актера у сфери социјалних услуга, раст и све већи утицај цивилног сектора, приватизација и увођење тржишних принципа у социјалне дјелатности. Сви ови процеси траже преиспитивање и ново позиционирање центара за социјални рад, при чему треба водити рачуна о њиховој друштвеној улози и повјереним задацима.

И поред тога што раде у неповољним друштвено-економским условима, центри настоје да осавремењују и унапређују своју праксу, афирмишући нове методолошко-стручне приступе. Центри за социјални рад имају изражене позитивне тенденције које се огледају у прилагођавању, прихватању и развоју нових приступа у раду са корисницима. Примјењујући савремене методе рада, центри, у оквирима постојећих ограничења, материјалних и друштвених услова, покушавају одговорити на потребе и проблеме појединаца и породица који се налазе у стању социјалне потребе.

3.1. Кадровска структура запослених у центрима за социјални рад

У 2009. години, у центрима за социјални рад и службама за социјалну и дјечију заштиту било је запослено укупно 523 радника, од чега су 382 или 54% били стручни радници који раде пуно радно вријеме и седам стручних радника које центри и службе ангажују повремено.

Ако упоредимо број запослених у 2007. и 2009. години, можемо констатовати да је дошло до повећања укупног броја запослених. Центри и службе су 2007. године запошљавали 473 радника, што је за 50 радника мање у односу на 2009. годину. Међутим, генерална заступљеност стручних радника у центрима се смањила. Удио стручних радника у укупном броју запослених у центрима за социјални рад пао је са 56% у 2007. години на 54% у 2009. години.

Графикон 5: Структура запослених у центрима за социјални рад

У поређењу са стањем у 2007. години, када је број стручних радника са вишом стручном спремом био 134, видно је да се стање у образовној структури побољшало јер је у 2009. години тај број смањен на 90 радника са вишом стручном спремом, док остали стручни радници имају високу стручну спрему.

Поред повећања броја стручних радника који имају факултетско образовање, такође је важно истаћи да је у 2009. години око 30 стручних радника добило научно звање магистара наука, као и да је међу запосленима један стручни радник са научним звањем доктора наука.

ЗАНИМАЊЕ	2007.	2009.
дипл. социјални радник	55	82
социјални радник	113	92
дипл. правник	25	31
правник	21	16
психолог	12	28
дефектолог	11	7
социолог	5	2
педагог	14	17
педагог-психолог	9	7
УКУПНО	265	282

Табела 1: Бројчани показатељи запослених стручних радника у центрима за социјални рад и службама социјалне заштите у 2007. и 2009. години

Иако је посљедњих година евидентан напредак у побољшању стања у кадровској структури запослених у центрима за социјални рад, подаци за 2009. годину, као и подаци из анализа рађених претходних година показују да социјални радници представљају најбројнију групу стручних радника. Послове социјалних радника обављају стручњаци различитих занимања: социјални радник, дипломирани социјални радник, дипломирани менаџер у социјалној политици и социјалној заштити, дипломирани менаџер у социјалном раду итд.

Заступљеност социјалних радника и правника представља кадровски минимум који би требало да буде испуњен у центрима за социјални рад. И поред тога што је стање, што се тиче заступљености ових образовних профила, знатно боље у односу на 2007. годину, кад је у Републици Српској било 29 центара и служби које нису запошљавале правнике и 11 које нису имале социјалне раднике, забрињавајуће је да и у 2009. години постоје два центра и 11 служби које не запошљавају социјалне раднике, а 17 центара и служби који немају правнике. Такође, 22 центра и службе немају у сталном радном односу запослене психологе, а у само два центра су запослени социолози.

Као посебно занимљив и забрињавајући податак треба истаћи да постоје центри односно службе које не запошљавају стручне раднике, односно да у једном центру и у шест служби није запослен нити један стручни радник.

Највећи број стручних радника у центрима за социјални рад су старости између 46 и 56 година. У односу на стање из 2007. године, смањено се удио стручних радника са вишегодишњим искуством у овој области. За разлику од стања у 2007. години, када је било 168 стручних радника који су имали преко 25 година радног стажа у социјалној заштити, у 2009. години тај број се смањено на 139.

СТАРΟΣНА ДОБ	УКУПНО
24–34 године живота	92
35–45 година живота	24
<u>46–56 година живота</u>	<u>138</u>
57–66 година живота	74

Табела 2: Старосна структура стручних радника у центрима за социјални рад и службама социјалне заштите

Број жена у структури запослених стручних радника центара и служби социјалне заштите и даље је у великој предности у односу на број мушкараца. Он сада износи 246 жена у односу на 83 мушкараца.

обезбиједити довољан број квалификованих и компетентних стручњака на руководећим функцијама.

Треба истаћи да за запослене у области социјалне заштите није уведен систем стручног усавршавања, те да запослени у центрима нису у могућности да се перманентно едукују за послове које обављају.

Рад у социјалној заштити углавном је психолошки и емоционално презахтјеван. Послови који се обављају у центрима за социјални рад изазивају свакодневан и јак стрес код запослених. Професионалци разних стручних усмјерења, с обзиром на природу посла, имају дуг и интензиван контакт са људима који имају проблеме, а то је најчешћи фактор који доводи до професионалног сагоријевања. Фрустрације су свакодневне, па је и професионално сагоријевање веома присутно. Менаџери у социјалном сектору треба да препознају кад су професионалци у кризи, да воде рачуна о професионалном сагоријевању и да стручњацима запосленим у својим установама обезбиједи супервизију. У сектору социјалне заштите брига за особље мора имати приоритет, с тим да су и запослени у обавези да буду свјесни ризика који укључује њихов рад.

3.2. Просторна и техничка опремљеност центара за социјални рад

Већина центара за социјални рад у Републици Српској не посједује адекватан простор за рад. Центри за социјални рад и службе социјалне и дјечије заштите располажу просторима чија величина се креће од 7м² до 1042м², а број радних канцеларија се креће од 1 до 25.

Ако узмемо у обзир специфичност дјелатности социјалне заштите, за чије је успјешно обављање неопходно имати адекватан радни простор који омогућава задржавање приватности, и у коме би требало да се и клијенти и запослени осјећају пријатно и безбједно, може се рећи да већина центара нема адекватне услове за рад који могу да обезбиједи достојанствен и квалитетан пријем корисника, као и квалитетан рад запослених.

Министарство здравља и социјалне заштите обезбиједило је у посљедње три године значајна средства за унапређење рада и функционисања центара за социјални рад, што је видно поправило стање опремљености центара техничким средствима и канцеларијским намјештајем.

За техничко и материјално опремање центара за социјални рад Министарство здравља и социјалне заштите у периоду од 2006. до 2010. године уложило је око милион КМ.

За несметано обављање послова у области социјалне, дјечије и породично-правне заштите, неопходно је да центри буду опремљени информационом технологијом и да

посједују базе података. С обзиром на то да је велики број центара актуализовао централну SOTAC-ову базу података социјалне заштите, да су неки центри, поред ове базе података, приступили изради властитих база података, за већину центара се може рећи да су релативно добро опремљени информационом технологијом. Министарство је у ту сврху 2009. године набавило 80 нових рачунара за центре за социјални рад чија је вриједност 156 хиљада КМ.

Свакако, треба истаћи и добро функционисање базе података у центрима за социјални рад из области дјечије заштите, коју редовно одржава Јавни фонд за дјечију заштиту.

У периоду до 2007. године опремљеност центара за социјални рад теренским аутомобилима у потпуности је била незадовољавајућа. Мали број центара посједовао је адекватна теренска возила за обављање својих свакодневних послова на терену. Иако се ситуација у посљедње двије године значајно поправила, ипак се може закључити да центри за социјални рад, с обзиром на специфичност дјелатности, која подразумијева стално присуство стручних радника на терену, не располажу довољним бројем теренских возила у складу са потребама активности које обављају. Закључно са децембром 2009. године, у мрежи центара за социјални рад и служби социјалне заштите било је у употреби 65 аутомобила, углавном неадекватних за обављање теренског рада.

Већина центара за социјални рад и даље нема ријешен проблем доступности својих просторија лицима са инвалидитетом. Одређени број центара се налази на спрату, без обезбијеђеног лифта или адекватне рампе.

Узимајући у обзир чињеницу да стање укупне техничке опремљености, поред кадровске структуре и довољног броја стручних радника, сигурно утиче на укупан квалитет рада центара за социјални рад, буџети локалних заједница, који су у законској обавези да осим средстава за остваривање права утврђених Законом обезбјеђују средства за рад центара за социјални рад, требало би да имају више слуха за област социјалне заштите уопште, као и за потребу редовног улагања у јачање материјалних, људских, информационих и физичких ресурса.

3.3. Актуелни трендови финансирања центара за социјални рад

Укупан рад центара за социјални рад финансира се са нивоа локалних заједница. Иако су то једине јавне институције које воде бригу о социјално угроженим грађанима, мало се води рачуна о томе приликом буџетског планирања. Актуелне тенденције говоре о редуковању општинских буџетских средстава за њихов рад. На удар мјера штедње нису дошли само материјални трошкови центара и плате запослених – у већини општина смањена су буџетска издвајања и за реализацију права корисника.

ОПШТИНА	2008.	2009.
БАЊА ЛУКА	4.02%	5.36%
БИЈЕЉИНА	3.47%	5.04%
БИЛЕЋА	6.44%	6.45%
БРОД	7.43%	5.47%
БРАТУНАЦ	5.34%	4.74%
ВИШЕГРАД	3.96%	3.76%
ВЛАСЕНИЦА	6.37%	7.27%
ГАЦКО	3.71%	4.52%
ГРАДИШКА	5.13%	4.26%
ДЕРВЕНТА	6.90%	9.30%
ДОБОЈ	8.41%	9.73%
ЗВОРНИК	5.17%	5.21%
ИСТОЧНА ИЛИЦА	2.55%	6.92%
ИСТОЧНО НОВО КНЕЖЕВО	2.36%	5.17%
КНЕЖЕВО	4.16%	7.60%
КОСТАЈНИЦА	5.31%	7.85%
КОТОР ВАРОШ	8.82%	8.02%
КОЗАРСКА ДУБИЦА	8.09%	8.45%
ЛАКТАШИ	8.39%	8.61%
ЛОПАРЕ	6.77%	11.19%
ЉУБИЊЕ	6.67%	5.69%
МИЛИЋИ	5.32%	6.79%
МОДРИЧА	3.74%	4.88%
МРКОЊИЋ ГРАД	5.79%	7.64%
НЕВЕСИЊЕ	10.37%	10.99%
НОВО ГОРАЖДЕ	3.16%	3.96%
НОВИ ГРАД	6.88%	7.05%
ПАЛЕ	3.44%	5.33%
ПЕЛАГИЋЕВО	6.71%	6.86%
ПЕТРОВО	6.38%	6.92%
ПРИЈЕДОР	7.17%	7.33%
ПРЊАВОР	9.38%	10.36%
РОГАТИЦА	6.16%	6.81%
РУДО	6.94%	8.56%
СОКОЛАЦ	5.59%	6.34%
СРБАЦ	3.72%	4.67%
СРЕБРЕНИЦА	3.74%	2.17%
ТЕСЛИЋ	6.09%	10.46%
ТРЕБИЊЕ	6.63%	8.06%
УГЉЕВИК	4.23%	5.27%
ФОЧА	6.76%	6.27%
ЧАЈНИЧЕ	8.13%	9.56%
ЧЕЛИНАЦ	4.55%	12.16%
ШАМАЦ	4.74%	5.85%
ШИПОВО	6.88%	7.91%

Табела 3: Ниво улагања у социјалну заштиту (удио буџета центара за социјални рад у укупном буџету општина)

3.4. Процес стандардизације и осавремењивања рада центара за социјални рад

Током 2007. године, Центар за социјални рад Бања Лука провео је процедуру стандардизације свога рада, посебно се фокусирајући на стандардизацију процеса рада са странкама. Стандардизација је усаглашена са Стандардним нормативом 9001.

Центар за социјални рад Бања Лука постао је прва установа социјалне заштите у регији која је свој рад са корисницима ускладила са веома ригорозним процедурама.

Током 2009. године, сличан процес стандардизације свога рада покренуо је Центар за социјални рад у Требињу. Резултат тог процеса била је израда низа докумената и протокола о поступању стручних радника према кориснику у различитим ситуацијама, који прате норме прописане Стандардом 9001.

Неколико других центара за социјални рад увело је иновације у своме раду, као што су умрежавање радних мјеста путем различитих софтвера, израда прегледа стања социјалних потреба становништва својих општина, покренуло је неколико пројеката са локалним удружењима корисника, учествовало је у изради развојних докумената својих општина и слично.

Период од 2006. до 2009. године у смислу осавремењивања рада центара за социјални рад био је веома продуктиван. Без обзира на потешкоће са којима се менаџери центара за социјални рад сусрећу у своме раду (прије свега – то су проблеми финансијске природе), један број њих успио је да покрене процесе осавремењивања свога рада кроз сарадњу на различитим пројектима и запошљавајући нове стручне раднике.

ЈУ Центар за социјални рад, Бања Лука

Центар за социјални рад, Требиње

4. Стање у установама социјалне заштите чији је оснивач Република

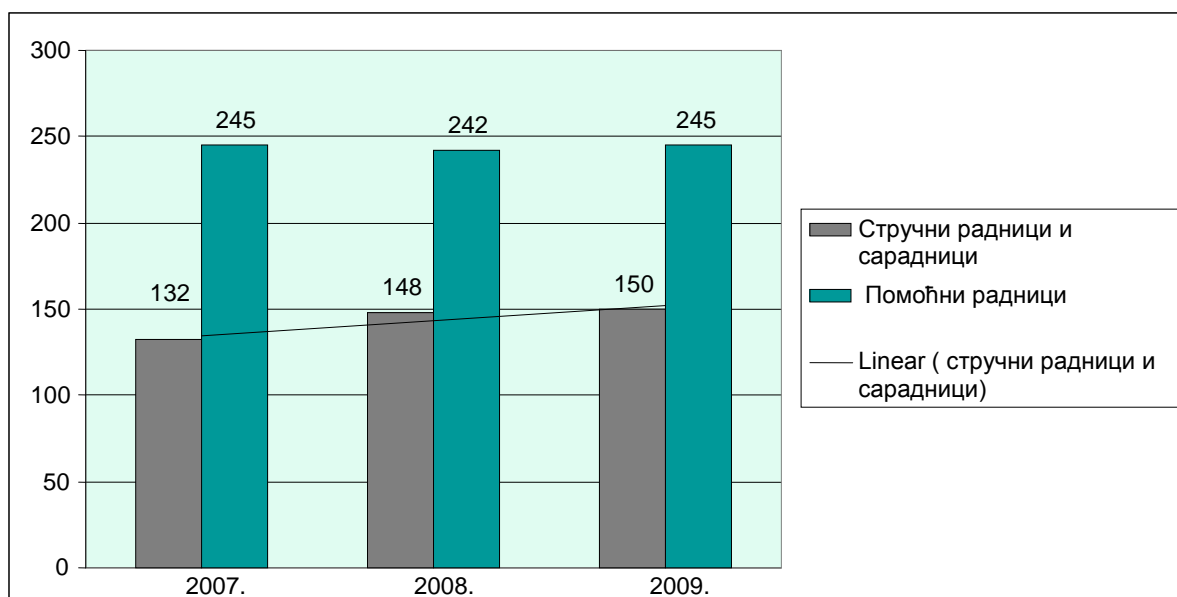
Специјализоване установе социјалне заштите за збрињавање корисника оснивају се ради потребе збрињавања различитих група корисника, као што су стара лица, дјеца ометена у физичком и психичком развоју, дјеца без родитељског старања, лица са менталном заосталашћу, односно лица којима је потребна посебна брига.

Република Српска је због посебног интереса и бриге за кориснике социјалне заштите оснивач установа социјалне заштите од ширег значаја.

У систему социјалне заштите тренутно дјелује девет установа чији је оснивач Република, које се могу сврстати у четири групе:

- установе за смјештај и збрињавање дјеце без родитељског старања,
- установе за збрињавање и смјештај дјеце ометене у физичком и психичком развоју,
- установа за тјелесно инвалидну дјецу и омладину са очуваним менталним способностима,
- установе за смјештај и збрињавање пензионера и старих лица.

Ове установе су у децембру 2009. године запошљавале укупно 395 радника, који су се бринули о 1162 корисника смјештених у њиховим капацитетима.

Графикон 7: Кретање броја стручних радника и сарадника у односу на број помоћних радника

4.1. Установе за смјештај и збрињавање дјеце без родитељског старања (домови за дјецу и омладину)

Дом за дјецу и омладину обезбјеђује збрињавање дјеце без родитељског старања и дјеце чији је развој ометен породичним приликама. Поред смјештаја, дјеци се обезбјеђује нега и старање о здрављу, васпитању и помоћ у образовању и оспособљавању за рад. У Републици Српској постоје два дома овог типа и то: Дјечији дом „Рада Врањешевић“, Бања Лука и Дом за дјецу и омладину „Кисељак“, Зворник.

Дјечији дом „Рада Врањешевих“ основан је 1947. године са сједиштем у Бањој Луци. У децембру 2009. године у дому је било смјештено 78 дјеце. У 2007. години у дому је било смјештено 92 дјеце, док је 2008. године тај број износио 75 дјеце. О њима брине 52 запослених радника, од којих су 26 стручни радници, а 26 су остало особље. Број нових радника у посљедње три године повећао се за једног педагога и једног медицинског радника средње стручне спреме.

Дјечији дом „Рада Врањешевих“

Простор за игру у Дјечијем дому „Рада Врањешевих“

Дом за дјецу и омладину „Кисељак“ основан је Одлуком Владе Републике Српске број 24/00. од 13. 07. 2000. године и Одлуком о измјенама и допунама одлуке о оснивању Дома за дјецу и омладину „Кисељак“, Зворник од 17. 07. 2008. године. Дом је саграђен средствима донације од стране холандске владе. Смјештен је на периферији општине Зворник, у сеоском амбијенту. У Дому је запослено укупно 13 радника, од чега је пет стручних радника, а осам радника чини остало особље. У Дому је смјештен 31 корисник, што је незнатно мање у односу на претходне двије године. У 2007. години у Дому је било смјештено 33 дјеце, а 2008. године тај број је износио 35.

У дому су запослени два социјална радника, један васпитач, један наставник, један професор, двоје економиста и шест помоћних радника.

Дом за дјецу и омладину „Кисељак“, Зворник

4.2. Установе за збрињавање и смјештај дјеце ометене у физичком и психичком развоју (домови за дјецу и омладину ометену у развоју)

Дом за дјецу и омладину ометену у развоју обезбјеђује дјецу и омладини ометеној у развоју, степена умјерене, теже и тешке менталне ометености, вишеструко ометеној у развоју и обољелој од аутизма, одговарајуће облике васпитања, образовања и оспособљавања за рад и радне активности у складу са њиховим психо-физичким и физичким способностима.

Поред наведеног, установе овог типа потпуно и трајно збрињавају кориснике, што подразумијева становање, исхрану, здравствену заштиту, културно-забавне и друге активности у складу са њиховим потребама и могућностима.

У Републици Српској постоје двије установе овог типа: Дом за дјецу и омладину ометену у развоју у Приједору и Завод за женску дјецу и омладину у Вишеграду.

Дом за дјецу и омладину ометену у развоју у Приједору основан је Одлуком Владе Републике Српске бр. 02/-382/96. од 3. 5. 1996. године са сједиштем у Приједору („Чиркин поље“). Дом је намијењен за смјештај искључиво мушких корисника различите старосне структуре. Одјељење за дјецу и омладину физички је одвојено од осталих корисника и у њему је смјештено 11 корисника. У Дому се, поред услуга смјештаја, обезбјеђује радно-окупациона терапија. Дом посједује земљиште на којем се изводи радно-окупациона терапија (пољопривредне активности, радионице и сл.).

Број смјештених у Дом није се значајно мијењао у посљедње три године. У децембру 2009. године у дому је било смјештено 210 корисника, о којима је бринуло 70 запослених радника, од којих је 10 стручних радника и 60 радника су остали запослени у установи. Од укупног броја запослених стручних радника, пет су дефектолози, један је социјални радник, четири радника имају вишу медицинску школу. Од укупно 60 помоћних радника (његоватељи,

радни инструктори, хигијеничари, возач, портир, фризер, кројач, спремачице, кухарице, сервирке), 37 их је са средњом стручном спремом, четири радника су ВКВ, 12 радника су КВ, а седам их има само основну школу.

Дом за дјецу и омладину ометену у развоју, Приједор

Завод за заштиту женске дјеце и омладине у Вишеграду основан је Одлуком Владе Републике Српске број 02/01-020-376/03. од 15. 5. 2003. године. Завод је намијењен за смјештај и рехабилитацију искључиво женске популације корисника. У њему је физички издвојено одјељење у којем су смјештена дјеца и млади.

Ова установа наставља традицију дјеловања пријератног завода који је, у то вријеме, био један од најсавременијих облика смјештаја ове категорије корисника на подручју тадашње државе. Завод запошљава 55 радника, од чега су 31 стручни радник, а осталих је 24, који брину о 151 кориснику. Због проширења капацитета установе, број корисника у установи у посљедње три године се повећавао и он се кретао од 134 корисника у 2007. до 151 у децембру 2009.

Завод за заштиту женске дјеце и омладине, Вишеград

Структура запослених постепено се побољшава. Највећи број је његоватељица (15) и медицинских техничара (12). Тренутно су у Заводу запослена два социјална радника, један

психолог и један дефектолог. Осталих помоћних радника има 24. Установа је у посљедње три године примила девет нових радника.

4.3. Дом за тјелесно инвалидну дјецу и омладину са очуваним менталним способностима

Дом за тјелесно инвалидну дјецу и омладину са очуваним менталним способностима обезбјеђује корисницима смјештај, исхрану, здравствену заштиту, васпитање, културно-забавне и друге активности у складу са њиховим способностима и степеном инвалидности.

Завод за слијепа и слабовидна лица „Будућност“ у Дервенти основан је 1. 10. 1947. године рјешењем Министарства народног здравља и социјалне политике, а почео је са радом 1948. године. Одлуком Владе Републике Српске број 02-597/96. од 11. 6. 1996. године основан је Завод за слијепе и слабовидне „Будућност“ у Дервенти као установа од републичког значаја.

Завод, поред услуга социјалног збрињавања, пружа услуге школовања и радног оспособљавања. У њему дјелује специјална основна школа за слабовидне, која се финансира из Министарства просвјете и културе. Такође, унутар Завода дјелује столарска и кројачка радионица. Објект средње школе који постоји унутар простора Завода тренутно се није у употреби због недовољног броја корисника.

У Заводу је децембра 2009. године било смјештено 36 корисника и њихов број се у посљедње три године није значајније мијењао. О корисницима брине 25 запослених радника. По професијама, запослено је пет дефектолога, један социјални радник, пет наставника, један правник, три медицинска техничара, један економиста и 10 помоћних радника.

Завод за слијепа и слабовидна лица „Будућност“, Дервента

Кројачка радионица Завода

4.4. Установе за смјештај и збрињавање пензионера и старих лица (домови за пензионере и стара лица и Геронтолошки центар)

Дом за пензионере и стара лица корисницима обезбјеђује становање, исхрану, његу, здравствену заштиту, културно-забавне, рекреативне, окупационе и друге активности, услуге социјалног рада и друге услуге, зависно од потреба, способности и интересовања корисника.

У Републици Српској постоје три установе овог типа које дјелују у систему социјалне заштите, и то: Дом за пензионере и стара лица Приједор, Дом за пензионере и стара лица Источно Сарајево и Социјално-геријатријски центар Бања Лука. Домови за пензионере у Требињу и Добоју дјелују унутар пензионог система, мада значајан дио услуга које се пружају представљају дио услуга социјалне заштите старих лица.

Дом за пензионере и стара лица у Приједору формиран је Одлуком Владе Републике Српске бр. 02/1-020-190/99. од 22. 2. 1999. године. Дом је смјештен на двије локације. Централни објект се налази у средишту града и то је савремени објект, типски грађен за смјештај старих лица, апартманског типа. Капацитет овог објекта је 240 корисника. У њему је децембра 2009. године било смјештено 206 старих лица.

Објект старе болнице у Приједору смјештен је непосредно поред објекта нове болнице. У њему је, након реновирања, обезбијеђен смјештај за 70 лица којима је потребна интензивнија брига и њега.

Укупан број корисника у Дому у посљедње три године опада. Док је 2007. године у дому било смјештено 240 корисника, тај се број 2008. године смањио на 216, да би у децембру 2009. године износио 206 корисника.

Дом за пензионере и стара лица, Приједор – двије локације

2007. година		2008. година		2009. година	
Стручни радници	Број	Стручни радници	Број	Стручни радници	Број
Социјални радник	1	Социјални радник	1	Социјални радник	1
Љекар	1	Љекар	1	Љекар	1
Координатор	1	Координатор	1	Координатор	1
Медицински техничари	16	Медицински техничари	15	Медицински техничари	15
Његоватељи	7	Његоватељи	7	Његоватељи	7
ОСТАЛИ	49	ОСТАЛИ	47	ОСТАЛИ	48
УКУПНО ЗАПОСЛЕНИХ	75	УКУПНО ЗАПОСЛЕНИХ	72	УКУПНО ЗАПОСЛЕНИХ	72

Табела 4: Структура и број стручних и осталих радника у Дому

Дом за пензионере и стара лица у Источном Сарајеву јесте установа која је основана Одлуком Владе Републике Српске 1995. године. Дом је почео са радом 2006. године. То је савремени објекат, типски грађен за смјештај до 140 корисника. У Дому су смјештена 134 лица о којима брину 34 запослена радника. Број корисника у посљедње три године константно се повећава тако да су смјештајни капацитети у потпуности попуњени.

2007. година		2008. година		2009. година	
Стручни радници	Број	Стручни радници	Број	Стручни радници	Број
Социјални радник	1	Социјални радник	1	Социјални радник	1
Медицинске сестре и његоватељице	10	Медицинске сестре и његоватељице	13	Медицинске сестре и његоватељице	13
				Физиотерапеут	1
ОСТАЛИ	18	ОСТАЛИ	19	ОСТАЛИ	19
УКУПНО ЗАПОСЛЕНИХ	29	УКУПНО ЗАПОСЛЕНИХ	33	УКУПНО ЗАПОСЛЕНИХ	34

Табела 5: Број и структура стручних и осталих радника

Дом за пензионере и стара лица, Источно Сарајево

Социјално-геријатријски центар у Бањој Луци основан је 1946. године. Смјештен је на двије локације. Централни објекат, који има капацитет 230 мјеста, налази се у непосредној близини Клиничког центра Бања Лука, на подручју насеља Паприковац. Објекат који смјешта дементна лица налази се на подручју насеља Драгочај. Тај објекат има капацитет од 100 мјеста. Укупан број корисника на обје локације креће се око 330. Године 2007. број смјештених лица у овој установи био је 302, наредне, 2008. године тај број је порастао на 310, а у децембру 2009. број смјештених лица био је 317.

<i>2007. година</i>		<i>2008. година</i>		<i>2009. година</i>	
<i>Стручни радници</i>	<i>Број</i>	<i>Стручни радници</i>	<i>Број</i>	<i>Стручни радници</i>	<i>Број</i>
Социјални радници	3	Социјални радници	4	Социјални радници	3
Љекар	1	Љекар	1		
Медицинско особље	19	Медицинско особље	20	Медицинско особље	20
ОСТАЛИ	49	ОСТАЛИ	49	ОСТАЛИ	50
УКУПНО ЗАПОСЛЕНИХ	71	УКУПНО ЗАПОСЛЕНИХ	74	УКУПНО ЗАПОСЛЕНИХ	73

Табела 6: Структура стручних радника у установи

Социјално-геријатријски центар у Бањој Луци

Геронтолошки центар „Слатек“ у Слатини јесте нова установа социјалне заштите, која је крајем 2009. године Одлуком Владе Републике Српске број 04/01-012-2-2311/09. основана са намјером да се унаприједи социјална заштита старих лица. Почетак њеног рада очекује се до краја 2010. године. То ће бити установа у којој ће се моћи смјестити стотињак корисника, а пружаће им се висококвалитетне услуге социјалне заштите.

Геронтолошки центар „Слатек“, Слатина

4.5. Центар за професионалну рехабилитацију и запошљавање слијепих и инвалидних лица у систему социјалне заштите Републике Српске дјелује од 1997. године. Основан је Одлуком Владе Републике Српске број 02-1644/97. Установа је настала након исељења дијела корисника из установе која је збрињавала слијепа лица у Сарајеву, дијелу града под влашћу ФБиХ. Усељен у војне објекте у Лукавици, Завод је наставио дјелатност у новим околностима. Установа запошљава слијепа и инвалидна лица и обезбјеђује професионалну рехабилитацију за лица којима због врсте и стања инвалидности треба обезбиједити посебне услове.

Након што је Народна Скупштина Републике Српске усвојила Закон о професионалној рехабилитацији, оспособљавању и запошљавању инвалида („Службени гласник Републике Српске“, бр 98/04. и 54/09), створили су се законски услови за наставак дјелатности ове установе у систему радног ангажовања лица са инвалидитетом („заштићена радионица“ или слично). Нацрт новог закона о социјалној заштити не препознаје више овакав вид социјалних услуга.

У Заводу је запослено укупно 11 лица, од чега је шест лица са инвалидитетом.

Центар за професионалну рехабилитацију и запошљавање слијепих и инвалидних лица, Источно Сарајево

5. Друге установе социјалне заштите

Организација система социјалне заштите подразумијева оснивање других установа социјалне и дјечије заштите у различитим облицима својине (дневни центри, прихватишта, савјетовалишта и сл.).

У периоду од 2006. до 2009. године формирано је неколико дневних центара за збрињавање различитих група корисника. Најчешћи оснивачи тих центара су центри за социјални рад и удружења грађана. Посебно је у овом периоду било интензивно оснивање дневних центара за дјецу са посебним потребама. Поред Требиња, Бање Луке, Српца, дневне центре су добили Пале, Гацко, Челинац, Градишка и др.

У периоду од 2006. до 2009. године дошло је до повећаног интереса за улагање приватног капитала у област институционалног збрињавања старих лица. Готово стихијски је дошло до отварања већег броја домова за стара лица (Кнежево, Градишка, Приједор, Шамац, Модрича, Бијељина, Добој и др.). Тренутно, оснивање смјештајних капацитета за стара лица у приватном сектору није у надлежности система социјалне заштите. Новим законом о социјалној заштити овај вид услуга приватног сектора биће под потпуном контролом система социјалне заштите, чиме ће се омогућити равноправна тржишна утакмица између јавног, приватног и невладиног

сектора у овој области. Основни принципи дјеловања ових установа темељиће се на квалитетној понуди и приступачности услуга социјалне заштите.

Као ванинституционални начин бриге о старим лицима у систему социјалне заштите препознато је дјеловање дневних центара. Међу првим центрима за социјални рад који су основали ове специфичне моделе бриге о старима били су Требиње и Бања Лука.

Дневни центар у Требињу (експонати са изложбе корисника)

Центар за социјални рад Приједор формирао је прихватилиште за жртве породичног насиља.

Центар за социјални рад Бања Лука покренуо је рад дневног центра за малољетнике у сукобу са законом, прихватилишта за малољетнике и одрасла лица, дневни центар за лица са умјереном и тешком менталном ретардацијом и дневни центар за ментално обољела лица.

Дневни центар за малољетнике у Бањој Луци

Кухиња гдје корисници сами спремају оброке

6. Дјеловање невладиног сектора

Област социјалне заштите у Републици Српској постало је подручје гдје је невладин сектор извршио значајне интервенције, прије свега на практичном нивоу. Провођење значајног броја различитих пројеката који су оставили неизбрисив траг на нивоу локалних заједница утицало је и на креирање реформских процеса на нивоу система. Испочетка

искључиво као начин јачања капацитета центара за социјални рад и увођење нових пракси, касније су пројекти почели утицати на смјер реформских процеса у укупном систему социјалне заштите. Примјена добрих пракси на већем броју општина потврдило се као добар метод ширења потребе за реформисањем постојећих пракси у овој области.

Знатан број невладиних организација у опису своје дјелатности и програму рада има предвиђено дјеловање у области социјалне заштите. Највећи број тих организација окупља неку од корисничких популација које остварују поједина права предвиђена законима који се односе на регулисање положаја и потреба лица у стању социјалне потребе. Најзаступљенија су удружења која окупљају лица са инвалидитетом. Одређени број ових организација у својим програмима наводи да се бави пружањем услуга социјалне заштите како своме чланству тако и другим грађанима који се налазе у стању социјалне потребе.

У задњих неколико година, усвојен је низ докумената који постављају стратешке оквире и правце дјеловања у областима које су директно или индиректно везане за подручје социјалне заштите грађана. Стратешки документи у области заштите лица са инвалидитетом, збрињавања дјете без родитељског старања, малољетничког преступништва, вршњачког насиља, насиља у породици, трговине људима, злоупотребе психоактивних материја, равноправности полова и сл. засновани су на принципима који се примјењују у земљама ЕУ. Самим тим, овим документима отворене су могућности партиципације невладиног сектора у планирању, креирању, финансирању и извођењу мјера и услуга социјалне заштите.

Постојећим законима о социјалној заштити предвиђене су могућности сарадње владиног и невладиног сектора у провођењу мјера и услуга социјалне заштите. Новим приједлогом закона о социјалној заштити децидно је наведено да је мјешовити систем социјалне заштите концепт у чијем правцу ће се развијати социјална заштита у Републици Српској. Тим приједлогом је назначено да се „права дефинисана овим законом која се реализују пружањем услуга могу остварити и у партнерству јавног, невладиног и приватног сектора“. Такође, као пружаоци социјалних услуга Законом су дефинисани, поред установа социјалне заштите, предузећа, удружења грађана и грађани, чиме је подручје пружања услуга социјалне заштите отворено приватном и невладином сектору.

Дјеловање невладиних организација и удружења корисника у области социјалне, породичне и дјечије заштите на подручју Републике Српске, у периоду од 2006. до 2009. године, било је фокусирано на активности које се тичу лица са инвалидитетом, дјете са посебним потребама, жртава породичног насиља, вишечланих породица, дјечије заштите уопште и сл.

Највећи број тих организација остваривао је, мање-више, добру сарадњу са јавним институцијама, прије свега са центрима за социјални рад.

Министарство здравља и социјалне заштите увело је праксу постизања обавезног партнерства између невладиних организација и центара за социјални рад у провођењу заједничких активности као један од услова давања претходне подршке пројектима невладиних организација код донатора.

Посебан значај и допринос треба признати удружењима која окупљају родитеље дјеце са посебним потребама. Посљедњих година, њихова активност је достигла веома завидан ниво. У оквиру свога рада организовали су дневне центре за дјецу са посебним потребама и обогатили су услуге социјалне заштите које се пружају корисницима.

Такође, удружења која актуализују проблематику насиља у породици и проблем natalитета у Републици Српској била су веома активна.

Министарство здравља и социјалне заштите посебно добру сарадњу је остваривало са савезима удружења лица са различитим инвалидитетима. Кроз расподјелу средстава лутрије и игара на срећу, Министарство је подржавало њихов рад и пројектне активности.

Посебно треба истаћи добру сарадњу са Савезом удружења ментално недовољно развијених лица, Савезом параплегичара, Савезом дистрофичара, Координационим одбором инвалидских организација, Савезом слијепих и другима.

Новим законским рјешењима у овој области још више ће се потенцирати конкретан допринос ових организација систему социјалне заштите, што значи да ће се средстава приоритетно додјељивати пројектним активностима са којима се директно интервенише према стању социјалне потребе корисничке популације.

7. Корисници права из Закона о социјалној заштити

У сљедећој табели приказан је бројчани преглед права утврђених Законом и број корисника појединачних права у претходне три године на подручју цијеле Републике Српске.

ПРАВО	2007.	2008.	2009.
НОВЧАНА ПОМОЋ	4965	5114	5123
ДОДАТАК ЗА ПОМОЋ И НЕГУ ДРУГОГ ЛИЦА	9378	11911	13253
ПОМОЋ ЗА ОСПОСОБЉАВАЊЕ	62	214	235

СМЈЕШТАЈ У УСТАНОВУ СОЦ. ЗАШТИТЕ И ДРУГУ УСТАНОВУ	1147	904	964
СМЈЕШТАЈ У ДРУГУ ПОРОДИЦУ	282	335	355
ПОМОЋ У КУЋИ	494	327	277
ЗДРАВСТВЕНО ОСИГУРАЊЕ	6804	5291	4365
ЈЕДНОКРАТНА НОВЧАНА ПОМОЋ	14177	13063	12345
УКУПНО ПО ГОДИНАМА	37309	37159	36917

Табела 7: Преглед права, корисника и средстава у 2007, 2008. и 2009. години

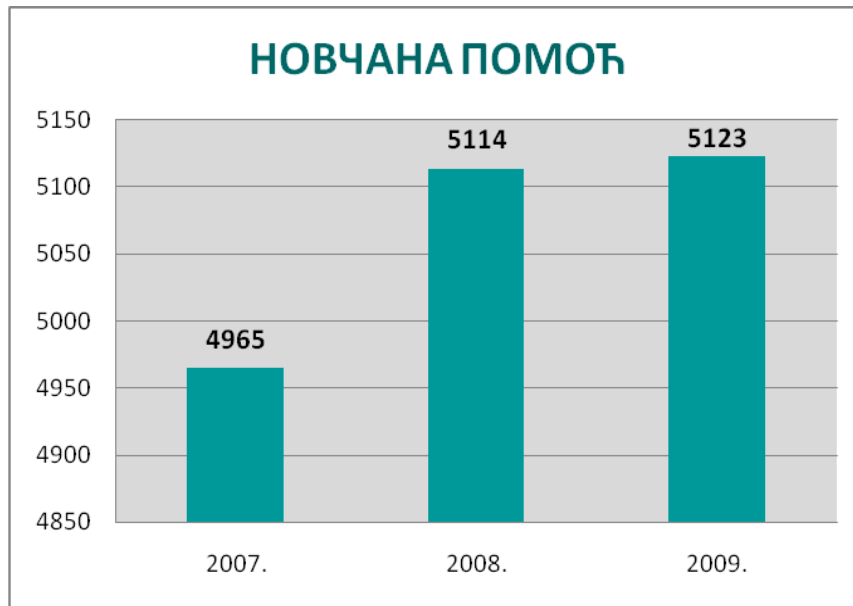
7.1. Новчана помоћ

Право на новчану помоћ представља основно право на којем почива систем социјалне заштите. Новчана помоћ је намијењена социјално и материјално најугроженијим грађанима, односно припада лицу неспособном за рад које нема властите приходе и које нема сроднике који су обавезни да га издржавају у складу са одредбама Породичног закона, или ако то лице живи у домаћинству које остварује приходе испод нивоа социјалне сигурности утврђеног Законом.

Висина мјесечног износа новчане помоћи у складу са Законом о социјалној заштити утврђена је у номиналним износима у зависности од броја чланова породице. За појединца висина новчане помоћи износи 41,00 КМ, за два члана 49,00 КМ, за три 57,00 КМ, за четири 65,00 КМ, за пет и више 82,00 КМ.

Од 2003. године нису се мијењали ни износи, нити услови за остваривање права, односно није било никаквих промјена у оквиру права на новчану помоћ, иако су при реализацији овог права присутни многи проблеми који би требало да буду ријешени доношењем новог закона.

Број корисника овог права није у значајном порасту посљедњих година. Разлоге томе треба тражити прије у веома рестриктивним условима за остваривање овог права које испуњавају најсиромашнији и за рад неспособни грађани Републике Српске. Такав став упућује на закључак да је систем социјалне заштите усмјерен на заштиту грађана од апсолутног сиромаштва.

Графикон 8: Број корисника права на новчану помоћ у периоду од 2007. до 2009. год.

Право на новчану помоћ у 2009. години остварило је 5.123 корисника, а за остваривање овог права утрошено је 2.823.158,78 КМ, што је незнатно више у односу на 2008. годину, у којој је број корисника био 5.114, а утрошена средства су износила 2.730.033,89 КМ. Број корисника новчане помоћи не расте значајно, али је у поређењу са претходним годинама примјетан пораст. У 2005. било је 4.043 корисника, у 2006. години 4.570, а у 2007. години право на новчану помоћ користило је 4.965 корисника.

Мали број корисника и врло ниски износи показатељи су који указују на то да у систему социјалне заштите преовладава селективни и рестриктивни приступ новчаној помоћи. До три године уназад, чак и овако ниски износи новчане помоћи нису исплаћивани у свим општинама, јер у буџетима локалних заједница нису била обезбијеђена средства за финансирање права из социјалне заштите.

Иако је Законом о социјалној заштити општинама дата могућност да доносе одлуке о проширеним правима којим могу да повећају износе новчане помоћи, само четири општине су у оквиру својих одлука уврстиле право на додатну помоћ за кориснике новчане помоћи која износи око 60 КМ за појединца.

7.2. Додатак за његу и помоћ другог лица

Право на додатак за помоћ и његу другог лица јесте право које је намијењено лицима чије је психо-физичко стање такво да захтијева помоћ и његу другог лица код обављања основних животних потреба.

По Закону о социјалној заштити, право на додатак за његу и помоћ другог лица остварују лица са тешким тјелесним или чулним сметњама која без туђе помоћи не могу да се крећу и да задовољавају основне животне потребе, лица ментално ометена у развоју, степена теже и тешке ометености, лица вишеструко ометена у развоју са умјереном, тежом и тешком менталном ометеношћу, лица обољела од аутизма и хронично душевно обољела лица која су потпуно лишена пословне способности, којима је за задовољавање основних животних потреба неопходна помоћ и њега другог лица, под условом да ово право не могу остварити по другом правном основу и не користе право на смјештај у установу социјалне заштите. Остваривање овог права не зависи од материјалног стања корисника, већ се признаје на основу мишљења надлежне љекарске комисије, што је у складу са ставовима међународних докумената који се односе на област заштите лица са инвалидитетом.

Додатак за његу и помоћ другог лица могу да остваре лица која наведено право не остварују у другим системима социјалне сигурности.

Средства за остваривање овог права такође се обезбјеђују у буџетима општина. Додатак за његу и помоћ другог лица утврђује се у мјесечном новчаном износу у висини од 41,00 КМ. Износ додатка за његу и помоћ другог лица, као ни услови за остваривање овог права нису се мијењали од 2003. године, иако се број корисника повећавао сваке године. У 2005. години било је 6.019 корисника овог додатка, 2006. године 7.248, а 2007. године 9.378.

Графикон 9: Број корисника права на додатак за помоћ и његу другог лица у периоду од 2007. до 2009. године

Ово право у 2009. години користило је 13.253 лица, што је знатно већи број у односу на број корисника у 2008. години, који је био 11.911. За остваривање права у 2009. години утрошено је 6.318.578,47 КМ, а у 2008. години 5.531.326,68 КМ.

Примјетан је значајан раст броја корисника у већини општина, што указује на све лошије здравствено стање становништва и повећање броја лица која не могу да се брину о себи.

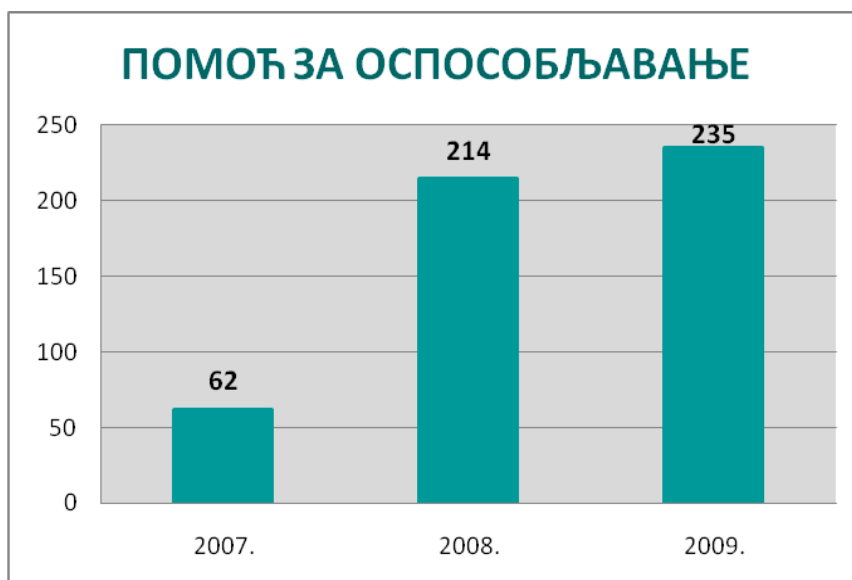
Утврђени законски износ није адекватан за задовољавање потреба за помоћ другог лица и захтијева вишеструко повећање, јер се ради о корисницима који су у стању које захтијева помоћ друге особе у задовољавању основних потреба и упућени су на цијелодневну помоћ и бригу друге особе. И поред могућности да својим одлукама повећају износе додатка, само шест општина је утврдило право на додатну помоћ за кориснике додатка за његу и помоћ другог лица који износи око 60 КМ.

Износ додатка за његу и помоћ другог лица требало би да буде стимулативан за породице које желе да брину о члановима који су неспособни за самосталан живот, што би се директно одразило и на стање самог корисника, јер се преостале способности успјешније могу развити у породици него у установи.

Такође, треба истаћи да право на додатак за његу и помоћ другог лица има, поред ментално-хигијенског аспекта, и своју економску оправданост јер се тиме смањује потреба за институционалним смјештајем ових лица, који је знатно скупљи.

7.3. Помоћ за оспособљавање за рад дјецe и омладине

Право на помоћ за оспособљавање за рад имају дјецa и омладина ометена у физичком и психичком развоју која се, према психо-физичким способностима и годинама живота, могу оспособити за одређени рад, а то право не могу остварити по другом основу.

Графикон 10: Број корисника права на помоћ за оспособљавање за рад у периоду од 2007. до 2009. године

Помоћ за оспособљавање за рад јесте једино право из Закона о социјалној заштити за чију реализацију се средства обезбеђују у буџету Републике. У 2009. години на

професионалном оспособљавању налазило се 235 лица, за шта је издвојено 449.692,60 КМ, а у 2008. години за остаривање овог права за 214 лица утрошено је 441.464,00 КМ. Број корисника права на помоћ за оспособљавање значајно је повећан у односу на период од 2005. до 2007. године. У 2005. години број корисника је био 135, у 2006. години 194, у 2007. години број корисника овог права троструко се смањио – на 62, након увођења система инклузивног образовања, али је у посљедње двије године број корисника поново значајно повећан, и то чак четири пута у 2009. години у односу на 2007. годину.

С обзиром на то да се велики број младих који су ометени у развоју може оптимално оспособити у одговарајућим специјализованим установама и центрима за професионално оспособљавање, важно је да родитељи буду упознати од стране надлежног центра за социјални рад са правима која могу остварити.

7. 4. Смјештај у установе социјалне заштите

Смјештај у установу подразумијева смјештај у установу социјалне заштите, као и у друге установе које се налазе ван система социјалне заштите, ако су примјерене и ако испуњавају услове за збрињавање корисника социјалне заштите.

Смјештај у установе социјалне заштите остварује се упућивањем корисника у одговарајућу установу, у којој се обезбјеђује збрињавање (становање, исхрана, одијевање, њега, помоћ и старање), васпитање и образовање, оспособљавање за одређене радне активности и здравствена заштита у складу са посебним прописима, радно-окупационе, културно-забавне, рекреативно-рехабилитационе активности и услуге социјалног рада.

У Републици Српској постоји девет већ поменутих установа социјалне заштите које обезбјеђују ову врсту услуга и чији је оснивач Република.

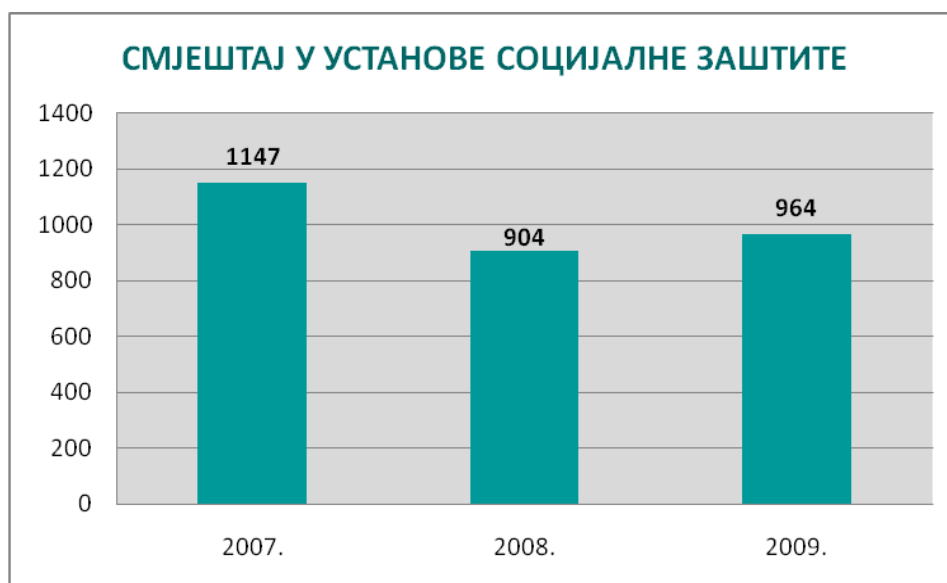
Осим у установе социјалне заштите чији је оснивач Влада РС, смјештај се може вршити и у здравствене и друге установе које испуњавају услове за пружање услуга смјештаја. Систем социјалне заштите РС користи услуге и других сектора, као што су здравство и образовање. Један број корисника збринут је у центру „Заштити ме“, Заводу за лијечење, рехабилитацију и социјалну заштиту хроничних душевних болесника „Јакеш“, Модрича, затим у ђачким домовима, домовима пензионера и студентским домовима, те у установама које се налазе на подручју ФБиХ и у земљама у окружењу.

Циљ смјештаја у установу јесте обезбјеђивање адекватног институционалног смјештаја корисника на дужи период. Право на смјештај у установу имају лица којима се исте услуге не могу обезбиједити на други начин, односно лица којима се не могу наћи адекватнији видови збрињавања у њиховој непосредној животној околини. Важно је напоменути да се центри за

социјални рад одлучују да смјесте лице у установу тек након што су су исцрпили све друге могућности и кад је то једино могуће рјешење, односно прије него што збрину лице у установу социјалне заштите, центри развијају и пружају различите облике подршке и помоћи лицима како би се оспособили за функционисање у природној средини, у својим кућама, уз помоћ других лица.

Највеће потребе за збрињавање у установама имају старе особе, па су капацитети за смјештај старих особа углавном попуњени. Имајући у виду старосну структуру становништва, потребе за оваквим видом заштите ће се повећавати, па је неопходно развијати смјештајне капацитете за ову категорију корисника и у приватном и у јавном сектору, за шта већ има великог интереса. Највећи дио трошкова смјештаја ових лица у установама социјалне заштите обезбјеђује се из буџетских средстава, а далеко мањи удио имају властита средства корисника или њихових сродника, који су дужни да их издржавају у складу са Законом.

Особе са тешкоћама у менталном здрављу, посебно хронично тешко обољеле особе, такође спадају у групу корисника чије је институционално збрињавање велики проблем, те постоји потреба за оснивањем установа које би обезбиједиле адекватне услуге за ову категорију корисника.

Графикон 11: Број корисника права на смјештај у установу социјалне заштите и другу установу у периоду од 2007. до 2009. године

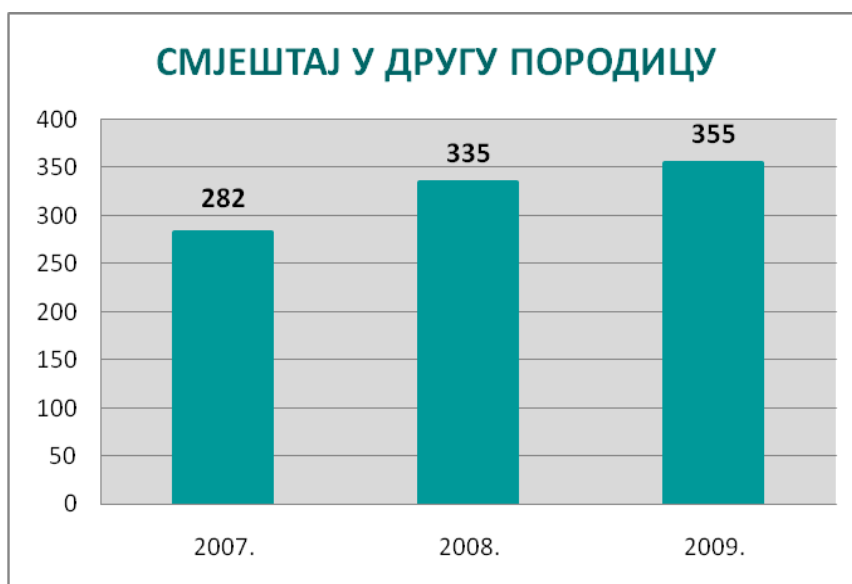
У току 2009. године, 964 лица користило је право на смјештај у другу установу, што је више у односу на 2008. годину, када је тај број износио 904. За остваривање овог права у 2009. години утрошено је 6.515.373,09 КМ, а у 2008. години доста мање – 5.668.849,68 КМ, како због мањег броја корисника, тако и због нижих цијена смјештаја за ту годину.

Ако посматрамо период посљедњих пет година, примјетно је да је највећи број лица на смјештају у установе био 2007. године – 1.147, док је у 2005. години у установе било смјештено 927, а у 2006. години тај број је био 957, што је приближно исти број као број лица смјештених у 2009. години.

7.5. Смјештај у другу породицу (хранитељство)

Право на збрињавање у другу породицу има лице које има право на збрињавање у установу.

Смјештај у другу породицу или хранитељство сматра се адекватнијим обликом збрињавања због бројних предности које има у односу на збрињавање у установама. Поред тога што су психо-социјални ефекти збрињавања далеко бољи, смјештај у другу породицу је и са финансијског аспекта исплативији. Уговор о збрињавању закључује се између центра за социјални рад и једног члана породице који тиме постаје хранитељ. Хранитељ има право на накнаду за издржавање корисника и накнаду за рад које се исплаћују из средстава намијењених за остваривање права из социјалне заштите. Иако хранитељи имају право на накнаду за рад и за издржавање корисника, у пракси је ситуација таква да мали број центара исплаћује хранитељима накнаде, јер код нас још увијек није у довољној мјери развијена институција хранитељства, односно већина корисника је смјештена у сродничке породице, што свакако није хранитељство у правом смислу. Због тога је потребно радити на системском и стручном одређењу овог права, развоју механизма за подршку хранитељству, промоцији хранитељства и дефинисању статуса хранитеља.

Графикон 12: Број корисника права на смјештај у другу породицу (хранитељство) у периоду од 2007. до 2009. године

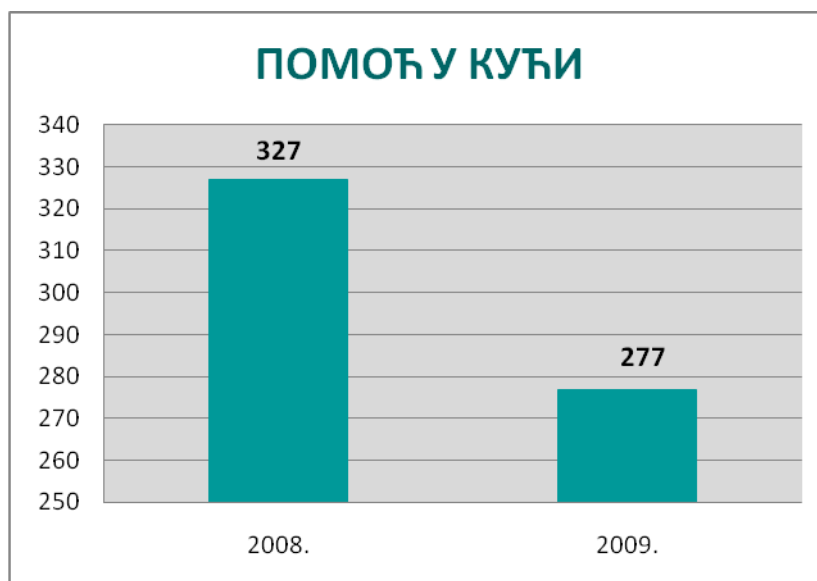
И поред тога што се сматра адекватнијим и јефтинијим видом збрињавања од збрињавања корисника у установу, број лица смјештених у породице далеко је мањи од броја лица који су смјештени у установе. У 2009. години, 355 лица било је смјештено у друге породице, а у 2008. години тај број је нешто мањи – 335. За смјештај лица у другу породицу буџети општина у 2009. години су утрошили 1.276.758,20 КМ и 932.731,66 КМ у 2008. години.

Иако је, по броју корисника смјештених у породице у поређењу са бројем корисника смјештених у установе, евидентно да овај вид збрињавања није заживио у пракси на начин какав, с обзиром на предности, заслужује, ипак се може констатовати да се број корисника из године у годину повећава. Право на смјештај у другу породицу у 2005. години користило је 248 лица, у 2006. години 264, а у 2007. години 282 лица је користило наведено право.

7.6. Помоћ у кући

Право на помоћ у кући обезбјеђује се старим и изнемоглим лицима, тешко обољелим и другим лицима која нису у стању да се о себи старају. Ово право се реализује као социјална услуга пружања помоћи у кући којом се обезбјеђује обављање неопходних кућних послова, одржавање личне хигијене, набавка хране, организовање исхране и задовољавање других свакодневних потреба.

Иако је право на помоћ у кући право у социјалној заштити које је Законом одређено, ово право се реализује у малом броју општина, односно остварује га врло мали број корисника. У неким локалним заједницама, помоћ у кући се реализовала кроз пројекте и у сарадњи са НВО сектором, најчешће Црвеним крстом и неким међународним организацијама, а у посљедње вријеме почиње да заживљава обезбјеђивањем новчаних накнада лицима која пружају услуге помоћи у кући или организовањем екипа помоћи у кући које директно врше услуге у домовима корисника.

Графикон 13: Број корисника права на помоћ у кући у периоду од 2008. до 2009. године

Право на помоћ у кући у 2009. години остварило је 277 корисника, што је знатно мањи број у односу на 2008. годину, када је наведено право остваривало 327 корисника. Ипак, на остваривање права на помоћ у кући у 2009. години утрошено је 249.347,44 КМ, док је, и поред већег броја корисника, у 2008. години утрошено 120.650,34 КМ, што показује да су трошкови пружања помоћи по особи били знатно нижи.

Иако помоћ у кући представља веома ефикасно обезбјеђивање непосредне помоћи корисницима у обављању свакодневних кућних послова, мали број корисника овог права указује на то да услуге овакве врсте још увијек нису препознате као врло ефикасна мјера за унапређење бриге о старим, болесним и изнемоглим лицима, која нису у стању да се старају о себи.

Услуге помоћи у кући могу пружати организације владиног, невладиног и приватног сектора, а могу се реализовати и као самостална професионална дјелатност.

7.7. Здравствено осигурање

Право на здравствено осигурање у складу са Законом о социјалној заштити имају корисници других права у социјалној заштити која су утврђена наведеним законом, уколико то право не могу остварити по другом основу. Законско одређење права врло је широко, па постоји потреба другачијег законског одређења.

За реализацију права на здравствено осигурање у 2009. години неопходно је било обезбиједити у буџетима општина 1.489.569,00 КМ, што је за три пута више него у претходној

години. Износ средстава за здравствено осигурање корисника у 2008. години био је далеко мањи и износио је 338.110,00 за 5.291 корисника овог права.

Док су се потребна средства знатно повећала, број корисника који су остварили право на здравствено осигурање се почео смањивати. У 2009. години тај број је пао на 4.365 лица која су путем центра за социјални рад остваривали то право

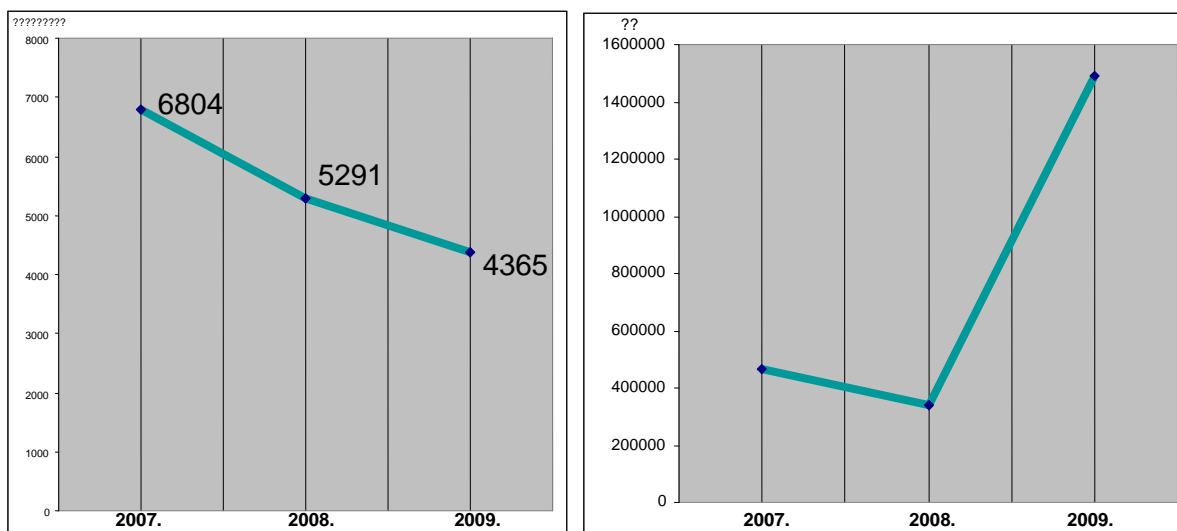

Графикон 14: Број корисника здравственог осигурања корисника социјалне заштите и висина улагања условљена законском интервенцијом

Проблем који је постајао у току 2005. и 2006. године, а који се тицао висине доприноса који је по кориснику износио 27,37 КМ, ријешен је посредством Министарства здравља и социјалне заштите РС, када је постигнут споразум са Фондом здравственог осигурања о начину обрачуна доприноса по коме се на износ мјесечног примања корисника примјењивала стопа од 3,75%, тако да је износ по кориснику износио 1,54 КМ, те су потребна средства у 2007. и 2008. години била мања у односу на претходне године.

Ступањем на снагу новог Закона о доприносима („Службени гласник РС“, бр. 120/08), центри за социјални рад су у обавези да примјењују нови начин обрачуна доприноса, по коме основицу за обрачун доприноса чини 40% просјечне бруто плате на коју се обрачунава стопа доприноса од 11,5%, тако да је допринос за здравствено осигурање по кориснику у децембру 2009. године износио 55,52 КМ, док је у 2008. години тај износ био 1,54 КМ, а укупна средства исплаћена на име доприноса за здравствено осигурање три пута су већа у 2009. години у односу на средства у 2008. години. Ако узмемо у обзир разлике у цијени за 2008. и 2009. годину, тај износ би требало да буде на десетине пута већи да су све општине измириле своје обавезе према Фонду здравственог осигурања у 2009. години. Наиме, већина центара за социјални рад није имала буџетом планирана средства за 2009. годину у таквим износима за остваривање права на здравствено осигурање, јер је Закон о доприносима ступио на снагу у јануару 2009. године, кад су буџети већ били усвојени, тако да нису били у могућности да измире обавезе према Фонду.

Примјена наведеног закона носи са собом низ нелогичности. Стопа доприноса за кориснике права из социјалне заштите и за запослена лица је иста, а још већа нелогичност је то да мјесечни износ који корисник прима износи 41 КМ, док центри за допринос за здравствено осигурање за тог истог корисника мјесечно издвајају 55,52 КМ.

Графикон 15: Број корисника права на здравствено осигурање по основи права из социјалне заштите и ниво издвајања средстава за остваривање овог права у периоду од 2007. до 2009. године

7.8. Једнократна новчана помоћ

Право на једнократну новчану помоћ могу да остваре лица која су корисници осталих права из социјалне заштите и лица која се услед посебних околности нађу у стању социјалне

потребе. У складу са Законом о социјалној заштити, лице коме је усљед посебних околности потребна социјална заштита јесте лице које се нађе у стању социјалне потребе због ратних страдања, немогућности запошљавања, претрпљене елементарне непогоде, миграције, репатријације, смрти једног или више чланова породице, дужег лијечења у здравственој установи, као и особе отпуштене са издржавања казне. Једнократна новчана помоћ за ова лица и кориснике осталих права утврђених Законом исплаћује се највише два пута годишње за домаћинство и не може износити више од укупно пет износа новчане помоћи утврђене Законом, осим у случајевима када је због посебних околности потребно одобрити већи износ, о чему одлучује руководиоца органа који утврђује право.

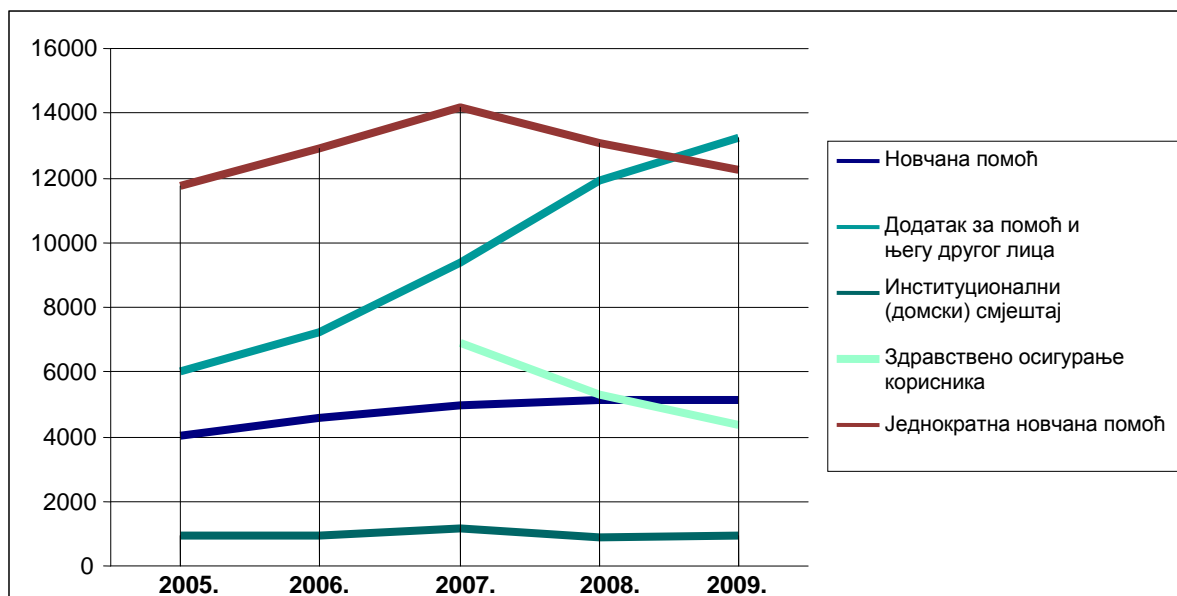

Графикон 16: Број корисника права на једнократну новчану помоћ у периоду од 2005. до 2009. године

Право на једнократну новчану помоћ у 2009. години користило је 12.345 корисника, у 2008. години број корисника је био нешто већи и износио је 13.063 корисника. Ако посматрамо број корисника у посљедњих пет година, евидентно је да се тај број од 2005. године, кад је износио 11.757, 2006. године, кад је био 12.897, до 2007. године, у којој је број корисника био 14.177, сваке године повећавао, да би се у наредне двије године почео смањивати.

Подаци о броју корисника указују на то да је ово право најзаступљеније право у систему социјалне заштите. У 2009. години за реализацију права на новчану помоћ из буџета свих општина издвојено је 1.308.387,23 КМ, док је у 2008. години исплаћено знатно више новца за ове намјене, тачније 1.553.483,72 КМ.

Број потенцијалних корисника права на једнократну новчану помоћ који су радно способни, али су незапослени, односно не остварују приходе по основу рада, стално се повећава.

Графикон 17: Кретање броја корисника основних права у задњих пет година

7.9. Проширена права у социјалној заштити

У Закону о социјалној заштити, поред основних права, предвиђено је да општине, у складу са својим финансијским могућностима, утврђују и дефинишу и друга права у области социјалне заштите, да утврђују већи обим права од обима утврђеног Законом, као и да прописују услове за њихово остваривање. У 2009. години, 33 општине су донијеле одлуке о успостављању проширених права за 6.915 својих грађана који се налазе у стању социјалне потребе, и за те намјене су утрошиле 1.829.059,13 КМ. У 2008. години и број корисника и средства која су издвојена за финансирање проширених права били су нешто већи у односу на 2009. годину, мада је мањи број општина, тачније укупно 30, које су искористиле законске могућности за успостављање проширених права. Број корисника проширених права у 2008. години био је 7840, а за потребе финансирања права утврђених одлукама општина буџети локалних заједница су издвојили 1.937.557,16 КМ.

Укупан број корисника који су остварили проширена права у 2007. години је око 6.000, и за те намјене је потрошено преко 700.000 КМ.

Најчешћа права која су општине у својим одлукама дефинисале била су право на трошкове сахране, право на огрев, право на трошкове превоза, право на субвенцију електричне енергије, воде и станарина, право на партиципацију за лијекове, набавка уџбеника и школског прибора, набавка одјеће и обуће, право на додатну новчану помоћ, право на помоћ за набавку хране, право на додатну помоћ корисницима додатка за његу и помоћ другог лица, право на помоћ за дјецу са посебним потребама и друга права. Треба, свакако, истаћи да су неке општине својим одлукама, а на приједлог центара за социјални рад, у оквиру проширених права основале и финансирају дневне боравке за дјецу и одрасла лица – кориснике права у социјалној заштити, прихватне станице, и обезбиједиле средства за провођење програма помоћи у кући.

С обзиром на то да проширена права произлазе из специфичних потреба сваке општине и да представљају директни одговор на њих, може се рећи да се локалне заједнице, као носиоци социјалне заштите, нису довољно укључиле у остваривање боље социјалне заштите својих грађана, јер половина општина у Републици Српској нису донијеле одлуке о проширеним правима. Управо из тих разлога, у Приједлогу Закона о социјалној заштити предвиђено је да могућност доношења одлуке о проширеним правима прерасте у законску обавезу.

8. Корисници услуга из области породично-правне заштите и старатељства

Породични закон дефинише читав низ активности које су у надлежности органа старатељства (центара за социјални рад). Већина тих активности усмјерена је на дјеловање унутар породице, а посебно према дјецу и малољетницима. Овим законом дефинисане су области старатељства, усвојења и мирења брачних партнера, чије је извршење дато у надлежност центрима за социјални рад.

Према подацима центара за социјални рад и служби социјалне заштите, укупан број корисника који су евидентирани као корисници Породичног закона, на годишњем нивоу незнатно се повећава. Највећи раст забиљежио је број лица којима је постављен старалац за посебне случајеве. Број породица које се могу сврстати у категорију породица са поремећеним породичним односима констатно се креће око три хиљаде, што говори о израженим проблемима дисфункционалности савремених породичних односа. Број дјеце без родитељског старања и број развода, током задње двије године, више-мање, остао је исти, док је дошло до значајног смањења броја усвојења.

БРОЈЧАНИ ПОКАЗАТЕЉИ	2008.	2009.
Број пунољетних лица стављених под старатељство	499	539
Број лица којима је постављен старалац за посебне случајеве	1480	1207
Број дјеце без родитељског старања	555	595
Укупан број дјеце без родитељског старања (домаће усвојење)	29	15
Укупан број дјеце без родитељског старања (међународно усвојење)	9	2
Број малољетних лица стављених под старатељство	323	344
Укупан број развода у години	1075	1085
Број породица са поремећеним породичним односима	2826	2938

Табела 8: Бројчани показатељи корисничке популације из области породично-правне заштите и старатељства за 2008. и 2009. годину

9. Актуелно стање система дјечије заштите

Успостављање система дјечије заштите у Републици Српској започето је крајем 1996. године, након ступања на снагу Закона о дјечијој заштити и формирањем Јавног фонда дјечије заштите.

Правци дјеловања Јавног фонда за дјечију заштиту засновани су на основама научнотеоријских достигнућа у области друштвене бриге о дјечи, са основним циљевима који су прецизирани Законом о дјечијој заштити.

Циљеви система дјечије заштите су:

- стварање основних услова за приближно уједначавање нивоа за задовољавање развојних потреба дјеце;
- планирање, подстицање и унапређење дјечије заштите;
- помоћ породици у остваривању њене репродуктивне, заштитне, васпитне и економске функције;

- посебна заштита трећег дјетета из породица са троје дјеце;
- пружање услуга корисницима, тј. дјечи и породици;
- друге активности и права из области дјечије заштите.

Систем дјечије заштите Републике Српске чине права дјеце и родитеља и активности и организоване дјелатности и активности које се проводе путем Јавног фонда за дјечију заштиту Републике Српске.

9.1. Дјелатност Фонда

Област рада Фонда чине права из области дјечије заштите која се остварују кроз:

- новчана давања,
- задовољавање развојних потреба дјеце.

Јавни фонд дјечије заштите РС у дјелокругу свог рада врши:

- праћење прилива и обезбјеђење средстава у складу са Законом,
- распоређивање средстава на Законом и планом утврђене намјене,
- обезбјеђење остваривања права реализацијом утврђених облика дјечије заштите, у складу са Законом и другим актима,
- обезбјеђење услова за спровођење дјечије заштите,
- надзор над стручним радом органа и служби које рјешавају о правима из дјечије заштите, у складу са Законом,
- обезбјеђење намјенског и економичног кориштења средстава дјечије заштите,
- планирање и подстицање развоја и унапређења дјечије заштите,
- обезбјеђење услова за уједначено задовољавање развојних потреба дјеце и реализацију одговарајућих програма,
- обезбјеђење пружања помоћи породици у остваривању репродуктивних, васпитних и економских функција,
- перманентну едукацију радника и одржавање информационог система центара и служби социјалне и дјечије заштите у општинама,
- јединствену обраду података о корисницима права из дјечије заштите и исплату средстава по основу признатих права,
- ревизију рјешења о признатим правима из области дјечије заштите и рјешава у другом степену,

- припрему за доношење општих, управних и других појединачних аката, у складу са Законом.

Основне карактеристике дјеловања Фонда огледају се у виду пронаталитетне и социјалне заштите породице, развијању сарадничке мреже на партнерском принципу са владиним и невладиним сектором, приближном уједначавању услова за задовољавање развојних потреба све дјеце у Републици Српској и прелазу са новчаних давања на пружање услуга крајњем кориснику, дјечи и породици.

Укупан број запослених у Фонду је 33 радника, од чега је 23 са високом стручном спремом различитих профила, међу којима су најзаступљенији правници и економисти.

Комплетно функционисање Јавног фонда за дјечију заштиту реализује се посредством центара за социјални рад. На основу досадашњег искуства функционисања система дјечије заштите и рада центара за социјални рад у овој области, може се закључити да је концепт веома ефикасан, рационалан и дјелотворан, како у систему дјечије заштите тако и у раду центара за социјални рад у области заштите дјеце.

9.2. Финансирање Јавног фонда за дјечију заштиту

У складу са чланом 41. Закона о дјечијој заштити, средства за остваривање права од општег интереса која се финансирају из средстава остварених у Фонду, обезбјеђују се:

- стопом 1,4% доприноса на бруто плате и друга лична примања, утврђену Законом о доприносима – пречишћени текст („Службени гласник Републике Српске“, број: 31/09);

- поклонима, донацијама и прилозима физичких и правних лица;
- коришћењем расположивих средстава и права;
- из буџета Републике, уколико Фонд, на основу изворне стопе доприноса, објективно не успијева обезбједити потребна средства за реализацију права од општег интереса;
- од издавања, односно промета хартија од вриједности;
- од домаћих и иностраних кредита.

Народна скупштина Републике Српске усвојила је 3. децембра 2008. године Закон о измјенама и допунама Закона о порезу на доходак и Закона о измјенама и допунама Закона о доприносима. Овим измјенама обезбијеђене су основе преласка на бруто концепт обрачуна личних примања.

У структури расхода на права која се финансирају из средстава Фонда, сса 96,5% издваја се за реализацију права прописаних Законом о дјечијој заштити, док се остатак средстава усмјерава за расходе трошкова Фонда.

У извјештајном периоду од 2006. до 2009. године, видљив је константан раст прихода по основу доприноса, док је помоћ Буџета задржана на износу од сса 2,000.000,00 КМ.

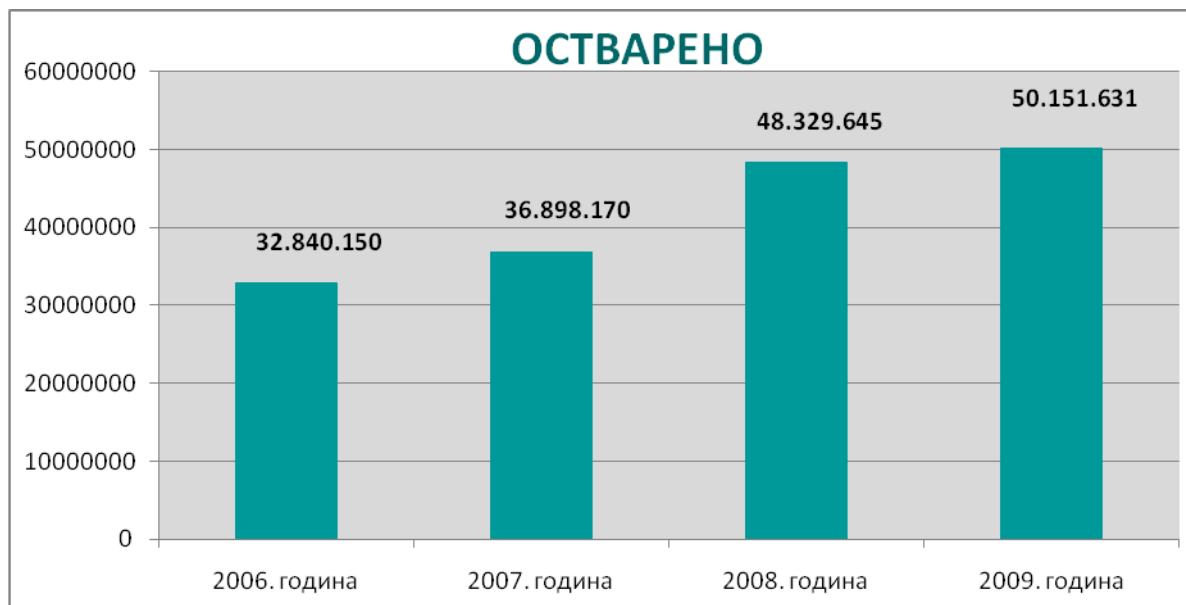
У складу са чланом 43. Закона о дјечијој заштити, износи права утврђени Законом усклађују се према оствареним средствима у Фонду дјечије заштите, намијењеним за исплату дјечијих права.

Приоритет у исплатама даје се оним правима која се реализују у новчаном облику и која имају социјалнозаштитну функцију, с обзиром да се остварују по основу имовинског цензуса по члану домаћинства (додатак на дјецу и матерински додатак).

Ред. бр.	ОПИС	ОСТВАРЕНО			
		2006.	2007.	2008.	2009.
1.	Приходи од доприноса	30,449.877	34,192.459	44,892.292	47,139.918
2.	Помоћ буџета	2,004.000	2,101.224	2,012.230	2,011.920
3.	Остали приходи	35.384	132.553	250.502	144.401
4.	Треће и четврто дијете	350.889	471.934	1,174.621	855.392
УКУПНО		32,840.150	36,898.170	48,329.645	50,151.631

Табела 9: Средства за остваривање права од општег интереса

Поред остварених прихода у 2006. години у износу од 32,840.150,00 КМ, по основу ублажавања посљедица увођења ПДВ-а, корисницима додатка на дјецу и материнског додатка исплаћено је и 15,00 КМ по дјетету или укупно 4,898.191,00 КМ.

Графикон 18.: Висина оствареног буџета Фонда у периоду од 2006. до 2009. године

9.3. Корисници права из Закона о дјечијој заштити

Права из области дјечије заштите прописана Законом о дјечијој заштити и Правилником о остваривању права из дјечије заштите, која су од општег интереса и која се финансирају из средстава Јавног фонда за дјечију заштиту Републике Српске, јесу:

- додаток на дјецу,
- матерински додаток,
- накнада плате за вријеме коришћења породичног одсуства,
- накнада плате за рад са једном половином радног времена,
- помоћ за опрему новорођенчета,
- задовољавање развојних потреба дјеце,
- предшколско васпитање и образовање за дјецу без родитељског старања, дјецу са сметњама у развоју и дјецу на дужем болничком лијечењу,
- одмор и рекреација дјеце до 15 година старости у дјечијем одмаралишту.

Првостепени поступак за утврђивање права на додатак на дјецу, накнаду плате за вријеме породилског одсуства, накнаду плате за рад са једном половином радног времена, матерински додаток и помоћ за опрему новорођенчета, воде центри за социјални рад.

9.3.1. Додатак на дјецу

У складу са Законом о дјечијој заштити, право на додаток на дјецу остварује се, у зависности од материјалног положаја породице, за друго, треће и четврто дијете по реду рођења и до 15 година живота дјетета ако се налази на редовном школовању. Независно од материјалног положаја породице, а у зависности од реда рођења и до 15 година живота дјетета право на додаток на дјецу остварују дјеца погинулих бораца, дјеца ратних војних инвалида I и II категорије и дјеца цивилне жртве рата. Независно од материјалног положаја породице, и до 19 година живота право на додаток припада и за прво дијете за које је надлежни орган донио акт о разврставању због ометености у развоју, ако није смјештено у установу, за дјецу без родитељског старања, за дјецу чија породица остварује право на новчану помоћ према Закону о социјалној заштити и за дјецу обољелу од целијакије. Ове категорије корисника могу остваривати право на додаток на дјецу и после навршених 19 година живота ако су обухваћени васпитно-образовним програмом.

Право на додаток на дјецу за друго и четврто дијете по реду рођења исплаћивало се у 2009. години у мјесечном износу од 45 КМ, а за трећерођену дјецу, дјецу ометену у развоју, дјецу без родитељског старања, дјецу обољелу од целијакије и дјецу чија породица остварује право на новчану помоћ, право на додаток на дјецу износио је 100 КМ.

Просјечан број корисника додатка на дјецу на мјесечном нивоу у 2009. години био је 35.195, у 2008. години број корисника је нешто мањи – 34. 196, док је у 2007. години било 35.000 корисника. За финансирање права додатка на дјецу, Јавни фонд је у 2009. години утрошио 28.533.650,00 КМ, а у 2008. години 26.324.051,00 КМ.

9.3.2. Матерински додаток

Матерински додаток је право које припада незапосленој мајци у зависности од материјалног положаја породице.

Ово право се може остварити само за првих троје дјеце по реду рођења у породици и траје до годину дана старости дјетета. Матерински додаток исплаћивао се у 2009. години у мјесечном износу од 100 КМ. Просјечан број корисника права на матерински додаток на

мјесечном нивоу у 2009. години био је 3.226, у 2008. години 3.130, и у 2007. години 3.300 корисника.

Јавни фонд дјечије заштите је за остваривање овог права у 2009. години исплатио 3.888.640,00 КМ, а у 2008. години 3.820.647,00 КМ.

9.3.3. Накнада плате за вријеме коришћења породилског одсуства

Право на накнаду плате за вријеме породилског одсуства има свака породиља запослена у државном и приватном предузећу, као и лице које обавља самосталну дјелатност. Висина накнаде плате одређена је у складу са Законом о радним односима, а припада породиљи у висини примљене просјечне плате три мјесеца прије отварања породилског одсуства.

Право на накнаду плате у 2009. години остварило је 3.736 породиља, у 2008. години 3.678, док је број корисника у 2007. години био далеко мањи и износио је 2.644 корисника. За финансирање овог права у 2009. години Фонд је утрошио 26.070,689 КМ, а у 2008. години 13.724.747,00 КМ.

9.3.4. Накнада плате за једну половину радног времена

Право запосленог родитеља да ради са једном половином пуног радног времена утврђује се на основу Правилника о начину и поступку остваривања права запосленог родитеља да ради с једном половином пуног радног времена ради појачане његе и старања о дјетету са психо-физичким сметњама у развоју. Закон о раду даје могућност једном од родитеља дјетета са наведеним сметњама да ради са једном половином радног времена, уз право на накнаду за другу половину радног времена коју обезбјеђује Јавни фонд дјечије заштите.

Ово право у 2009. години користило је 60, у 2008. години 55, а у 2007. години 44 родитеља. Јавни фонд је за кориснике који остварују ово право, чији се број сваке године повећава, у 2009. години издвојио 232.885,00 КМ, а у 2008. години 255.673,00 КМ.

9.3.5. Помоћ за опрему новорођенчета

Право на помоћ за опрему новорођенчета јесте право које остварује свака породиља са пребивалиштем у РС, а исплаћује се једнократно, у износу од 390,00 КМ.

Право на помоћ за опрему новорођенчета у 2009. години остварило је 10.983 корисника, у 2008. години 10.396, а у 2007. години број корисника је био 9.967. Корисницима овог права исплаћено је у 2009. години укупно 4.071.980,00 КМ, а у 2008. години 3.223.798,00 КМ.

9.3.6. Задовољавање развојних потреба дјецe

У складу са Законом о дјечијој заштити, дјеца до 15 година старости имају право на помоћ у циљу подстицања развојних потреба, чији се услови и начин утврђују Програмом надлежног органа Фонда дјечије заштите. Наведеним програмом се утврђује врста помоћи, носиоци програма, обим корисника права и учешћа Фонда у финансирању активности.

Просјечан број корисника права на задовољавање развојних потреба – љетовање, у 2009. години био је 1.816, у 2008. години 1.797 и у 2007. години 1.378, док је просјечан број корисника у оквиру аналитичко-истраживачких дјелатности био у 2009. години 1.032, а у 2008. години 540.

Видно је да се број корисника овог права сваке године повећава. За потребе остваривања свих облика права на задовољавање развојних потреба дјеце, Фонд је у 2009. години обезбиједио 753.441,00 КМ и 983.814,00 КМ у 2008. години.

У сљедећим табелама налази се преглед права из области дјечије заштите са бројем корисника у претходне три године, те финансијски показатељи за права из дјечије заштите у претходне двије године.

Ред. број	Право из Закона о дјечијој заштити	2007. год.	2008. год.	2009. год.
1	НАКНАДА ПЛАТЕ	2.644*	3.733*	3.790*
1.1.	Накнада плате за пород. одс.	2.600*	3.678*	3.736*
1.2.	Накнада плате са ½ рад. времена	44*	55*	60*
2	МАТЕРИНСКИ ДОДАТАК	3.300**	3.130**	3.226**
3	ПОМОЋ ЗА ОПРЕМУ НОВОРОЂЕНЧЕТА	9.967*	10.396*	10.983*
4	ДОДАТАК НА ДЈЕЦУ	35.000**	34.196**	35.195**
5	ЗАДОВОЉАВАЊЕ РАЗВОЈНИХ ПОТРЕБА			
5.1.	Задовољавање развојних потреба – љетовање	1.378	1.797*	1.816*
5.2.	Аналитичко-истраж. активности	-	540*	1.032*
5.3.	Предшколско васпитање за дјецу без родитељског старања	 ПРАВО СЕ НЕ РЕАЛИЗУЈЕ ЗБОГ ИЗМЈЕНЕ ЗАКОНА		

5.4.	Васпитно-образовни програм припреме дјеце за школу	
		*број корисника на годишњем нивоу ** просјечан број корисника на мјесечном нивоу

Табела 10: Права из области дјечије заштите са бројем корисника у 2007, 2008. и 2009. години

Ред. бр.	Право из Закона о дјечијој заштити	Остварено у КМ	
		2008. год.	2009. год.
1.	НАКНАДА ПЛАТЕ	13.980.420,00	26.303.574,00
1.1.	Накнада плате за пород. одс.	13.724.747,00	26.070.689,00
1.2.	Накнада плате са ½ радног времена	255.673,00	232.885,00
2.	МАТЕРИНСКИ ДОДАТАК	3.820.647,00	3.888.640,00
3.	ПОМОЋ ЗА ОПРЕМУ НОВОРОЂЕНЧЕТА	3.223.798,00	4.071.980,00
4.	ДОДАТАК НА ДЈЕЦУ	26.324.051,00	28.533.650,00
5.	ЗАДОВОЉАВАЊЕ РАЗВОЈНИХ ПОТРЕБА ДЈЕЦЕ	983.814,00	753.441,00
5.1.	Задовољавање развојних потреба – љетовање	680.944,00	618.687,00
5.2.	Аналитичко-истраж. активности	105.000,00	82.629,00
5.3.	Подршка манифестацијама, пројектима и акцијама од општег интереса за дјецу Републике Српске, дјецу без родитељског старања, дјецу на дужем лијечењу, талентовану дјецу и др. („Дјечија недјеља“, фестивали, акције Владе РС, такмичења и др.)	162.776,00	52.127,00
5.4.	Предшколско васпитање за дјецу	5.235,00	

	без родитељског старања		
5.5.	Васпитно-образовни програм припреме дјеце за школу	29.869,00	
			У 2009. години, права 5.4. и 5.5. се не реализује због измјене Закона

Табела 11: Финансијски показатељи за права из дјечије заштите за 2008. и 2009. Годину

10. Улагања и инвестиције Министарства здравља и социјалне заштите

Министарство здравља и социјалне заштите, у складу са својим надлежностима, у посљедње три године инвестирало је у установе социјалне заштите чији је оснивач Република значајна средства у циљу унапређења услова смјештаја и боравка корисника.

Поред ових инвестиција, Министарство је суфинансирало цијену смјештаја дјеце у установама социјалне заштите и смјештај жртава насиља у породици.

Такође, Министарство је пружио одређену финансијску помоћ општинама за смјештај корисника у установама социјалне заштите чији је оснивач Република.

Министарству здравља и социјалне заштите за ове намјене одобрена су буџетска средства за текуће помоћи са позиције 614400 – Суфинансирање социјалних институција (организациони код 1344001), као и Суфинансирање збрињавања жртава насиља у породици (буџетски код 614300).

ГОДИНА	ВИСИНА ГРАНТА
2006.	4.570.787,00 КМ
2007.	3.300.000,00 КМ
2008.	4.300.000,00 КМ
2009.	4.100.000,00 КМ
2010.	4.200.000,00 КМ

Табела 12: Висина буџетских средстава Министарства здравља и социјалне заштите

10.1. Улагање у установе социјалне заштите чији је оснивач Република

За адаптацију, санацију и опремање установа социјалне заштите чији је оснивач Република, Министарство здравља и социјалне заштите РС у периоду од 2007. до 2009. године уложило је:

- у 2007. години .....2.993.447,00 КМ,
- у 2008. години.....2.884.914,00 КМ,
- у 2009. години .....2.895.701,00 КМ.

❖ **Дјечији дом „Рада Врањешевић“, Бања Лука**

У периоду од 2007. до 2009. године Дјечијем дому „Рада Врањешевић“ одобрена су средства из буџета Владе Републике Српске у износу од **2.403.700,00 КМ**.

ГОДИНА	ИЗНОС	НАМЈЕНА
2007.	676.800,00 КМ	Суфинансирање образовно-васпитног рада, опремање дјечијих радних просторија и просторија у којима бораве (урађена столарија, паркети, кревети, душеци, ормари), субвенција за набавку горива за загријавање
2008.	840.000,00 КМ	Суфинансирање дијела трошкова смјештаја дјеце, кречење просторија и набавка одређеног намјештаја и субвенција за набавку горива за загријавање
2009.	886.900,00 КМ	Суфинансирање смјештаја трошкова дјеце, санација свих мокрих чворова у установи и субвенција горива за загријавање

Табела: Финансијски показатељи по годинама

Уређено двориште и спаваонице

Реновирана купатила и дневни боравак

❖ **Дом за дјецу и омладину „Кисељак“, Зворник**

У периоду од 2007. до 2009. године из буџета Владе Републике Српске у Дом „Кисељак“ уложено је **347.677,00 КМ**.

ГОДИНА	ИЗНОС	НАМЈЕНА
2007.	72.840,00 КМ	Суфинансирање дијела васпитно-образовног рада, замјена столарије, оштећене санитарије и замјена дијела дворишне ограде, као и субвенција набавке горива за загријавање
2008.	123.637,00 КМ	Суфинансирање образовно-васпитног рада, набавка новог намјештаја за собе, већег броја радијатора и нова котловница, субвенција набавке горива за загријавање
2009.	151.200,00 КМ	Суфинансирање смјештаја дјеце, припрема терена за изградњу игралишта за дјецу, субвенција набавке горива за загријавање

Табела: Финансијски показатељи по годинама

Дневни боравак и спаваоница

Дневни боравак и двориште

❖ Дом за дјецу и омладину ометену у развоју, Приједор

У периоду од 2007. до 2009. године у овој установи остварен је видан напредак на побољшавању услова боравака корисника, за шта је Влада Републике Српске из буџета уложила укупно **1.525.199,00 КМ**.

ГОДИНА	ИЗНОС	НАМЈЕНА
2007.	573.143,00 КМ	Комплетна санација простора у којима бораве дјеца (столарија, паркети, душеци, ормари), опремање трпезерије и кухиње, суфинансирање образовно-васпитног рада, субвенција набавке горива за загријавање
2008.	598.000,00 КМ	Суфинансирање смјештаја трошкова дјецe, санација дијела простора у којима бораве одрасла лица и субвенција набавке горива за загријавање
2009.	454.056,49 КМ	Суфинансирање смјештаја дјецe, реконструкција крова и изградња новог крова на једном објекту, промјена вањске и унутрашње столарије на дограђеном павиљону за одрасла лица

Табела: Финансијски показатељи по годинама

Реновиране купаонице и умиваоници

Реновирани ходници и собе

❖ **Завод за заштиту женске дјеце и омладине, Вишеград**

У периоду од 2007. до 2009. године Заводу су одобрена средства из буџета Владе Републике Српске у износу од **540.700,00 КМ**.

ГОДИНА	ИЗНОС	НАМЈЕНА
2007.	139.600,00 КМ	Суфинансирање образовно-васпитног рада, субвенција набавке горива за загријавање, уређење дворишног простора и стаза у дворишту (асфалтирање), повећање смјештајног капацитета установе и опремање адаптираног простора
2008.	208.100,00 КМ	Суфинансирање смјештаја трошкова дјеце, субвенција набавке горива за загријавање
2009.	193.000,00 КМ	Суфинансирање смјештаја дјеце, замјена кровна на школи, субвенција горива за загријавање

Табела: Финансијски показатељи по годинама

❖ **Завод за слијепе и слабовидне „Будућност“, Дервента**

У периоду од 2007. до 2009. године, Влада Републике Српске је из свог буџета Заводу „Будућност“ одобрила средства у износу од **411.757,00 КМ**.

ГОДИНА	ИЗНОС	НАМЈЕНА
2007.	90.000,00 КМ	Санација мокрих чворова и вешераја у интернату и осталим објектима, субвенција набавке горива за загријавање
2008.	168.257,00 КМ	Замјена столарије на свим објектима, замјена инсталација и субвенција набавке горива за загријавање
2009.	153.500,00 КМ	Обнова фасаде у интернату, субвенција набавке горива за загријавање

Табела: Финансијски показатељи по годинама

Обновљена фасада и собе корисника

Обновљен вешерај и купатила

❖ **Дом за пензионере и стара лица, Приједор**

Влада Републике Српске је у периоду од 2007. до 2009. године Дому за пензионере и стара лица у Приједору одобрила средства у износу од **1.584.045,00** КМ.

ГОДИНА	ИЗНОС	НАМЈЕНА
2007.	760.000,00 КМ	Субвенција набавке горива за загријавање и почетак извођења радова на адаптацији и санацији Старе болнице
2008.	300.000,00 КМ	Субвенција набавке горива за загријавање, сервисирање лифтова у старом објекту, санирање одводних и доводних цијеви, набавка одређене опреме у вешерају, замјена столарије и опремање два мокра чвора у установи
2009.	524.045,00 КМ	Субвенција набавке горива за загријавање и дио средстава за завршетак радова на објекту Старе болнице и набавку потребне опреме за овај објекат

Табела: Финансијски показатељи по годинама

Реконструисани објекат Старе болнице (депананс)

Обновљена купатила и собе корисника

❖ **Дом за пензионере и стара лица, Источно Сарајево**

У овај дом, у периоду од 2007. до 2009. године, из буџета Владе Републике Српске одобрена су средства у укупном износу од **587.484,00 КМ**.

ГОДИНА	ИЗНОС	НАМЈЕНА
2007.	176.064,00 КМ	Постављање ограда око објекта, уређење дворишног простора, уградња вентилације у објекту и субвенција набавке горива за загријавање
2008.	188.420,00 КМ	Урађен заштитни зид касиндолског објекта, озвучење у објекту, суфинансирање смјештаја трошкова дјеце и субвенција набавке горива за загријавање
2009.	223.000,00 КМ	Уградња вањског лифта на објекту А и субвенција набавке горива за загријавање

Табела: Финансијски показатељи по годинама

Уређено двориште и околина дома

Уређена амбуланта и дневни боравак

❖ Социјално-геријатријски центар, Бања Лука

У периоду од 2007. до 2009. године, Социјално-геријатријском центру су одобрена средства из Буџета Републике Српске у износу од **860.000,00 КМ**.

ГОДИНА	ИЗНОС	НАМЈЕНА
2007.	360.000,00 КМ	Набавка нове санитарије у Павиљону II, набавка нове столарије у одјелу за непокретне, кречење и субвенција набавке горива за загријавање
2008.	270.000,00 КМ	Замјена столарије на Павиљону I, замјена олука и нова фасада на истом објекту, санација објекта у Драгочају, субвенција набавке горива за загријавање
2009.	230.000,00 КМ	Замјена столарије у Павиљону II, завршетак радова на објекту у Драгочају и субвенција набавке горива за загријавање

Табела: Финансијски показатељи по годинама

Санирана столарија

Уређен ходник

Реновиране просторије у Драгочају

❖ **Центар за професионалну рехабилитацију и запошљавање сlijепих и инвалидних лица, Источно Сарајево**

У Центар за професионалну рехабилитацију и запошљавање сlijепих и инвалидних лица у Источном Сарајево уложена су средства из буџета Републике Српске у износу од **263.500,00 КМ**, за период од 2007. до 2009. године.

ГОДИНА	ИЗНОС	НАМЈЕНА
2007.	75.000,00 КМ	Функционисање установе и стварање бољих услова за рад и субвенција набавке горива за загријавање
2008.	118.500,00 КМ	Адаптација радних мјеста за рад особа са инвалидитетом, санација крова, ремонт и поправка одређених машина, субвенција набавке горива за загријавање
		Ремонт машина и субвенција набавке горива за

2009.	70.000,00 KM	загријавање
--------------	---------------------	--------------------

Табела: Финансијски показатељи по годинама

10.2. Остала улагања

У периоду од 2006. до 2009. године, Министарство здравља и социјалне заштите још је финансирало:

- набавку 80 рачунара за центре за социјални рад и установе за збрињавање у вриједности од 156.000,00 KM;
- одржавање и доградњу базе података у систему социјалне заштите у вриједности од 150.000,00 KM;
- збрињавање жртава насиља у породици у вриједности од 700.000,00 KM.

11. Програмске и пројектне активности Министарства здравља и социјалне заштите

У области социјалне, породичне и дјечије заштите посљедњих година проводио се низ програмских и пројектних активности које су усмјерене на унапређење системских рјешења у овој области, као и побољшање стања корисника. Од посебне важности је остваривање сарадње са међународним институцијама, невладиним организацијама и корисничким удружењима.

Институције система сада постају активни учесници креирања и провођења нових активности у овој области. Развијају се партнерски односи са невладиним сектором, а посебно са међународним институцијама.

Циљеви програмских и пројектних активности које владине институције, међународне, невладине организације и корисничка удружења проводе у Републици Српској усмјерени су према изналажењу ефикаснијих и функционалнијих одговора на стање социјалне искључености друштвено осјетљивих група становништва.

Један дио програмских и пројектних активности у овој области плод су настојања институција Владе Републике Српске да унаприједи, у складу са смјерницама међународних институција, системску бригу о лицима која се налазе у стању повећаног ризика од социјалне искључености.

Други дио програмских и пројектних активности настао је као плод међународних и билатералних споразума између институција БиХ, ентитета и институција других земаља (најчешће чланица ЕУ).

Трећи дио оваквих активности резултат су препознавања заједничких интереса невладиних организација, корисничких удружења и институција система.

Посебна пажња у процесима европских интеграција усмјерена је ка области социјалне заштите. Смањење ризика социјалне искључености становништва постала је окосница дјеловања Европске уније у области социјалне заштите.

Министарство здравља и социјалне заштите, као ресорно надлежна институција за управљање системом социјалне, породичне и дјечије заштите, у посљедње четири године интензивирало је своје учествовање у креирању и провођењу многих програмских и пројектних активности.

Министарство здравља и социјалне заштите успоставило је у посљедње три године основна два постулата креирања и провођења програмских и пројектних активности, а то су: уважавање значаја и потребе непосредног дјеловања према корисничкој популацији и активно укључивање у процес пилотирања и пројектне интервенције локалних средина (општина), уз ангажман стручних радника различитих профила и искустава.

На таквим основама, у периоду од 2006. до 2009. године, у пројектним и програмским активностима које се проводе под надлежношћу Министарства здравља и социјалне заштите, у области социјалне, породичне и дјечије заштите ангажовано је преко двадесет општина широм Републике Српске, уз учешће преко сто стручних радника из центара за социјални рад, установа за збрињавање корисника и невладиних организација.

❖ **Програм за ублажавање посљедица увођења ПДВ-а на кориснике права социјалне заштите**

Програм је покренула Влада РС, којој је био циљ да ублажи додатна економска оптерећења породица која су настала због увођења ПДВ-а у систем опорезивања БиХ. Средства су путем ресорних министарстава додјеливана корисницима права из Закона о ПИО, Закона о социјалној заштити и Закона о дјечијој заштити.

Укупна издвајања за кориснике новчане помоћи, додатка за помоћ и његу другог лица и кориснике дјечијег додатка из буџета РС у 2006. години износила су 6.332.650,00 КМ. Конкретно, сваки корисник права из поменутих закона на мјесечном ниво добијао је додатних 15 КМ. Програм је трајао током 2006. године.

❖ **Програм заштите социјално угрожених категорија потрошача електричне енергије**

Од 2008. године Влада РС проводи програм субвенционирања цијене трошкова електричне енергије социјално угроженим грађанима. Програм се проводи по препорукама

Европске енергетске заједнице, у циљу заштите потрошача и остваривања социјалне осјетљивости у креирању цијене електричне енергије.

У ове сврхе на годишњем нивоу Влада РС издваја око 10 милиона КМ, а средства се додјељују корисницима најнижих пензија и корисницима права из Закона о социјалној и Закона о дјечијој заштити.

❖ **Програм расподјеле средстава лутрије за социјално-хуманитарне дјелатности**

Дио прихода од игара на срећу и средстава добити од лутрије, из Буџета РС, додијељује се организацијама лица са инвалидитетом, социјалним и хуманитарним организацијама, у социјалне и хуманитарне сврхе.

Ову област Влада РС је уредила Законом о играма на срећу, у коме је прописан постотак издвајања за поједине друштвене области. За области које покрива Министарство здравља и социјалне заштите обезбијеђен је годишњи износ око 500.000 КМ.

Средства се додјељују програмима и пројектима који подржавају социјално-хуманитарне активности намијењене грађанима у стању социјалне потребе.

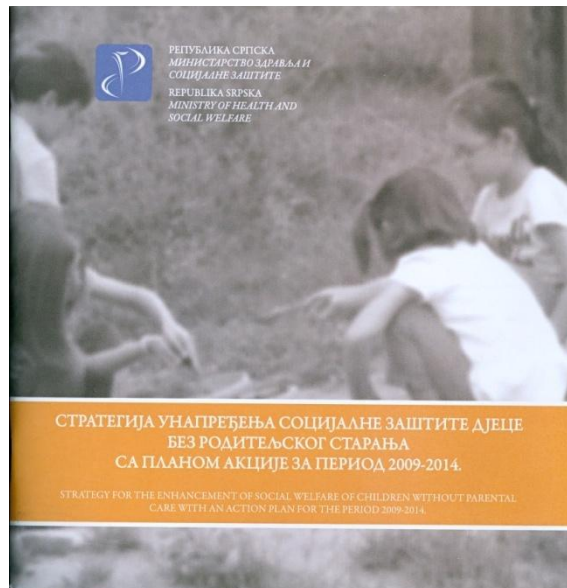
Од ових средстава, током 2007. и 2008. године, путем центара за социјални рад, санирано је 80 кућа социјално угрожених породица на цијелом подручју Републике Српске.

❖ **Програмске активности на провођењу Стратегије унапређења социјалне заштите дјеце без родитељског старања у Републици Српској**

Током 2009. године, радна група Министарства израдила је Стратегију унапређења социјалне заштите дјеце без родитељског старања у Републици Српској, са акционим плановима за период 2009–2014. године, која је усвојена на 139. сједници Владе одржаној 3. септембра 2009. године.

Усвајањем овог документа успоставили су се системски и стратешки правци дјеловања у области социјалне заштите дјеце без родитељског старања.

Кроз шест стратешких циљева, Министарство здравља и социјалне заштите је дефинисало читаву лепезу конкретних активности које су усмјерене према унапређењу социјалне заштите ових корисника.

Циљеви се односе на унапређење области старатељства, усвојења, институционалног смјештаја и хранитељства. Стратегија се, такође, бави активностима побољшања превентивног рада са породицама које су у ризику од распада породичне заједнице и обезбјеђивања социјалне подршке младима без родитељског старања који постају пунољетни и излазе из организованог облика социјалне заштите.

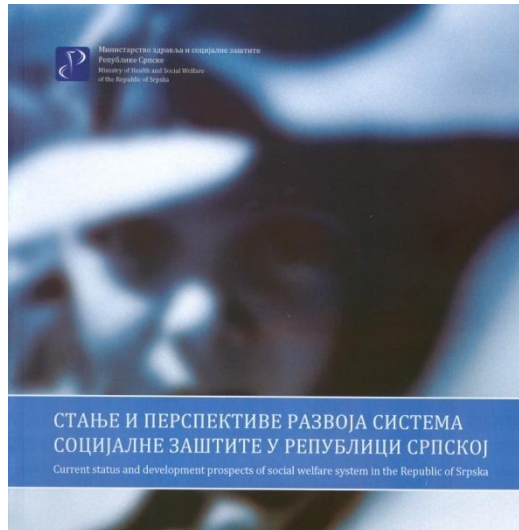
Програмске активности подржавају центри за социјални рад, те међународне институције, као што је UNICEF.

❖ **Аналитичко-истраживачке активности Сектора за социјалну, породичну и дјечију заштиту**

У циљу бољег сагледавања актуелних дешавања у овој области и могућности бољег планирања, Министарство је у протеклом раду покренуло неколико аналитичко-истраживачких програма.

Током 2007. године проведено је прво истраживање ове врсте. Резултат те активности била је израда стратешке информације Стање и перспективе развоја система социјалне заштите у Републици Српској, која је донијела низ података, осликала постојеће трендове и дефинисала могуће правце развоја ове области.

Информација је била усвојена на 65. сједници Владе Републике Српске, одржаној 28. фебруара 2008. године, и послужила је као стратешки документ за израду Нацрта закона о социјалној заштити.

У циљу унапређења поступка евидентирања корисника и остварених права, током 2008. године покренута је анализа постојеће базе података социјалне заштите, што је резултовало новим софтверским рјешењима чија примјена чека усвајање нових законских рјешења.

У 2009. години, у оквиру SPIS пројекта, Министарство је учествовало у креирању модела мониторинга и евалуације система социјалне заштите дјете, како на нивоу Републике тако исто и на нивоу локалних заједница.

Током провођења ПОИ пројекта (2007–2008), проведено је обимно истраживање стања области инвалидности у Републици Српској. Истраживање је послужило за израду документа Политика у области инвалидности у БиХ.

Министарство је успоставило сарадњу са Републичким заводом за статистику у циљу креирања јединствене методологије прикупљања података у овој области.

У сарадњи са UNICEF-ом и Институтом за јавно здравље, 2008. године проведено је истраживање „Бихевиорално истраживање међу адолесцентима у колективном смјештају у Републици Српској“, које је имало за циљ анализу утицаја колективних услова живота малољетника на њихово здравствено и социјално понашање.

Крајем 2009. године проведено је аналитичко истраживање о актуелним дешавањима у систему социјалне, породичне и дјечије заштите, чији су резултати били основа за израду ове студије.

❖ **Пројекат Социјализација дјете Републике Српске 2008. и 2009. године**

Право на задовољавање развојних потреба дјеце у складу са чланом 27. Закона о дјечијој заштити, Јавни фонд за дјечију заштиту реализује учешћем дјеце циљних категорија у пројекту Социјализација дјеце Републике Српске. Поштујући принцип из Конвенције о правима дјетета „задовољити најбољи интерес дјетета“, ово право се реализује пружањем услуга крајњим корисницима – дјецом кроз пројекат Социјализација дјеце Републике Српске – Кумбор, са основним циљем уједначавања услова за задовољавање њихових развојних потреба. Циљне категорије су дјеца најосјетљивијих категорија, односно дјеца чије се одрастање одвија у нестимулативним породичним, социјалним, материјалним условима, дјеца са физичким и психичким сметњама и, посебно, талентована дјеца (побједници на републичким такмичењима). Пројекат се реализује у дјечијем одмаралишту у Кумбору.

Циљеви овог пројекта јесу социјализација, интеграција, подстицање физичког и психичког развоја дјеце – корисника, развијање осјећаја емпатије, афирмација, јачање самопоштовања, охрабрење, едукација, усвајање нових вјештина, рехабилитација и учење ненасилне комуникације. У пројекту, који се реализује осму годину за редом, до сада је учествовало 10.265 дјеце (годишње око 1500), углавном социјално осјетљивих категорија из свих крајева Републике Српске. Бригу о дјецом током провођења ових активности воде васпитачи, координатори, медицински радници, спортски аниматори, волонтери и родитељи (у случајевима боравка дјеце са посебним потребама), којих је до сада било 1.954.

Средства за реализацију овог пројекта обезбијеђена су у Буџету Владе РС, а на годишњем нивоу она износе око 700.000 КМ.

Пројекат реализује Јавни фонд за дјечију заштиту уз пуно партнерство са центрима за социјални рад и невладиним организацијама.

Камп у Кумбору (Црна Гора)

Плажа у одмаралишту

❖ **Пројекат Рано откривање дјецe са посебним потребама и њихових развојних проблема**

Пројекат Рано откривање дјецe са посебним потребама и њихових развојних проблема произлази такође из члана 27. Закона о дјечијој заштити и представља истраживање о појавности и специфичностима сметњи у развоју и инвалидитета које одређују актуелно стање популације дјецe са посебним потребама.

Пројекат је настао на основу искустава и добре праксе центара за социјални рад у Српцу, Козарској Дубици, Прњавору и Требињу. Министарство здравља и социјалне заштите и Јавни фонд за дјечију заштиту подржали су провођење овог пројекта на нивоу читаве Републике Српске.

У досадашњој реализацији пројекта обухваћено је 55 општина са тенденцијом да се обухвате и преостале општине. Реализатори пројекта су центри за социјални рад и службе социјалне и дјечије заштите самостално или у сарадњи са невладиним организацијама, а група за аналитичко-истраживачке активности Фонда врши надзор проведених активности.

Основни циљ аналитичко-истраживачких активности јесте дефинисање смјерница за даље унапређење система дјечије заштите са крајњим циљем побољшања положаја дјецe у Српској. Истраживања показују да се у Републици Срској дјецa са посебним потребама евидентирају релативно касно, тј. да пролазе кроз поступак разврставања око девете године, односно најраније при поласку у школу. Ситуација је нешто побољшана захтјевом Фонда да надлежне комисије обаве разврставање дјецe ометене у развоју као услов за остваривање права на додатак на дјецу. Дјецa која немају рјешење о разврставању и чије породице нису корисници једног од наведених права, нису у бази података Јавног фонда за дјечију заштиту, те остају ван мјера система дјечије заштите и подршке њиховом цјелокупном развоју. Што раније откривање и евидентирање дјецe са посебним потребама, без обзира на то да ли су прошли

кроз поступак разврставања, битан је предуслов квалитетног третмана, подршке развоју и системског праћења наведене популације дјеце, те планирања мјера подршке развоју дјеце са посебним потребама, њиховим породицама, као и благовремена примјена третмана рехабилитације и социјализације. Циљна популација су дјеца (и млади) са сметњама у физичком и психичком развоју до 19 година, без обзира на то да ли су прошли кроз поступак разврставања.

Основни циљеви пројекта јесу: доћи до релевантних показатеља о узроцима и специфичностима хендикеп, инвалидности и хроничних обољења код дјеце до навршених 19 година, сензибилисати и активирати локалну заједницу у проналажењу што адекватнијег модела за пружање стручних и медицинских услуга дјецци са посебним потребама, остварити међусобну сарадњу релевантних субјеката на локалном и регионалном нивоу и развити сарадничку мрежу састављену од представника владиног и невладиног сектора у циљу континуираног праћења стања и задовољавања развојних потреба ове популације.

❖ **Пројекат Подршка у области инвалидности у Босни и Херцеговини**

Пројектне активности биле су усмјерене на обједињавање ставова организација особа са инвалидитетом и институција власти о основним питањима која се односе на остваривање људских права, с циљем дјеловања на институције власти на свим нивоима.

Пројекат је проведен у периоду од 2006. до 2009. године. Резултат овог пројекта је био усвајање документа Политика инвалидности у БиХ у Савјету министара. Касније, овај документ је послужио као основа за израду Стратегије за изједначавање могућности лица са инвалидитетом у Републици Српској (Стратегија унапређења положаја лица са инвалидитетом), чије се усвајање очекује током 2010. године.

Пројекат је подразумијевао израде велике количине попутног материјала, анализа и истраживања што је остало као трајни допринос системском уређењу ове области у БиХ. Такође, пројектом су подржане домаће невладине организације које окупљају лица са инвалидитетом.

Пројекат израде ових докумената подржало је Министарство вањских послова Финске, а провођен је у сарадњи ресорних министарстава на нивоу ентитета и уз потпуно учешће организација лица са инвалидитетом у БиХ.

У складу са међународним документима који третирају област инвалидности (Конвенција о правима лица са инвалидитетом, 11 правила из Конвенције УН о правима лица са

инвалдитетом), овај пројекат је у потпуности подржао максимум покрета лица са инвалдитетом „Ништа о нама без нас“.

❖ Пројекат провођења постдипломског студија Менаџмент у социјалном раду и Супервизија у социјалном раду

Хронични недостатак стручњака у области социјалне заштите био је повод покретања сарадње између Филозофског факултета у Бањој Луци, Факултета политичких наука у Сарајеву и Факултета социјалног рада у Гетеборгу (Шведска).

Циљ пројекта је био да се ојача кадровска структура унутар система социјалне заштите кроз провођење два смјера постдипломског студија, Менаџмент у социјалном раду и Супервизија у социјалном раду.

Промоција постдипломаца студија Менаџмент у социјалном раду и Супервизија у социјалном раду, Неум 2009. године

Полазници овог студија били су тек завршени студенти додипломског студија, као и практичари са дугогодишњим искуством у овој области.

Предавачи на овом студију били су еминентни стручњаци у овој области из Београда, Загреба, Љубљане, Бање Луке, Сарајева, Тузле и Гетеборга.

Пројекат је трајао од 2006. до 2009. године, а закључно са децембром 2009. године звање магистра у области социјалног рада добило је 25 полазника, а од тога њих 15 је са подручја Републике Српске.

❖ Пројекат Јачање система социјалне заштите и инклузије дјеце у

Босни и Херцеговини – SPIS

Током 2007. године, на иницијативу Министарства здравља и социјалне заштите, Канцеларија UNICEF-а у БиХ, креирала је пројекат Јачање система социјалне заштите и инклузије дјече у БиХ, касније познат под називом „SPIS“ (Social Protection and Inclusion System). Дугогодишња успјешна сарадња са UNICEF-ом настављена је 2008. године покретањем овог веома обимног и захтјевног пројекта. Према пројектним документима, пројекат ће се проводити у периоду од 2008. до 2011. године. Пројекат је финансиран од Европске комисије, Владе Норвешке и DIFID.

Основни циљеви пројекта усмјерени су на унапређење друштвеног положаја дјече кроз изградњу хармонизованих и одрживих система социјалне и дјечије заштите и кроз увођење интегралног система пружања услуга. Наиме, циљ пројекта је да се, уз капацитете који постоје на нивоу локалних заједница, успоставе функционални механизми међусобне координације различитих подсистема друштвеног дјеловања према дјечи и њиховим породицама. Прије свега, то се односи на подстицање боље сарадње између система социјалне заштите, дјечије заштите и система образовања.

У имплементацију овог пројекта, поред ресорних министарстава, надлежних републичких институција и административних служби општина, укључени су центри за социјални рад, домови здравља, школе, предшколске установе и полицијске станице.

Пројекат подразумијева провођење низа активности, подржаних и од невладиног сектора, које су усмјерене како према дјеловању појединих субјеката система, тако и према самој корисничкој популацији.

Донације центрима за социјални рад кроз SPIS пројекат

Лого SPIS пројекта

У току пројекта провешће се низ анализа, истраживања, прегледа актуелног стања, креираће се многи приједлози унапређења рада, остваривања добре сарадње и пилотираће се успјешни модели интегралног приступа у организовању друштвене бриге о дјечи и њиховим породицама.

Активности у пројекту проводе се кроз рад мултисекторских радних група које су организоване на нивоу ентитета: радна група за функционални преглед, политику и законодавство, радна група за развој капацитета и радна група за мониторинг и евалуацију.

Најзначајније активности се проводе на нивоу локалних заједница. Пројекат предвиђа пилотирање својих активности у десет локалних заједница у БиХ. У Републици Српској за пилотирање су одабране општине Нови Град, Лакташи, Котор Варош, Вишеград и Билећа.

❖ Пројекат Квалитетом услуга за квалитетнију социјалну заштиту дјече у Босни и Херцеговини

Активности предвиђене овим пројектом усмјерене су на развој властитих ресурса који ће истражити потребе и израдити стандарде у области дјечије заштите, при чему ће се на крају процеса документовати развијени стандарди за планирање, пружање и праћење услуга дјечије заштите у системима социјалне и дјечије заштите у БиХ.

Вријеме провођења пројекта је период од 2008. до 2010. године. Директни партнер ентитетским ресорним министарствима је енглеска невладина организација Save the Children, који имплементира овај пројекат у БиХ уз помоћ средстава Европске комисије.

Резултати пројектних активности ће се огледати у изграђеним људским ресурсима и способностима у креирању стандарда услуга социјалне и дјечије заштите, урађеним и пилотираним нацртима минималних стандарда за услуге институционалног смјештаја, дневних боравака за дјечу са посебним потребама, породичног смјештаја, смјештаја у „дјечијим

селима“ (само за ФБиХ) и стандардизованог поступања ценара за социјални рад у третману дјецe са сметњама у развоју (стандардизација метода раног откривања дјецe са посебним потребама и њихових развојних проблема).

❖ **Пројекат Подршка мрежама социјалне сигурности и запошљавању**

Свјетска економска криза и проблеми одрживости стабилности буџета довели су институције БиХ и ентитета у потребу обезбјеђивања кредитне подршке Свјетске банке и ММФ. Као један од услова међународних финансијских организација пред институције власти постављена је потреба реформисања социјалног сектора на начин да се изврши правичнија прерасподјела социјалних давања.

Из те потребе креиран је пројекат Подршка мрежама социјалне сигурности и запошљавању, коме је основни циљ да у периоду 2010–2013. године подржи реструктурирање механизма социјалних давања унутар БиХ и пружи адекватну подршку системима у тим процесима.

Пројекат се састоји из пет компоненти: јачање дизајна мреже сигурности (процеси подобности), јачање администрације и надзора над накнадама, посредовање и подршка запошљавању, комуникација и управљање пројектом.

Најзначајнија компонента пројекта јесте укључивање социјално осјетљивих група становништва (лица са инвалидитетом, сиромашни, дјецa без родитељског старања након 18 година, демобилисани борци и др.) у тржиште рада, што конкретно значи да ће се у периоду имплементације пројекта подржати запошљавање одређеног броја незапослених лица из ових социјално осјетљивих група становништва.

❖ **Активности на изради Стратегије социјалне укључености БиХ**

Након истека периода стратешког планирања развоја БиХ који је покривала Стратегија ПРСП, институције БиХ покренуле су процес израде нових стратешких докумената. У 2008. години донесена је одлука о изради Стратегије развоја БиХ за период 2007–2012. Посао координације процеса израде стратегије на нивоу БиХ повјерен је Дирекцији за економско планирање БиХ. Међутим, због низа административних проблема и тромости надлежних

институција, процес израде стратегије још није окончан. Може се очекивати да ће се ови стратешки документи усвојити до краја 2010. године.

Саставни дио Стратегије развоја јесте израда Стратегије социјалне укључености БиХ. У складу са праксом Европске уније и обавезама које произлазе из процеса придруживања нових земаља чланица, Стратегија социјалне укључености представља један од веома важних докумената за системе социјалне заштите унутар земље – кандидата. Овим документом трасирају се стратешки оквири дјеловања у области социјалне заштите, усклађени са искуствима европске праксе.

Процес израде Стратегије социјалне укључености заснива се на тзв. сусретном и модуларном планирању, тј. предвиђено је дефинисање акционих планова на нивоу ентитета како би се лакше остварила веза између прокламованих циљева и непосредне имплементације.

У израду овог документа укључена су сва ресорно надлежна министарства и институције из Републике Српске, а Министарство здравља и социјалне заштите има кључну улогу јер покрива четири од постављених шест потциљева овог документа: социјална заштита у функцији запошљавања, заштита породице са дјецом, здравствена заштита и заштита лица са инвалидитетом.

Координатор активности израде стратешких докумената у Републици Српској је Министарство за економске односе и регионалну сарадњу.

❖ **Пројекат Заштита и поновно укључење малољетника са посебним физичким и психичким потребама и промоција предузетништва у сектору социјалних послова у Босни и Херцеговини**

Пројекат је био подржан од стране Владе Републике Италије, уз директну асистенцију италијанске развојне агенције EDUCEID. Пројекат је трајао у периоду од 2006. до 2008. године, а био је усмјерен на област социјалне заштите, образовања и здравствене заштите дјеце са посебним потребама.

Уз сарадњу са Министарством здравља и социјалне заштите, Заводом „Мирослав Зотовић“, Центром за социјални рад Бања Лука и Републичким педагошким заводом, остварени су значајни помаци у унапређењу друштвене бриге о малољетницима са физичким и психичким проблемима кроз активности запошљавања, унапређења социјалне заштите, рехабилитације и инклузивног образовања младих са физичким и психичким развојним тешкоћама.

У оквиру овог пројекта подржана је административна дјелатност Педагошког завода РС, реконструкција дијела бање „Слатина“, израда базе података за социјалну заштиту дјеце са посебним потребама у центрима за социјални рад.

❖ **Пројекат Обухватање и процјена особа са тешким инвалидитетом у БиХ**

У сарадњи са аустријском невладином организацијом Austrian Doctors for Disabled и организацијом Сумеро из Сарајева, током 2009. године, на подручју Републике Српске проводио се овај пројекат, који је имао за циљ пилотирање нових приступа у процјени степена инвалидитета кроз визуру пружања социјалних услуга.

На примјеру двадесетак корисника додатка за његу и помоћ другог лица извршена је процјена степена инвалидности по аустријском моделу, моделу ICF, Бартеловом тесту и тренутно важећем моделу процјене у систему социјалне заштите Републике Српске. Вршено је поређење и дефинисани су могући правци унапређења постојеће праксе.

❖ **Пројекат Подршка систему социјалне заштите Републике Српске**

Крајем 2009. године потписан је споразум о сарадњи Министарства здравља и социјалне заштите и Универзитета Константина Филозофа у Нитри (Словачка) у провођењу пројекта Подршка систему социјалне заштите Републике Српске.

Циљ пројекта је пренос искустава и знања у процесу придруживања Европској унији са аспекта прилагођавања сектора социјалне заштите принципима и вриједностима ЕУ.

Пројектом ће се у наредне непуне двије године обезбиједити ангажман словачких експерата који ће својим експертизама омогућити лакше сналажење сектора социјалне заштите у обавезама које произлазе из процеса придруживања БиХ Европској унији.

❖ **Пројекат Јачање капацитета и стратешко планирање и развој јавних политика (SPPD програм)**

Крајем 2009. године потписан је споразум између UNDP и Министарства здравља и социјалне заштите о провођењу пројекта Јачање капацитета и стратешко планирање и развој јавних политика (SPPD) за сектор социјалне заштите.

Циљ пројекта је да кроз три компоненте (израда политика, стратешко планирање и буџетирање) ојача стручне раднике сектора социјалне, породичне и дјечије заштите за област стратешког планирања.

Низом радионица и провођењем менторства на радном мјесту, стручњаци за стратешко планирање које ће ангажовати UNDP покушаће оснажити капацитете запослених државних службеника у процесима стратешке анализе, планирања и финансирања активности социјалне заштите у Републици Српској.

❖ **Укљученост Сектора социјалне, породичне и дјечије заштите у провођење Пројекта менталног здравља у БиХ**

Уз подршку неколико швајцарских кантона, крајем 2009. године почела је припрема имплементације Пројекта менталног здравља у БиХ.

Носилац активности у Републици Српској јесте Министарство здравља и социјалне заштите, Сектор за здравствену заштиту, а активности овог пројекта су базиране на заједничком дјеловању система здравствене и социјалне заштите према институцијама система и према самим корисницима.

Предвиђено је да пројекат траје наредне три године, а путем њега ће се унаприједити друштвена брига о лицима са менталним поремећајима конципирана на принципу свеобухватне бриге о пацијентима (корисницима) у заједници.

Систем социјалне заштите очекује значајне искорак у дефинисању и изналажењу конкретних рјешења заједничког дјеловања са системом здравствене заштите у подршци кориснику, али и његовој породици.

❖ **Укљученост у провођење програмских активности на изради протокола у случајевима насиља над дјецом**

У сарадњи са омбудсманом покрајине Каталоније и омбудсманом за људска права Републике Српске, током 2006. и 2007. године провођен је пројекат унапређења социјалне заштите у случајевима насиља и сексуалног искориштавања дјеце.

Циљ пројекта је био израда протокола у случајевима насиља над дјецом. Нацрт протокола је урађен, међутим, због неразумијевања надлежности поступања у оваквим случајевима од стране партнера у пројекту, сам документ није ушао у институционалну фазу имплементације.

❖ **Укљученост у провођење активности на изради Протокола у случајевима вршњачког насиља**

Омбудсман за људска права Републике Српске је током 2008. године покренуо пројекат израде Протокола у случајевима вршњачког насиља. Министарство је учествовало у консултативним активностима.

Протокол је урађен и потписан је од стране три ресорна министра – Министарства просвјете и културе, Министарства унутрашњих послова и Министарства здравља и социјалне заштите у новембру 2008. године, и на тај начин протокол је постао саставни дио званичне документације која уређује ову област.

❖ **Укљученост у програмске активности на изради и провођењу Стратегије развоја породице Републике Српске**

Министарство породице, омладине и спорта је током 2008. године провело активности на изради Стратегије развоја породице која је усвојена у 2009. години у Народној скупштини РС.

Усвојена Стратегија развоја породице Републике Српске предвиђа преко тридесет потциљева дјеловања различитих подсистема друштвене заштите породице. Највећи дио мјера се односи на унапређење социјалне заштите породице у цјелини. Међутим, значајан дио ове стратегије односи се на пронаталитетну политику Владе РС.

Министарство здравља и социјалне заштите је било укључено у завршну фазу консултација око израде стратегије. Активнији ангажман предвиђен је у раду радних група које се баве имплементацијом ове стратегије

❖ **Укљученост у програмске активности на изради Стратегије за борбу против насиља у породици у Републици Српској за период од 2009. до 2013. године**

Након што су израђени акциони планови за борбу против насиља у породици, Министарство правде и Gender центар Републике Српске иницирали су израду Стратегије за борбу против насиља у породици у Републици Српској за период од 2009. до 2013. године.

Активности предвиђене овом стратегијом усмјерене су на развој нормативног оквира капацитета система и механизма за праћење, превенцију и борбу против насиља у породици у Републици Српској за период од 2009. до 2013. године.

Министарство је било активно укључено у израду Протокола поступања у случајевима насиља у породици за установе социјалне и здравствене заштите. Израда стратегије подразумијевала је само консултативне активности.

Усвајање стратегије очекује се током 2010. године.

❖ **Укљученост Министарства у активности везане за реализацију Акционог плана за Роме БиХ**

Република Српска се активно укључила у обиљежавање „декаде Рома“. Једна од првих активности је била израда акционих планова за Роме у области запошљавања, стамбеног збрињавања и здравства. Активности везане за провођење акционог плана усмјерене су на рјешавање акутних проблема ромске популације у овим областима.

Активности су планиране за период од 2005. до 2015. године.

У периоду од почетка имплементације пројекта до данас реализован је низ конкретних практичних активности на подручју Републике Српске којима се унаприједио положај Рома у области запошљавања, образовања, здравствене заштите и становања.

Пројектне активности проводи Министарство за људска права и избјеглице БиХ, уз подршку Вијећа Европе, а Министарство здравља и социјалне заштите учествује у раду радних група и координационом тијелу.

❖ **Укљученост Министарства у програмске активности везане за израду и спровођење Стратегије против малољетничког преступништва у БиХ**

Програмске активности везане за провођење овог пројекта обухватале су усклађивање домаћег законодавства и политике у области малољетничког преступништва са међународним стандардима.

Као резултат досадашњих активности у оквиру овога пројекта свакако треба истаћи да је израђена и усвојена Стратегија против малољетничког преступништва.

Међународне институције су подржале рад координационог тијела које је именовано од стране Савјета министара БиХ. У раду тога тијела учествују представници институција Републике Српске. Пројекат проводи Министарство за људска права и избјеглице БиХ уз финансијску подршку међународних институција.

❖ **Укљученост Министарства у активности на изради Стратегије за борбу против насиља над дјецом у БиХ**

Активности на изради Стратегије за борбу против насиља над дјецом у БиХ усмјерене су на стварање увида у распрострањеност феномена, развој нормативног оквира, капацитета система и механизма за праћење, превенцију и борбу против насиља над дјецом. Пројекат се имплементира у периоду од 2007. до 2010. године.

Резултати проведених активности јесу израђена и усвојена Стратегија за борбу против насиља над дјецом у БиХ, формиран тимови за праћење, који намјенски утврђеним инструментима прате ову појаву и реализоване активности које су утврђене Стратегијом. Пројекат води Министарство за људска права и избјеглице БиХ.

❖ **Сарадња са OSCE-ом на промоцији људских права у БиХ**

Канцеларија OSCE-а је у периоду 2006. – 2009. година проводила интензивне активности на промоцији и актуализацији тема из области људских права у систему социјалне заштите. Веома успјешна сарадња OSCE-а и Министарства здравља и социјалне заштите произвела је низ едукативних радионица и округлих столова са стручним радницима који су запослени у систему социјалне заштите. Током 2009. године припремљен је приручник „Људска права за социјалне раднике у теорији и пракси“ намјењен социјалним радницима запосленим у центрима за социјални рад. Циљ ових активности је био да се запосленици у систему социјалне заштите додатно едукују у области људских права.

Актуелни тренутак социјалног и економског развоја Републике Српске директно утиче на функционисање и ефикасност система социјалне, породичне и дјечије заштите. Као што је анализа показала, слабости система произлазе из недостатка довољне заинтересованости укупне друштвене јавности за потребе и општедруштвени значај ових система. Такође, ови системи још увијек нису успјели јасно одредити границе свога дјеловања, те указати на друштвени значај акција које проводе. Посебно се то односи на дјеловање система социјалне заштите.

Због недовољног разумијевања околине и властите слабости да се носе са новим димензијама проблема својих корисника, други системи друштвеног дјеловања настоје из обима своје одговорности избацити све оно што им „смета“ како би се могли бавити искључиво „развојем“ своје области. Већина проблема унутар тих система односи се на нове околности, проузроковане актуелним стањем опште социјалне сигурности грађана. Ти системи нису спремни да се боре са новонасталим околностима, него одговорност властите неефикасности пребацују на систем социјалне заштите, који нема ни финансијског ни кадровског капацитета да одговори на новонасталу потребу, чиме долази и до ускраћења социјалне подршке грађанима. Нажалост, таквих примјера је много и тешко се може очекивати значајнија промјена досадашње праксе у овој области.

С обзиром на чињеницу да се укупно друштво Републике Српске налази у стању посебне социјалне осјетљивости, неопходно је јасно се одредити према једном од два могућа концепта будућег организовања система социјалне заштите: први, у коме се све социјалне потребе становништва и социјални проблеми рјешавају у једном систему (систему социјалне заштите), и други, који се базира на концепту да се социјалне потребе грађана препознају и рјешавају у свим системима у зависности од области и надлежности дјеловања. Први концепт захтијева далеко организованији систем социјалне заштите и далеко већа финансијска улагања, док други концепт омогућава да се са постојећим ресурсима (финансијским и кадровским) оствари бржа, доступнија, ефикаснија и јефтинија социјална заштита грађана.

Да би се креирала ефикасна рјешења системског дјеловања према потребама грађана у областима социјалне, породичне и дјечије заштите, неопходно је сагледати актуелне проблеме и ризике који су присутни у појединим сегментима тих система.

Проблеми досадашњег и изазови будућег законског уређења система социјалне заштите

Тренутно важећи закон о социјалној заштити, који је на снази од 1993. године, не може адекватно одговорити на новонастале потребе корисника, као ни на потребе развоја самог система. Нацрт новог закона о социјалној заштити усвојен је крајем 2008. године и чека усаглашавање и обезбјеђивање начина његовог финансирања. Усвајањем тог закона значајно ће се унаприједити укупне могућности читавог система, а тиме и ефикасност система према корисницима.

Рјешења која доноси нови закон заснивају се на уважавању савремених приступа и принципа у социјалној заштити. Концепт обезбјеђивања доступности услуга корисницима и увођење тржишних принципа у пружању тих услуга чини овај закон реформским. Такође, преиспитивање досадашњег начина финансирања система социјалне заштите имаће своје далекосежне посљедице на будућност ове области.

Досадашњи децентрализован систем социјалне заштите, гдје искључива одговорност за обезбјеђивање организационих облика, финансија и кадровских капацитета припада локалним заједницама, има своје негативне посљедице које се огледају у неравномјерној и неуједначеној пракси остваривања права и пружања услуга социјалне заштите на цијелом територију Републике Српске. Управо због тога, општинама је дата могућност различитог реаговања на посљедице актуелне економске кризе, што је још више продубило разлике у актуелном стању социјалне заштите. Како би се негативне посљедице на функционисање овог система у будуће избјегле, потребно је увести механизме који ће обезбиједити уједначавање дјеловања система, као што су заједничко финансирање, преношење одговорности за нека основна права на ниво Републике, стандардизација услуга социјалне заштите и др.

Посебан проблем представља непостојање опште стратегије развоја социјалне заштите. Опасности израде оваквог документа леже у чињеници да систем социјалне заштите још није у потпуности препознат и развијен као равноправан подсистем укупног друштвеног дјеловања те због тога може доћи у ситуацију да такав документ у себи садржи материју која није иманентна принципима и вриједностима самог система. Опредељење Министарства здравља и социјалне заштите да процес стратешког планирања у овом периоду усмјери према изради тзв. сегментираних стратешких докумената којима ће се унапређивати социјална заштита појединих корисничких популација, као што су дјеца без родитељског старања, лица са инвалидитетом, стара лица и сл., чини се веома ефикасном.

Неусаглашеност са другим законодавствима и недореченост у законским одређењима у областима здравства, здравственог осигурања, школства, радног права, породично-правне

заштите, кривичног и прекршајног законодавства, заштите и третмана жртава насиља, становања, рада са невладиним сектором и др., представља додатни проблем за укупно функционисање система социјалне заштите. Јачање компетенција система представља могући одговор на проблеме произашле из овакве ситуације.

Покушаји преноса надлежности са Републике Српске на ниво државе БиХ нису мимоишли ни ове области током анализираних периода. Област укупне социјалне политике, па тако и ових области, у искључивој је надлежности ентитета. Ентитети одређују приоритете дјеловања, као и начине финансирања. Управо те чињенице утичу на оперативност и ефикасност система социјалне заштите према корисницима. Свођење на статистички просјек и уједначавање коначних исхода социјалне, породичне и дјечије заштите на нивоу БиХ значило би још веће удаљавање услуга од потреба корисника. Израда стратешких докумената са конкретним акционим плановима морала би се проводити на оним нивоима гдје се налази и одговорност, како законска тако и финансијска. Ниво државе има координирајућу улогу, тј. Министарство цивилних послова се брине о успостављању оквира дјеловања у овим областима, што је засновано на општим принципима произашлим из прихваћених међународних докумената.

Изазови финансирања система социјалне заштите

Досадашњи начин финансирања система социјалне заштите омогућио је локалним заједницама да саме креирају приоритете у овим областима. Анализе указују на потпуну неуједначеност између општина у издвајању за социјалну заштиту. Недавна дешавања око увођења мјера за санацију буџетских дефицита општина управо показују све проблеме и недостатке оваквог концепта финансирања социјалне заштите. Већина општина су значајно смањиле буџете својих центара за социјални рад, што се директно одразило на признавање права корисницима и редовитост исплата. Смањило се број признатих права, а исплате по појединим правима касне и по годину дана. Само мали број општина није смањивао дијелове буџета центара за социјални рад који су намијењени за исплату корисничких права.

Недефинисаност „прага социјалне сигурности“ („социјални минимум“) увелико отежава ефикасно функционисање система социјалне заштите. Због тога би у наредном периоду требало озбиљно размотрити могућност увођења „социјалног минимума“ за грађане који се налазе у стању социјалне потребе. Подршка система у остваривању социјалног минимума грађана не би требало да се заснива искључиво на новчаним давањима. Концепт пружања

социјалних услуга ефикасно може надомјестити хроничан недостатак новчаних средстава у овој области.

Досадашње учешће невладиног, а посебно приватног сектора у финансирању услуга социјалне, породичне и дјечије заштите, незнатно је. Нова законска рјешења предвиђају веће могућности ангажмана невладиних организација и приватног сектора. Партиципирање невладиног и приватног сектора треба да прати и увођење јасних процедура и стандарда како би се избјегло неконтролисано понашање ових организација, чега је задњих година било као у случају суфинансирања смјештаја жртава насиља у породици.

Нужно је реконцептуализовати систем финансирања права из социјалне заштите на начин да се створи основа за уједначен начин финансирањем бар оних основних права којима се обезбјеђује праг социјалне сигурности. У том циљу, неопходно је извршити измјене и допуне других закона (Закона о локалној управи и самоуправи, Закона о инспекцијама и др.) како би се створили механизми сигурног финансирања ове области на свим нивоима. Ове интервенције имају за циљ јачање одговорности Републике, али и локалних органа самоуправе за функционисање система социјалне, породичне и дјечије заштите.

Проблеми и будући изазови рада центара за социјални рад

Дјеловање центара за социјални рад представља окосницу система социјалне, породичне и дјечије заштите. Сва три система се наслањају на рад ових установа, али не само они. Области предшколског васпитања, малољетничке делинквенције, менталног здравља и др. увелико рачунају на дјеловање центара за социјални рад. Међутим, центри за социјални рад нису у стању да одговоре на све те захтјеве.

Проблеми са којима се сусрећу центри за социјални рад у Републици Српској јесу сљедећи:

- објективно велико оптерећење центара за социјални рад новим пословима и новим корисницима,
- хроничан недостатак стручних радника,
- неусклађеност броја стручних радника са Правилником о пословима и нормативима, стручним кадровима и смјештајним условима центара за социјални рад,
- непоштовање законских одредби приликом избора директора (избор некомпетентних руководилица),
- несклад између надлежности центара за социјални рад и обезбјеђивања материјалних капацитета (финансије и људски потенцијали),

- нередован прилив (и смањење) одобрених средства из општинских буџета,
- слаба техничка опремљеност (теренска аута, информациона технологија),
- непостојање ефикасног информационог система праћења рада (база података),
- лоши (неадекватни) услови рада, посебно радног простора за рад са странкама,
- традиционално (бирократско) схватање улоге и рада центра за социјални рад, које не допушта већу флексибилност у раду,
- слаба заступљеност теренског рада,
- недовољна обученост стручног особља (недостатак стручних едукација),
- недовољна повезаност и координација на линији центар за социјални рад – општина – министарство,
- недовољна искористивост капацитета невладиног сектора и волонтерског рада и др.

Изазови са којима се сусрећу центри за социјални рад тичу се тражења адекватног одговора на питање како задовољити све веће потребе корисника у ситуацији веома ограничених ресурса (финансијских, кадровских, оних који се тичу опремљености и др.).

На то питање ће систем веома тешко дати одговор када се узме у обзир да у знатном броју општина не постоје центри за социјални рад, већ њихову улогу обављају службе социјалне заштите које се понашају искључиво као административне канцеларије, а не стручне службе.

Јачање центара за социјални рад јесте стратешко опредјељење Министарства здравља и социјалне заштите у наредном периоду. Циљ је ојачати њихову техничку опремљеност, кадровско-стручни потенцијал, финансијску одрживост, методолошки приступ у идентификацији корисничких потреба, те обогатити разноврсност социјалних услуга. Од посебне је важности оснаживање центара за социјални рад кроз заједничку сарадњу и партнерство са невладиним сектором. Мјешовити систем социјалне заштите управо предвиђа заједничку сарадњу са невладиним и приватним сектором, гдје би центри за социјални рад израсли у координатора организовања, финансирања и пружања услуга социјалне заштите на подручју локалне заједнице.

Проблеми у раду установа за збрињавање корисника и препоруке за будуће дјеловање

Из података који су дати за сваку установу појединачно може се закључити да у установама социјалне заштите професионална структура запослених није усклађена са потребама стручних услуга које би требало пружити корисницима, а и омјер стручних и осталих радника није адекватан.

Такође, у неким установама постоји несразмјер између броја корисника и броја запослених, што представља проблем у економској одрживости њиховог рада.

Током 2007, 2008. и 2009. године, Министарство здравља и социјалне заштите извршило је стручне надзоре у овим установама. Утврђен је низ недостатака у стручном третману корисника, након чега су предузете потребне мјере, што је утицало на то да се стање у овим установама побољша.

За превазилажење утврђених недостатака потребно је јачати професионалну структуру запослених, односно адекватан стручни кадар у установама, те подржати постојање стручних тимова и развијати мултидисциплинаран приступ у раду.

Неопходно је јачати улогу, значај и капацитете установа социјалне заштите, посветити пажњу едукацији стручних радника у овим установама, запошљавати високообразоване стручњаке и побољшавати услове рада у установама.

С обзиром на то да ванинституционални начин збрињавања корисника социјалне заштите има много више предности од институционалног, да процјене које су вршене указују на потребу реорганизовања и реконцептуализације већ постојећих установа, у наредном периоду ће се више подстицати ванинституционални концепт збрињавања корисника.

Финансирање установа социјалне заштите највећим дијелом се врши из цијене смјештаја. Цијену смјештаја одређује Министарство здравља и социјалне заштите Републике Српске. Финансијско стање у овим установама може се сматрати одрживим. Установе немају већих дуговања, док истовремено потражују знатна средства од центара за социјални рад као обвезника плаћања трошкова смјештаја корисника.

Знатна средства за рад ових установа издваја Министарство здравља и социјалне заштите РС у облику субвенционирања адаптације, санације, изградње и опремања установа, што је утицало на побољшање материјалне и техничке опремљености установа.

[Изазови пред којима се налази Сектор за социјалну, породичну и дјечију заштиту](#)

Иако Сектор за социјалну, породичну и дјечију заштиту још увијек није попуњен у складу са систематизацијом (попуњеност 40%), Министарство здравља и социјалне заштите у посљедње три године покренуло је низ активности које су директно имале утицаја на унапређење квалитета рада и функционисање система социјалне, породичне и дјечије заштите, као што су: подизање квалитета услова боравка у установама социјалне заштите, унапређење услова рада центара за социјални рад, провођење стручних надзора у установама социјалне заштите, израда смјерница дјеловања у социјалној заштити, провођење

истраживања о функционисању система социјалне и дјечије заштите, покретање низа регионалних савјетовања на тему унапређења рада центара за социјални рад, израда оквирних смјерница унапређења друштвене заштите дјеце без родитељског старања и лица са инвалидитетом, израда Нацрта новог закона о социјалној заштити и др.

Сарадњом са домаћим и међународним институцијама и организацијама, Министарство је омогућило провођење директних пројектних активности у око двадесет и пет локалних заједница. Оваквим приступом у имплементацији пројеката јачају се капацитети локалних институција, што директно има утицаја на повећану доступност и квалитет пружене услуге корисницима.

Основни изазови Сектора за социјалну, породичну и дјечију заштиту у наредном периоду огледају се у задржавању доминантности концепта пружања услуга насупрот искључивом концепту новчаних давања. Томе у прилог иде садашња организациона увезаност социјалне, породичне и дјечије заштите са области здравства. Наиме, област здравствене заштите, као и област социјалне заштите своје дјеловање заснивају на концепту пружања непосредних услуга заснованих на препознатим потребама пацијента, односно корисника. Такав приступ омогућава боље сагледавање потреба корисника и гарантује већу приступачност, ефикасност и економичност укупног система друштвене бриге о лицима која се налазе у стању социјалне потребе. Доношењем новог закона о социјалној заштити, који са собом доноси низ новина у процесу планирања, организовања, финансирања и контроле услуга и установа социјалне заштите, омогућило би се конзистентно стратешко дјеловање сектора у правцу унапређења укупног система социјалне, породичне и дјечије заштите.

Један од изазова који се поставља пред Министарство у наредном периоду представља оснивање Завода за социјалну заштиту који ће преузети значајан дио послова везаних за стручно усавршавање, истраживања, аналитичке студије, развојне пројекте и друго.

Тренутна непопуњеност радних мјеста у Сектору утиче на ефикасност процеса управљања. Потпуним попуњавањем радних мјеста у складу са систематизацијом, значајно би се подigli организациони и кадровски капацитети Сектора.

Јавни фонд за дјечију заштиту

Јавни фонд за дјечију заштиту, задњих година, показао се као најефикаснија јавна институција у систему дјечије заштите, не само Републике Српске него и шире. Иако добро организован и са јасно дефинисаним изворима финансирања, Фонд се налази пред ризицима који могу знатно утицати на његову укупну функционалност, а тиме и ефикасност. Стални

притисци на повећање обима права, заштиту посебно осјетљивих група дјеце, прављење финансијски непокривених компромиса може довести до значајних проблема унутар читавог система социјалне, породичне и дјечије заштите.

Стање породичне и дјечије заштите не може се посматрати одвојено од укупног стања социјалне заштите. Приходи остварени по основу признатих права из Закона о дјечијој заштити за велики број породица доприносе побољшању стања кућних буџета. Сем тога, законска сензибилност и достигнути резултати у подршци осјетљивим групама дјеце (дјеца са посебним потребама, дјеца без родитељског старања и сл.) упућује на потребу даљег задржавања социјалне усмјерености у раду Фонда.

Садашњи организациони модел дјеловања Фонда (наслоњен на рад центара за социјални рад) гарантује даљу ефикасност система дјечије заштите. Међутим, уколико се не нађу одговори на питања додатног финансирања Фонда, захтјеви о проширењу досадашњих права и увођењу нових корисничких група биће само пуке жеље на папиру.

7. Корисници

Трендови кретања стања у областима социјалне, породичне и дјечије заштите указују на повећане потребе за правима и услугама. Грађани се све више суочавају са различитим животним тешкоћама, које не морају бити искључиво материјалне природе, а чије рјешавање захтијева благовремену интервенцију и подршку институција система. Док се досадашњи ризици социјалне искључености повећавају, нови све више добијају на значају. Нажалост, стање потреба грађана за услугама и интервенцијама у социјалној, породичној и дјечијој заштити још није системски истраживано. Провођење једне свеобухватне студије која би се заснивала на анализи стварних потреба грађана у овим областима, омогућило би креаторима система, а и стручњацима, да изнађу оптимална рјешења. Управо то ће бити један од основних изазова система социјалне, породичне и дјечије заштите у наредном периоду.

Друштвени процеси и социјални ризици који утичу на креирање слике корисника система социјалне, породичне и дјечије заштите јесу:

- повећана незапосленост,
- повећан степен социјалног искључивања становништва,
- демографско старење становништва,
- криза породичних вриједности и породичне солидарности,
- повећана инциденција „нових-старих“ социјалних проблема,
- губитак моралних вриједности које указују на непостојање друштвене одговорности.

Нови закон о социјалној заштити предвидио је значајне новине у дефинисању корисничких група, увео је принцип подршке и развој корисничких ресурса, дефинисао је читав сет нових услуга које се темеље на принципу деинституционализације и обезбјеђивања веће доступности услуга. Рјешења која су предвиђена новим законским одредбама ставиће корисника у центар пажње, што је основна вриједност и стратешки правац дјеловања укупног система социјалне, породичне и дјечије заштите у РС.

СТРАТЕШКИ ПРАВЦИ ДЈЕЛОВАЊА

Министарство здравља и социјалне заштите Републике Српске је, у складу са потребама јачања система социјалне, породичне и дјечије заштите, препознало три основна стратешка правца дјеловања у сљедећем периоду:

1. унапређење приступачности социјалне заштите,
2. увођење стандарда у систем социјалне заштите,
3. јачање компетенција пружалаца услуга.

Унапређење приступачности социјалне заштите темељи се на принципу обезбјеђивања квалитетнијег приступа услугама социјалне, породичне и дјечије заштите у зависности од специфичних потреба корисника. Циљ овог стратешког правца дјеловања јесте да се унаприједи постојеће и уведу нове услуге социјалне, породичне и дјечије заштите у зависности од специфичних потреба појединих корисничких групација становништва као што су дјеца без родитељског старања, лица са инвалидитетом, дјеца са посебним потребама, старија лица и др. Овим интервенцијама настоји се смањити стања социјалне искључености становништва Републике Српске. Да би се овај циљ испунио, неопходно је подржавати „мјешовити систем пружања услуга“, тј. градити партнерство јавног, приватног и невладиног сектора.

Стратешки документи морају бити усмјерени на креирање конкретних активности намијењених актуелним и непосредним потребама самих корисника. Активности треба да се проводе на нивоу локалних заједница, гдје ће се обезбиједити интегрални модел заштите, заснован на кориштењу постојећих ресурса и преносу примјера „добре праксе“ из средина гдје се поједини модели успјешно примјењују. Ресурсе који недостају могуће је надомјестити директним пројектним интервенцијама у областима социјалне, породичне и дјечије заштите. Ефекти проведених активности морају да се препознају непосредно као директна

интервенција корисницима којима је социјална подршка неопходна („корисник у центру пажње“).

Принцип деинституционализације је окосница друштвене бриге о популацији социјално угрожених категорија грађана. Наиме, услуге подршке у систему социјалне, породичне и дјечије заштите требају се заснивати на приступачности услуга у мјесту становања оних којима је та подршка потребна („еколошки модел социјалне заштите“), а никако не градити нове институције које у правилу значе њихову стигматизацију и отуђивање.

Увођење стандарда у систем социјалне заштите представља други стратешки правац Министарства здравља и социјалне заштите који се темељи на принципу увођења савремених метода рада и пружања услуга корисницима система социјалне, породичне и дјечије заштите. Циљ овога стратешког правца дјеловања састоји се у подизању квалитете пружених услуга и ефикасности процедура поступања како би се адекватније и ефикасније задовољиле социјалне потребе становништва у овим областима.

Процес стандардизације услуга и начина дјеловања унутар ових система омогућава уједначавање пракси и подизање квалитете рада пружалаца услуга на читавој територији Републике Српске, чиме се испуњава захтјев за обезбјеђивање доступности социјалних сервиса свима којима су они потребни, под једнаким условима и једнаким шансама.

Јачање компетенција пружалаца услуга представља стратешки правац дјеловања који је усмјерен на директну интервенцију унутар постојећих капацитета система. Са једне стране, овим стратешким дјеловањем настоје се ојачати организациони облици пружалаца услуга, а са друге стране жели се дати директна стручна подршка професионалцима запосленим у системима социјалне, породичне и дјечије заштите.

Овај правац дјеловања заснован је на принципима увођења праксе перманентног, цјеложивотног учења. Редовна едукација стручњака унутар постојећег образовног система није довољна за организовање и провођење ефикасне социјалне, породичне и дјечије заштите. Ефекти „професионалног сагоријевања“ и „бирокупатизације стручног рада“ онемогућују правоваљану, стручну, ефикасну и савремену социјалну заштиту. Због тога је неопходно увести и јачати професионално усавршавање, едукације, информисање стручних радника. Ове активности неопходно је проводити у непосредној сарадњи са универзитетима, чиме ће се остварити потребно увезивање академске заједнице и практичара унутар система социјалне, породичне и дјечије заштите.

СНАГЕ

СЛАБОСТИ

<ul style="list-style-type: none"> • увезаност система социјалне, породичне и дјечије заштите, • стратешко планирање развоја система кроз дјеловање Министарства здравља и социјалне заштите, • постојање студија социјалног рада у Бањој Луци, • дјеловање Јавног фонда за дјечију заштиту, • нови стручни кадрови, • отвореност система за иновације и прихватање примјера добре праксе, • укљученост локалних заједница у имплементацију развојних програма у области социјалне, породичне и дјечије заштите. 	<ul style="list-style-type: none"> • застарјелост важећег закона о социјалној заштити, • недостатак контролних механизма, • непопуњеност стручних кадрова унутар установа социјалне заштите, • непостојање јединственог система финансирања социјалне заштите на читавом подручју РС, • нефункционалност јединствене базе података, • недефинисаност прага социјалне сигурности (социјални минимум), • непостојање развојне установе (завода), • недовољна стручна, политичка и јавна подршка системима социјалне, породичне и дјечије заштите.
<ul style="list-style-type: none"> • процеси европских интеграција, • присутност пројектних интервенција међународних владиних институција и невладиних организација, • заинтересованост невладиног и приватног сектора за област пружања услуга социјалне заштите, • створена општа атмосфера о потреби усвајања новог закона о социјалној заштити, • повећана потреба других система за подршку систему социјалне заштите, • повећан медијски интерес за проблеме социјалне заштите становништва. 	<ul style="list-style-type: none"> • занемаривање и даља маргинализација социјалне заштите у креирању развојних приоритета локалних заједница и РС, • повећани ризици уласка у стање социјалне угрожености становништва, • сукоб надлежности и <i>ad hoc</i> дјеловање других система према области социјалне заштите, • недостатак финансијских средстава унутар буџета, • бирократизација рада центара за социјални рад, • непоштовање законских одредби у ангажовању стручних радника (избор директора, некомпетентни стручни радници и сл.).

ПРИЛИКЕ

ПРИЈЕТЊЕ

Прилог: Центри за социјални рад и службе социјалне заштите у Републици Српској

Општине у којима дјелују центри за социјални рад

Бања Лука	Костајница	Приједор
Бијељина	Котор Варош	Прњавор
Билећа	Козарска Дубица	Рогатица
Брод	Лакташи	Рудо
Братунац	Лопаре	Соколац
Вишеград	Љубиње	Србац
Власеница	Милићи	Сребреница
Гацко	Модрича	Теслић
Градишка	Мркоњић Град	Требиње
Дервента	Невесиње	Угљевик
Добој	Ново Горажде	Фоча
Зворник	Нови Град	Чајниче
Источна Илиџа	Пале	Челинац
Источно Ново Сарајево	Пелагићево	Шамац
Кнежево	Петрово	Шипово

Општине у којима дјелују службе социјалне заштите

Берковићи	Крупа на Уни
Вукодавље	Купрес
Дринић – Петровац	Осмаци
Доњи Жабар	Оштра Лука
Источни Дрвар	Рибник
Источни Стари Град	Трново
Језеро	Хан Пијесак
Калиновик	Шековићи